

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**DİJİTAL AKTİVİZM PRATIĞI OLARAK FOTOĞRAF SANATI:
UĞUR GALLENKUŞ ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Ebru BOZOK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mustafa BOSTANCI

HAZİRAN - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİJİTAL AKTİVİZM PRATIĞI OLARAK FOTOĞRAF
SANATI: UĞUR GALLENKUŞ ÇALIŞMALARI ÜZERİNE
BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru BOZOK

Enstitü Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri

**“Bu tez 15/06/2022 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Mustafa BOSTANCI	Başarılı
Doç. Dr. Kadriye KOBAK	Başarılı
Doç. Dr. Serpil ÇİĞDEM	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ebru BOZOK

15/06/2023

ÖNSÖZ

Öncelikle bu tezin yazılması sırasında, bana her aşamada bilgileri ve kıymetli deneyimleriyle yol gösteren danışmanım Doç. Dr. Mustafa BOSTANCI' ya teşekkür ederim. Tezimin nihai aşamaya gelmesinde değerli katkıları ve sonsuz desteği olan savunma sınavı jüri üyesi Doç. Dr. Kadriye KOBAK' a teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca bu süreçte beni cesaretlendirip yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Son olarak bu günlere gelmemde emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme şükranlarımı sunarım.

Ebru BOZOK

15/06/2023

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iii
GÖRSEL LİSTESİ	iv
FOTOĞRAF LİSTESİ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: DİJİTAL AKTİVİZM	4
1.1. Aktivizm Kavramı	5
1.2. Dijital Aktivizm Kavramı.....	6
1.3. Dijital Aktivizmin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.4. Dijital Aktivizme Farklı Yaklaşımlar	8
1.4.1. İyimser (Optimist) Bakış Açısı	8
1.4.2. Karamsar (Pesimist) Bakış Açısı	10
1.4.3. Kararsız (Persistent) Bakış Açısı	10
1.5. Dijital Aktivizm Fiilleri	11
1.5.1. İçerik Üretimi.....	11
1.5.2. Meta seslendirme (Metavoicing)	11
1.5.3. E-dilekçe / Dijital İmza Kampanyaları	12
1.5.4. Toplumsal Etiketleme / Hashtag Aktivizmi.....	13
1.5.5. Dijital Kültür Karıştırma.....	14
1.5.6. Dijital Haritalama.....	14
1.5.7. Dijital Bilgi / Haber Sızdırma	15
1.5.8. Haktivizm.....	16
1.5.9. Klaktivizm	17
1.5.10. Slaktivizm	18
1.6. Dijital Aktivizm ve Yeni Medya	19
1.7. Dijital Aktivizm Örnekleri	20
1.8. Aktivizmden Artivizme	25
İKİNCİ BÖLÜM: FOTOĞRAF SANATI VE AKTİVİZM	27
2.1. Fotoğrafın Tanımı.....	27

2.2. Fotoğrafın Tarihsel Süreci.....	28
2.3. Fotoğrafta İdeolojik Gerçeklik	31
2.4. Fotoğrafın Sanatla İlişkisi.....	34
2.4.1. Fotoğraf Sanatı ve Aktivizm.....	36
2.4.2. Aktivizm ve Fotoğraf Etiği	37
2.4.3. Fotokolaj Tekniklerinde Aktivizm.....	38
2.4.4. Günümüz Sanatçılarındaki Kolaj	40
2.4.5. Dijital Kolaj Sanatı	43
2.4.6. Dijital Kolaj Sanatçısı Uğur Gallenkuş.....	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: UĞUR GALLENKUŞ ÇALIŞMALARININ ANALİZİ	45
3.1. Araştırmanın Amacı	45
3.2. Araştırmanın Önemi	46
3.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	46
3.4. Araştırmanın Yöntemi	47
3.5. Araştırmanın Evreni	49
3.6. Araştırmanın Örnekleme	49
3.7. Veri Toplama.....	49
3.8. Bulgular	49
3.8.1. Fotoğrafların Kategori Dağılımı	50
3.8.2. Savaş Temalı Fotoğrafların Çözümlemeleri	52
3.8.3. Çocuk Temalı Fotoğrafların Çözümlemeleri	73
3.8.4. Yaşam Temalı Fotoğrafların Çözümlemeleri	93
SONUÇ	108
KAYNAKÇA.....	111
ÖZGEÇMİŞ	120

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Fotoğrafların Kategori dağılımı	50
---	----

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: Haiti Depremi.....	21
Görsel 2: Arap Baharı.....	22
Görsel 3: Wall Street'i İşgal Et.....	23
Görsel 4: Çevrimiçi Korsanlığı Durdurma Yasası (SOPA) ve IP KORUMA Yasası (PIPA).....	24
Görsel 5: Gezi Parkı Eylemleri.....	25
Görsel 6: Richard Misrach, Ölü Hayvanlar	28
Görsel 7: Pencereden Le Gras'a bakış, 1827	30
Görsel 8: Joe Rosenthal ve Iwo Jima'da bayrak dikme	32
Görsel 9: Vietnam Savaşı 1 Ocak 1966	33
Görsel 10: Tunafish Disaster, 1963	36
Görsel 11: Bob Adelman, Kadın Hakları Karşıtı Yürüyüşü.....	37
Görsel 12: Rodchenko, MessMend veya Yankees in Petrograd, 1924, Tipobaskı.....	39
Görsel 13: Mermaid Three	40
Görsel 14: Başlıksız.....	41
Görsel 15: Ultimate Form.....	42

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Özgürlük Heykeli	53
Fotoğraf 2: Bosna Savaşı	54
Fotoğraf 3: Suriye İç Savaşının Başlamasının 10. Yıldönümü	56
Fotoğraf 4: #FatherDay	57
Fotoğraf 5: Vietnam Savaşı.....	58
Fotoğraf 6: İnsan Hakları İhlali.....	60
Fotoğraf 7: Demokrasi, Demokrasi, Demokrasi - George W. Çalı.....	61
Fotoğraf 8: Suriye Savaşı	62
Fotoğraf 9: Ortadoğu'nun Kara Deliği	64
Fotoğraf 10: Gazze Hava Saldırısı	65
Fotoğraf 11: Vietnam Savaşı.....	67
Fotoğraf 12: Suriye Hava Saldırısı.....	68
Fotoğraf 13: #InternationalDayOfTheGirlChild	69
Fotoğraf 14: Bir Baba.....	71
Fotoğraf 15: Savaş ve Umut.....	72
Fotoğraf 16: Hiçbir çocuk Tehlikede Olmamalı Ve Mal Muamelesi Görmemeli.	74
Fotoğraf 17: Suriye İç Savaşının Başlamasının 10. Yıldönümü.	75
Fotoğraf 18: 8 Yaşındaki Ahmet.....	77
Fotoğraf 19: Çocuk İşçi.....	78
Fotoğraf 20: Suriye Savaşında Bir Çocuk.....	80
Fotoğraf 21: #Summer	81
Fotoğraf 22: Pakistan da Bir Hastane.....	82
Fotoğraf 23: Tedavi Bekleyen Çocuk	83
Fotoğraf 24: Bugün Uluslararası Saldırganlık Kurbanı Masum Çocuklar Günü.....	85
Fotoğraf 25: Afgan Çocuk.....	86
Fotoğraf 26: Savaşarak Yerinden Edilen Çocuk	87
Fotoğraf 27: Halep	89
Fotoğraf 28: Gazze Şeridi	90
Fotoğraf 29: Kızıl Haç Hastanesin De İki Afgan.....	92
Fotoğraf 30: Bugün Dünya Su Günü.....	93
Fotoğraf 31: Rohingya Halkı.....	95

Fotoğraf 32: Küresel Isınma	96
Fotoğraf 33: #WorldFoodDay	97
Fotoğraf 34: 2020 Yılında Covid-19'un Hayatımıza Etkisi	98
Fotoğraf 35: Afgan Kadın	100
Fotoğraf 36: Göçmenler	101
Fotoğraf 37: Denizin İki Hali	103
Fotoğraf 38: Sınır Duvarı	104
Fotoğraf 39: Bugün 24 Ocak Uluslararası Eğitim Günü	105
Fotoğraf 40: Su	107

ÖZET

Başlık: Dijital Aktivizm Pratiği Olarak Fotoğraf Sanatı: Uğur Gallenkuş Çalışmaları Üzerine Bir Analiz

Yazar: Ebru BOZOK

Danışman: Doç. Dr. Mustafa BOSTANCI

Kabul Tarihi: 15/06/2023

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 120 (ana kısım)

Yeni medya, teknolojik gelişmeleri arkasına alarak kitlelere yeni erişim imkanları kazandırmakta, bu teknoloji ile halka, belirli bir ideolojik görüşe iliştilenmenin ötesinde alternatif haber kaynakları sunmaktadır. Fotoğraf, bu haberlere zaman zaman yazı ile eşlik etmekte kimi zamansa tek başına haberi anlatmaktadır. Bu çalışmanın amacı da dijital ortamda gerçekleştirilen iletişimlerde bir eleştiri, mevcut yapıya bir direniş ve meydan okuma biçimi olarak görülen aktivist eylemleri fotoğraf sanatı üzerinden incelemek olmuştur. Bu amaçla dijital aktivist hareketlerin global etki alanları ortaya konulmuş, fotoğrafların etkisinin ne oranda olduğu sorgulanmış, aktivizmin dijital dönüşümünde fotoğrafın gerçekle kurduğu ilişki irdelenmiştir. Popüler dijital aktivist sanatçılardan biri olan dijital kolaj sanatçısı Uğur Gallenkuş'un Instagram paylaşımlarından 2021 yılında paylaşmış olduğu fotoğraflarda en çok beğeni alan ve etkileşimi yüksek olan 40 fotoğrafın incelemesi yapılmıştır. Araştırma kapsamında; Türkiye'nin önemli dijital kolaj sanatçısı olan Uğur Gallenkuş'un tasarladığı ve dijital platformlarda paylaştığı fotoğraflar ve bu fotoğrafların bir aktivizm pratiği olarak etkileri göstergebilim analizi yoluyla incelenmiştir. Özellikle popüler bir sosyal medya uygulaması olan Instagram üzerindeki resmi hesabından aktif bir şekilde paylaşımlar gerçekleştiren Uğur Gallenkuş'un sosyal medya paylaşımları takip altına alınmıştır. Takipler sonucunda da göstergebilim analizi yöntemi ile ulaşılan bulgular değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Aktivizm, Fotoğraf, Sosyal Medya, Instagram

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Art of Photography as a Digital Activism Practice: An Analysis of Uğur Gallenkuş Studies	
Author of Thesis: Ebru BOZOK	
Supervisor: Assoc. Prof. Mustafa BOSTANCI	
Accepted Date: 15/06/2023	Number of Pages: viii (pre text) + 120 (main body)
<p>By taking the technological environment, the new media provides new access opportunities to the masses, and with this technology, it offers alternative news sources to the public beyond being attached to a certain ideological view. The photograph tells these news stories, sometimes in writing, and sometimes alone. For this purpose, digital house housing has been a criticism in communication, and the existing structure has been examined through the activist photography application, which is seen as a form of resistance and challenge. For this purpose, the global impact areas of digital activist movements were revealed, the units of photographs were questioned, and the relationship between photography and reality in the digital structure of activism was examined. One of the popular digital activist context, digital collage artist Uğur Gallenkuş's Instagram shares, shared 40 photos with the most likes and interactions in 2021.</p>	
Keywords: Digital Activism, Photography, Social Media, Instagram	

GİRİŞ

Dijital sanat kavramı 2000 yılının başlarında hayatımıza girmeye başlamış olan bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavramı incelediğimiz zaman sanatın teknolojiyle harmanlanarak yeniden biçimlenmesi, dijital sanatı doğurmuştur. Dijital sanatla birlikte fotoğraf olgusu bambaşka bir boyuta taşınmıştır. Dijital sanat kavramı, akademik çalışmaların birlikte hareket etmesine, sanat, yaratıcılık ve internet dünyasıyla kendisine her alanda ifade etme fırsatı bulmuştur.

Web 2.0 gelişmesi bilgisayar ve internet dünyasına farklı bir yapılaşma getirmiş, internet kullanıcılarını dijital dünyanın birer parçası yapmıştır. Kullanıcılar dijital platformlarda kendi profillerini oluşturmuşlar, kendi videolarını yayınlamışlar, kendi fotoğraflarını paylaşmışlardır. Tüm bu hareketler insanları radikal ortamdan dijital ortama taşımıştır. Hayatın dijital ortama taşınması birçok toplumsal alanda da büyük değişimlere yol açmıştır. Çalışmanın araştırma alanı olan fotoğraf sanatı ve aktivizm kavramları da bu değişimlerden etkilenmişlerdir. Son on yılda oldukça popüler hale gelen ama henüz yeni tanınmaya başlanan bir kavram olarak “Dijital Aktivizm” toplumun kullanım alanına girmiştir. (Turhan, 2017)

Aktivizm, gerçek hayatta eksiklikleri olan siyasi eğilimleri, ülkelerin geleneklerini ve bunları uygulama şekillerini yanlış bulup bunları değiştirmeye yönelik zoraki bir dayatma süreci olarak görülebilir. “Klasik olarak, aktivizm; eylemler, protesto oturumları gibi yollarla politik ya da farklı bir amaca ulaşmak için iyi organize olunmuş bir eylem faaliyeti olarak ifade edilir” (Sivitanides & Shah, 2011, p. 2).

Aktivist hareketlerde öncülük yapan birçok materyal söz konusudur. Yazılar, afişler, renkler ve sloganların yanı sıra özellikle dijital platformlarda gerçekleştirilen aktivist hareketlerde fotoğraf oldukça yoğun ve etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmeler ışığında sosyal medya kullanım alanlarının artmasıyla da farklı bir boyut kazanan fotoğraf sanatı dijital dünya da bir anı yansıtmanın da çok ötesinde bir ses duyurma aracı olarak da yorumlandığında en yenilikçi faaliyet alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu çalışmada, günümüzün popüler iletişim araçlarından biri olan dijital dünyanın aktivist hareketler pratiğinde fotoğraf sanatı ile olan ilişkisine odaklanmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde aktivizm kavramı geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Aktivizmin tarihsel gelişimi, aktivizme farklı yaklaşımlar, dijital aktivizm fiilleri ve

yeni medya kavramına, bu alanda örnek teşkil eden çalışmalara yer verilmiştir. Ayrıca aktivizm kavramının etkileri ile ortaya çıkan aktivizm kavramına da yer verilmiştir. Bu kavram ile ilgili araştırmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle daha dar bir çerçevede ele alınarak araştırma konusuna zenginlik katması sağlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde dijital aktivizmin en önemli araçlarından olan fotoğrafın tanımı, sanatla ilişkisi ve aktivist hareketlerdeki yeri ilişkisi incelendi. Fotoğraflarda fotomontaj tekniğinin oluşumu ve aktivist hareketlerdeki yerine vurgu yapıldı. Daha çok fotoğrafı bir sanat ifadesi olarak da kullanan aktivistlerin çalışmaları ve araştırmanın konusu olan dijital kolaj sanatçısı Uğur Gallenkuş'un çalışmaları incelendi.

Üçüncü bölümde ise çalışmanın amacı, önemi, evreni, örnekleme, yöntemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Bu yöntem ışığında incelemeye alınan fotoğrafların içerik analizi yapılmış ve göstergibilim analizi ile incelenmiştir. Yapılan bu analizler sonucunda varılan genel yargılara bu bölümde geniş bir şekilde yer verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışma dijital aktivizm de görsel imgelerin özellikle dijital fotoğraf sanatının insanlar arası etkileşim de ve iletişimdeki yerini ortaya koymaktadır. Bu araştırma kapsamında dijital kolaj sanatçısı Uğur Gallenkuş'un Instagram uygulaması üzerinden yapmış olduğu fotoğraf paylaşımlarının oluşturduğu algılara cevaplar aranmıştır. Bir dijital aktivist sanatçısı olarak da ele aldığımız Uğur Gallenkuş yaptığı paylaşımlarda daha çok hangi temalarla fotoğraflarını özdeşleştirerek kitlelere ulaşmaya çalıştığı ve bu doğrultuda yarattığı etkiler ortaya konulmuştur.

Araştırmanın Önemi

Gelişen teknoloji ile birlikte başka bir forma dönüşen iletişim kavramı hayatımızda önemli bir yere sahiptir. Dijital dünya birçok uygulamayı içermekte ve bu dünyayı oluşturan popüler sosyal medya ağlarının başında ise Instagram bulunmaktadır. Instagram fotoğraf ve video odaklı bir platformdur. Platform yapısı itibariyle aktivist fotoğraf ve video içeriklerin geniş kitlelere hızlı bir şekilde ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Dijital kolaj sanatının Türkiye'deki önemli isimlerinden biri olan Uğur Gallenkuş'un kolaj tekniğiyle tasarladığı fotoğrafların aktivist hareketlerde kitleleri nasıl şekillendirdiğini ve aktivist eylemleri nasıl hayatımıza entegre ettiğini

sorgulayan çalışma bu bağlamda yapılan özgün araştırmalardan biri olması sebebiyle önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; görsel imgelerin yani fotoğrafların dijital aktivizm sürecinde teknolojik gelişmelerle birlikte ne şekilde var olduğunu Instagram özelinde açıklığa kavuşturmadır. Popüler sosyal medya platformu Instagram’da aktivizm amacıyla kullanılan fotoğraf sanatının etkilerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Uğur Gallenkuş çalışmalarını incelenerek fotoğraf sanatının dijital aktivizmdeki kullanım biçiminin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın amaçlarını sağlamlaştırmak için içerik analizi ve göstergebilim analizi yöntemi kullanılmıştır. Her iki yöntem de kullanılarak nitel bir araştırma incelemesi yapılmıştır. Araştırmanın içerikleri seçilirken içerik analizi yöntemi, seçilen içeriklerin incelemeleri yapılırken de göstergebilim yöntemi kullanılmıştır. İçerik Analizi; oluşturulan bilgileri ifade edebilecek tanımlamalara ve veriler arası bağlantılara ulaşmaktır. İçerik analizi, büyük veri setlerinin sistemli bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan ve bilimsel araştırmaların temel bir aracıdır. İçerik analizi yöntemi, doğru ve güvenilir sonuçlara ulaşmak için dikkatli bir planlama, oluşturma ve analiz süreci gerektirir.

Göstergebilim yöntemi, ölçme ve veri analizi tekniklerini kullanarak bir dizi gösterge üzerinde çalışan bir araştırma yöntemidir. Göstergebilim yöntemi, bir dizi veri noktasının incelenerek, bu verilerdeki desenleri, ilişkileri veya konuları anlamak ve yorumlamak için kullanılır.

Çalışmada kullanılan diğeri yöntemde Roland Barthes’ın Göstergebilim yöntemine dayandırılmıştır. Göstergebilim yöntemini her araştırmacı farklı bir tanım ile etmiştir. Göstergebilimin bilinen en yaygın tanımı “gösterge ve bilim” kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: DİJİTAL AKTİVİZM

Dijital medya “veri olarak oluşturulan ses ve görüntü bilgilerinin 0 ve 1’lerden oluşan bitlere çevrilerek kullanılması gereken şifreleme yöntemleri yapıldıktan sonra farklı geçiş yöntemleriyle alıcılara ulaştırılması yöntemine dayanmaktadır” (Eralp, 2010). Dijitalleşme kavramını bir zaman diliminde incelersek, iletişim çalışmalarını, anlama ve öğrenme tekniklerini, en sade yönüyle söylenebilir ki insanların hayat biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmeye başlamıştır. Dijital dünyayla birlikte gelen bu yenilikler benzer bir biçimde internet tabanlı uygulamalar ve cihazlar yardımıyla normlara, dengelere, çağ ve yer tanımlarına da yeni kalıplar getirmiştir (Karahasan, 2012: 18-20).

Aktivizm kavramı grev ya da mevcut düşünce tarzlarına ve siyasi sisteme karşı çıkan eylemleri tanımlamak için kullanılan bir ifadedir. İngilizce “active” (etkin, işleyen) ve –ism (fikir, inanış) kelimelerinin birleşmesiyle aktivizm kavramı oluşmuştur. Bu kavramın özü Latince’den gelmektedir. Faaliyet de bulunmak, canlı olmak, hareketli olmak Latince “agere” eylemi, yine hareket etmek anlamındaki “ag” kelimesine dayanmaktadır (Meierding, 2005: 161-162). Act terimleri, 14. yüzyılın sonunda “yapılmış şey” terimlerinde kullanılan ve kökeni Latince’deki “yapma” anlamından gelen ‘altüst’ kelimesinden gelmektedir. Hukuki bir terim olarak kullanılan ve Latince kökeni olan “actum” (bir dava üzerinde hareket etmek) sözcüğü, tipik ‘act’ çatışması kökenleri içinde yerini almıştır (“Collins’ Etymological Dictionary”, 2012: 11; Skeat, 1980: 5).

Dijital aktivizm, internet ağı temelli sosyal medya platformları kullanarak yapılan toplumsal hareketlere dahil olmak, toplumu ilgilendiren sosyal bir soruna ses olabilmek için katkıda bulunulan eylemler bütünüdür. Dijital aktivizm kavramını tabir etmemiz gerekirse evrensel dünyaya ait görülen aktivizm hareketleri, dijital aktivizm (Gürel ve Nazlı, 2019: 190) olarak tanımlanmaktadır. Yegen (2014: 88) dijital aktivizmi, sosyal medyanın toplumsal bir harekette bulunması, seslenişte bulunmasıyla meydana gelen “internet aktivizmi” şeklinde tanımlamaktadır. Dijital aktivizm farklı bir bakış açısından da ifade edilirse toplumsal ve politik bir aydınlanmayı da ifade eder. Yeni bir yapı oluşturmak içinde atılan bireysel ya da çoğulcu eylemler bütünü olarak da tanımlayabiliriz (Aksu, 2017:85). Hızlı bir şekilde yenilenen teknolojik ilerlemeler ve aktivizm hareketinin dijitalleşmesiyle toplumsal yenilikler hayatlarımıza entegre olmaya başlamıştır (Okan, 2020: 251).

Dijital aktivizmin en önemli faydalarından biri, geniş kitlelere hızlı ve kolay bir şekilde ulaşılma yeteneğidir. Örneğin, Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformları bilgi paylaşmak ve insanları gerçek zamanlı olarak harekete geçirmek için kullanılabilir. Kısacası dijital aktivizm, bireylerin daha gür ses çıkarabilmelerine, geniş kitlelere mesajlarını ulaştırabilmelerine ve talep değişimlerine olanak sağlamıştır.

1.1. Aktivizm Kavramı

Aktivizm kavramı, toplumların geleceklerinin inşa edilmesidir. Türk Dil Kurumu, kökeni Fransızca “activisme” sözcüğüne dayanan “aktivizm” terimini, “eylemcilik” olarak ifade etmiştir. Aktivizmi kısıtlı bir pencere içinde tanımlamamız söz konusu değildir. Aksine A. Bayat’ın söylemini ifade edersek aktivizm, bir toplumdaki insanların yaşamlarında bir uyanış bir değişim oluşmasını isteyen insanların elde ettiği her türden bireysel veya toplumsal, resmi veya resmi olmayan işlemleri kapsayan bir kavramdır (Sert, 2012).

Aktivizm kavramını daha kısa bir şekilde ifade edecek olursak toplumlarda sosyal anlamda bir sorun teşkil eden bir konuda bilinçlenme, duyarlılaşma ve yeni bir bakış açısı oluşturmak için yapılan eylemler bütünüdür. Bu eylemleri gerçekleştiren kişiler de aktivist olarak tanımlanmaktadır. Aktivist kavramının Türkçe anlamı araştırıldığında, “eylemci”, “militan” gibi tanımlamalarla ilgili ve hedeflerini gerçekleştirmek için doğrudan eyleme geçirme amaçlı kişiyi ifade eden bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (Sert, 2012).

Aktivizm, sadece bir fikri savunmakla kalmaz aynı zamanda eylem yoluyla gerçek değişiklikler yaratır. Aktivizm insanların seslerini duyurmak ve var olan toplum düzenini değiştirmek için bir araç olarak da kullanılmaktadır. Toplumsal adaletsizlikler, çevre zorlukları, siyasi baskılar ve insan haklarının zararları gibi pek çok konuda aktivistler harekete geçirici ve seslerini duyurmak için mücadele etmektedirler. Kısacası aktivizm hareketlerini gerçekleştiren aktivistlerin amacı dünyayı daha adil ve daha refah seviyesi yüksek imkanlarda yaşama eşitliğini getirmek için mücadele vermektir.

1.2. Dijital Aktivizm Kavramı

Dijital aktivizm, insanların iletişim ve bilgi teknolojileri kullanarak çeşitli sosyal, siyasal ve toplumsal yapı tepkilerini, desteğini, öfkesini ve diğer duyu ve kullanım alanlarını eyleme dönüştürdükleri bir amaç şeklidir. Bu konular arasında insan hakları, çevre ve hayvan hakları gibi alanlarda yer vermektedirler. Daha geniş tanımıyla dijital aktivizm, sosyal ve politik değişimi teşvik etmek amacıyla dijital teknolojilerin ve çevrimiçi platformların kullanımını ifade eder. Dijital aktivizm, hala geliştiricilerin sürdürdüğü iletişim teknolojileri ve internet gibi neredeyse devrim niteliğindeki kavramlardan güç alarak kullanılan bir faaliyet ve internet kullanımıyla büyük kitlelere hızlı, kolay ve etkileşimli bir şekilde erişim sağlanarak işletilen bir sistemdir (Yegen, 2015, s. 89). Protestoları organize etmek için sosyal medyayı kullanmak, çevrimiçi dilekçeler oluşturmak ve paylaşmak, sorunlar hakkında farkındalığı artırmak için blogları ve web sitelerini kullanmak ve siyasi seferberliği ve katılımı kolaylaştırmak için çevrimiçi araçları kullanmak dahil olmak üzere çok çeşitli faaliyetleri kapsar. Aktivizm, demokratik bir hak olarak kabul edilir ve insanların toplumsal sorunları hakkında konuşma becerilerini kullanmalarına da olanak tanır.

Aktivistler dijital aktivizm eylemlerini planlarken en çok tercih ettikleri platform sosyal medya alanlarıdır. Dijital teknolojilerin yaygın olarak bulunması ve erişebilir olması nedeniyle son yıllarda dijital aktivizm giderek daha popüler hale geldi. Dijital aktivizm değişim için mücadele etmek isteyen herkesi bir araya getirdi ve topluluklara katkıda bulunmak için fırsatlar sağladı. Var olan veriler incelendiğinde internet üzerinden yapılan aktivist hareketler iki yönde gerçekleşmektedir. Bu iki yönden biri çevrimiçi eylemler diğeri de internet tabanlı eylemler olarak tanımlanmaktadır. Dijital aktivizm bu iki yönüyle, hem dijital platformlarda hem de geleneksel sosyal hareketlerde kullanılan bir hareket türü olarak bilinmektedir. Dijital aktivizmdeki eylem örnekleri, düşük ve yüksek risk taşıyanlar olarak temel internet tabanlı eylemlerini sürdürmektedir (Laer ve Aelst, 2010, s. 1149).

İnternetin yükselişiyle birlikte dijital dünyanın ortaya çıkışı ve yenilenen birçok alan gibi aktivizm hareketleri de bu değişime ayak uydurarak dönüşmüştür. Dijital dönüşümle birlikte aktivist gruplar, aktivizmin yanı sıra dijital aktivizm kavramını da benimseyerek ön plana çıkmaya başlamıştır. Dijitalleşme, aktivizm için birçok kolaylık sağlamıştır. Aktivist grupların seslerini duyurma konusundaki en büyük avantajları

arasında, kitlelerin genişliği ve zamanın hızlılığına ayak uydurarak yer almaları bulunmaktadır (Köygülü, 2019).

Aktivizm kavramları hedeflerin gerçekleştirilmesinde farklılıklar göstermektedir. Aktivist topluluklar çoğunlukla hayvan hakları, insan hakları, çocuk hakları ve eşitlik hakkı gibi konuları hedef alarak faaliyet göstermektedirler (Deegan, 2007, s. 4). Aktivist eylem grupları belirli bir hedef için oluşturulmuş, kapsamında kanuni ve fikir farklılığına saygı duyan bir örgütlenme ya da tek odak noktalı çözüme ulaşmak için hareket eden gruplar olarak da ifade edilmektedirler (Offe, 1999, s. 65).

1.3. Dijital Aktivizmin Tarihsel Gelişimi

Web'in kurucusu Tim Berners-Lee (2000: 123), internetin yalnızca bir teknik keşif olmadığını, insanlar arasında elektronik iletişimi sağlayan devrim niteliğinde bir sonuç olduğunu belirterek dünya çapında bir ağ olarak bilinen World Wide Web'in de önemine vurgu yapmaktadır. Başka bir ifadeyle de internetin kitleler arası etkileşimini artıracığını, bu etkileşiminde kitlelerde yeniliklere sebep olarak yeni toplumsal formlarla büyük değişimler yaratabileceğini ifade etmektedir. Bu ifadelerden de yola çıkarak sanal ağların teknolojik gelişmelerin yansıması olarak ortaklaşa bir biçimde yenilik getirme hedefi olan aktivist hareketlerin amaçları ile de uyum içerisinde oldukları görülmektedir. Web dünyasından önce yenilikçi düşünceler, bir binanın surları arkasında veya bir araştırmada biçimlenirken, günümüzde internet tabanlı elektronik cihazların bütününde; bilgisayarlar, telefonlar, tabletler ve bu cihazların içeriğinde yer alan sayısız sanal ortamlar sayesinde, mekan kavramıyla kısıtlanmadan her yerde yaratıcı fikirler ortaya çıkabilmektedir (Freedman 2012: s. 75). Gelişen iletişim teknolojileri sayesinde istenilen her türlü veriye, bilgiye ulaşabilmenin kolaylaştığı ve farklı düşüncelerin kolayca buluşabildiği ortamlar, çağımızın aktivizmini biçimlendirerek önemli bir etki sahibi yapmıştır.

Van Dijk (2016: 155-156) Ağ Toplumu (Network Society) kitabı ile Berlin Duvarı'nın yıkılışı, 1839'da komünizmin sonu ve üçüncü dünya ülkelerindeki demokratik olmayan hükümetlerin sona ermesiyle aynı döneme gelen dijital çağın yükselişi, 1890'lardan 1990'lara kadar olan süreçte gerçekleşmiştir. Olayların zamanlaması, internetin topluluklara sosyal adalet, siyasi reformlar her konuda farkındalığı artırmak ve düşünce özgürlüğü internet kitleleri, sokak aktivizmden dijital aktivizm geçiş yönünde bir

bekleyiş oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu yönde bir bekleyiş nedeniyle de dijital dünyaya geçişin gerçekleşmesine ardi sıra gelen, kitlesel eylemler seri bir halde dijitalden yararlanma yolunu bulmuştur. Tarihteki gelişmelere baktığımız zaman medyanın toplum hayatına girmeye başladığı zamanlarda, gazetelerin yenilikçi fikirlerin, düşüncelerin bir ifade yeri olduğu ve halkın özgür sesi olacağı fikri bütün insanlığa ışık tutmuştur (Öztürk, 2017: 322). Fakat gerçek hayatta olaylar bu şekilde ilerlememiş ve ifade özgürlüğünün sesi olması gereken medyanın insanlık tarihinde fikirlerini susturulduğu birçok olay yaşanmıştır. Medya her zaman toplumun gerçeklerine ayna tutan bir yansıma sağlayamamıştır. Bu açıdan yeni bir medya iletişim teknolojisi ortaya çıktığında, az olan topluluklar ve sivil toplumlar eylemlerinin sürekliliği için o teknolojilerden büyük yardımlar beklemektedirler (Taşkıran ve Mencü, 2019). Geçmişten günümüze yapılan her teknolojik gelişmeyle birlikte dijital aktivizmin kapıları toplumlar için genişlemiş ve aktivist hareketlerin daha fazla kitlelere ulaşmasının önü açılmıştır.

1.4. Dijital Aktivizme Farklı Yaklaşımlar

Dijital aktivizm her ne kadar popüler bir kavram olsa da aktivizmin dijital teknolojiler desteğiyle yapılmasına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden bazıları olumlu bazıları olumsuz bazıları da içeriğinde hem olumlu hem olumsuz yaklaşımları barındırmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar üç temel bakış açısıyla ifade edilmiştir. Aktivizm kavramını daha derinlemesine anlaşılabilmesi için bu farklı görüşlerin ifade edilmesi gerekmektedir.

1.4.1. İyimser (Optimist) Bakış Açısı

Aktivizmin taşınabilir teknolojik aletler ve internet tabanlı uygulamaların kullanımı ile daha yaygın bir şekilde farklı bir boyuta taşındığını savunanlar, “iyimserler (optimists)” olarak ifade edilmişlerdir. İyimser bakış açısına sahip olanlar olumlu bir yaklaşımı benimseyerek teknoloji ile birlikte aktivist hareketlerin daha iyi sonuçlar oluşturduğunu savunmaktadır.

Leizerov (2000)’un yeni iletişim teknolojileri ile birlikte aktivist hareketlerin daha fazla yaygınlaştığını ve birçok açıdan da olumlu sonuçlar getirdiğini ifade etmektedir. Dijital aktivizm, aktivistlere zamanı daha yaygın kullanabilme imkânı vermekte, sayısız sanal platformlarda bulunma fırsatı sağlamakta, bir eylem planlamak ve toplulukları gerçek

zamanlı olarak harekete geçirmek için gerekli olan maddi maliyetleri aza indirmekte ve çevrimiçi iletişimde bütün yönleriyle bağımsız bir şekilde baskı mekanizması olmaktadır (Tani, 2018).

Günümüzde herhangi bir konu üzerinde toplumsal bir eylem düzenlemek isteyen azınlıklar ya da sivil toplum kuruluşları, dijital platformlarda az sayıda insandan oluşan küçük bir grupla yazılım bilgileri ya da yeterli seviyede teknik bilgileri olmadan hashtag kampanyaları, imza kampanyaları, boykotlar oluşturabilmekte ve bloglar, Facebook sayfaları ve sohbet grupları kurabilmektedir. Twitter, Facebook, YouTube ve Instagram gibi platformlarda düşüncelerini yayabilmektedirler. Sosyal medyanın ilk yıllarında bu platformların her geçen gün geniş bir şekilde yayılma hızı gösterebileceği ve bu platformlarda içerikleri daha etkili hale getirebilmek için özellikle görsel ve video araçlarının etkili bir şekilde kullanılarak geniş kitlelere ulaşmanın bu kadar hızlı ve yaygınlaşabileceği öngörülememiştir (Tani, 2018). Ayrıca günümüzde çevrimiçi eylemlerde sanal ortam unsurları ve fiziksel ortam materyalleri birbirinden ayrılmamış aksine birbirini tamamlayan bir yapıya dönüşmüştür (Gurak, 2014). Sanal ortam unsurları ve fiziksel ortam materyallerinin birbirini desteklemesi de yapılan eylemlerin daha kalıcı ve daha hızlı hedeflere ulaşmasına kolaylık sağlamıştır.

İnternet, günümüzde sadece bilgiye ulaşmak için değil, eylemcilerin aktivist hareketlerini duyurmalarına ve ulaşmak istedikleri hedeflerine kitlelerin dikkatini çekmekte yani bir konuda toplumlarda farkındalık oluşturmak içinde yardımcı olmaktadır. Yurttaş gazeteciliğinin öncüsü Indymedia, açık yayın ilkesini temel edinmiş aktivistlerin kendilerinin bizzat iletişim kurup kendi içeriklerini paylaştıkları bir internet basın yayın kanaludur. Bu platformun kurulma sebebi, Amerika'daki Seattle gösterileri sırasında ana akım medyanın protesto eylemleri sırasında kamuoyunun bu eylemleri doğru bir şekilde basına yansıtılmaması ve insanları doğru bilgilerle bilgilendirmemeleri sonucunda aktivist bir topluluk tarafından oluşturulmuştur. Seattle gösterileri sırasında Indymedia'yı 2 milyon kişi ziyaret etmiş ve yapılan gösterilerle ilgili doğru bilgilerin iletişimi buradan yapılmıştır. Sonuçlarına bakıldığında başarılı bir dijital aktivizm örneği olarak gösterebileceğimiz bu olay, aktivist grupların doğru bir yöntemle hareket ettiklerinde eylemlerinde olumlu sonuçlar alınabileceğinin kanıtıdır. İyimser bakış açısına sahip olanlar aktivist hareketlerde önemli olanın doğru bir strateji ve bunun ışığında izlenen doğru yolun getirdiği olumlu sonuçları savunmaktadır.

1.4.2. Karamsar (Pesimist) Bakış Açısı

İyimserlerin olumlu bakış açısının aksine dijital aktivizmin toplumları olumsuz etkileyebileceğini savunan gruplar da vardır. Dijital aktivizm yaklaşımına karamsar bakanların gerekçesi ise, teknolojik kullanımların eşit olmayan yöntemlerle idare edilmesi ve iyi sonuçlar getirmeyecek yöntemlerle kullanılmasıdır. Teknoloji antidemokratik sistemler, kötü niyetli hacker gibi bireyler ya da terör örgütlerince el koyulmasına bunların sonucunda da büyük yıkımlara ve kaoslara sebep olabileceği düşünülmektedir. Toplulukların ya da bireylerin hayatlarını kolaylaştırmadaki olumlu yanı bir tarafa, kötü amaçlı kullanılması halinde teknoloji büyük kaoslara ve yıkımlara sebep olma gücüne sahiptir. Karamsarlar da tam olarak bu noktaya işaret etmektedirler (Sıvıtanides 2011: 3-5).

Scholz'a (2010: 27) göre sadece çevrimiçi platformlarda yapılan aktivist hareketlerin toplumların düzenini değiştirmesi veya çözülmesi gereken sosyal konuların toplumun yararına dönüştürmesi düşünülemez. Tarihte de böyle bir örnek yoktur. Pickerill (2003) ise dijital platformların bilgiye ulaşmakta kolaylık sağladığını, aktivist grupların hareketlerinde ve eylemlerinde maddi olumsuzlukları en aza indirdiğini doğru bulmakla birlikte bu teknolojilerin olumsuz taraflarının olduğunu da ortaya koymuştur. Özellikle dijital dünyadaki yeni medyada insanların kendilerini gerçek hayattakinden daha özgür hissetmeleri ve bu insanlar tarafından paylaşılan içeriklerin belli bir süzgeç altından geçirilmeden de yayınlanabilmesi ve bu içeriklerin içeriğinde de her zaman olumlu yapıcı yapıların aksine olumsuz yıkıcı yapıların da olabildiğine vurgu yapmaktadır. Dijital dünyanın özgürlüğü sınırsız bir bilgi kirliliğinin ve yıkıcı yapıların kapılarını sonuna kadar açmaktadır.

1.4.3. Kararsız (Persistent) Bakış Açısı

Kararsızlar, aktivizmin sanal platformlar yerine gerçek olan sokaklarda yani fiziksel gerçekliği olan ortamlarda gerçekleştirilmesi gerektiğini savunanlardır. Dijital aktivizmi internet başında klavye tuşlamacılığı olarak kabul edenler ile internetin hükümetlerin denetiminde bulunduğu için dijital aktivizmi başarılı ve geri dönüşler veren bir eylem olarak kabul etmeyenler “kararsızlar (persistent)” olarak adlandırılmaktadır (Scholz, 2010; Morozov, 2011; Gerbaudo, 2012). Dijital aktivizmin, aktivistler için hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar oluşturduğunu savunanlar ve bu duruma iki yönden de

bakanlar (Earl ve Kimport, 2011; Curran, 2012) “kararsızlar (persistent)” olarak adlandırmaktadır (Joyce, 2010: 10). Bu yönden konuya bakıldığında araştırmacıların öncelik olarak dijital aktivizmin oluşturduğu imkanları veya olumsuzlukları da ön plana koyan eleştirel bir görüş birliğine sahip oldukları söylenebilmektedir.

Dijital aktivizm eylemlerinde aktivistler başarmak istedikleri amaca ulaşırsalar bile bu başarılar beraberinde hem olumlu hem olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden kararsızlar tam olarak yapılan dijital aktivizm eylemlerini ne olumlu ne olumsuz bir bakış açısıyla ifade etmemişlerdir.

1.5. Dijital Aktivizm Fiilleri

1.5.1. İçerik Üretimi

İçerik üretimi, kullanıcıların dijital bilgi, blog gönderileri, videolar, podcast’ler, sosyal medya gönderileri ve daha fazlası gibi çeşitli üretim süreçleridir. Bu süreç dijital iletişim materyalleriyle toplumsal bir eyleme teknoloji sayesinde katkıda bulunarak içerik üretip, üretilen içerikleri paylaşmak olarak da tanımlanabilmektedir. Dijital aktivizm bağlamında içerik üretim süreci beş kategori altında oluşturulmaktadır. Kısacası bu kategoriler; planlama, araştırma, oluşturma, düzenleme ve yayınlamadır. İçerik bir herhangi bir sosyal medya uygulamasında, çevrimiçi bir medya kanalında, gerçek zamanlı bir iletişim uygulamasında vb. ortamlarda üretilebilir. İçerik üretimi zaman alıcı bir süreçtir ve bu süreci iyi yönlendirip hedef kitleyle bağlantı kurabilmek önem arz etmektedir.

Her dijital platformun kendine özgün nitelikleri vardır. Bazıları içerik üretiminde daha çok görsel imgelerin ön planda olduğu uygulamalara yer verirken (Instagram, Pinterest vb.) bazıları ise ses, video gibi unsurların ön planda olduğu içeriklere yer vermiştir. (Youtube, Spotify vb.). Dijital aktivizmin konuları, toplumların sadece ağ boyutunu değil, bunun yanında teknolojik imkanlarını da kapsamına katmaktadır. Bu yaklaşım sayesinde erişim hedefini daha da genişletebilmekte ve etkileşimi meta seslendirme ile elden çıkarmayı başarmaktadır (Erben, 2019).

1.5.2. Meta seslendirme (Metavoicing)

Majchrzak vd. (2012) meta seslendirmeyi “çevrimiçi bilgi sohbetine katılım, diğer insanların kullanımı, profillerine, içeriklerine ve konuşmalarına yanıt vererek devam

eden ekrana iletişim” olarak adlandırmaktadır. Bu iletişim şekli sosyal, kültürel etkileşimlerde kullanılan dilden daha akıcı olmaktadır.

Meta seslendirme kavramı çevrimiçi ağların büyümesinde etkili bir paya sahiptir. Bir dijital aktivizm ağındaki içeriklere yorum yapan bir kullanıcı eylemi, çeşitli amaçlara yönelik çok boyutlu bir faaliyettir. Bir dijital aktivist tarafından yapılan yorum, içerik görüntüleyen diğer kullanıcılar tarafından da fark edilebilir, zira yorumun görünürlüğü herkes için aynıdır. Dijital aktivizm ağında bir yoruma verilen tepki, diğer kullanıcılar tarafında da görülebilir ve yorum yazma veya yeniden paylaşma gösterimi gerçekleştirilebilir. Bu etkileşimler, dijital aktivizm ağı içindeki kullanıcılar arasında sahip oldukların çoğalmasına yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra, yorumların farklı açılardan değerlendirilmesi ve tartışılması da mümkündür. Yapılan yorumlara diğer kullanıcılar da yorum yazabilir ya da o yorumu olduğu gibi tekrardan başka yerde paylaşabilir. Toplumsal ağların gözlemlerine göre tanımlanan dijital aktivizm ağlarına dahil olmak için ilk içeriğin aldığı yorumun ortaya çıkması mümkündür. Bu açıdan ilk içeriğin konusu ve sonrasında yapılan yorumlar, ağın yönü açısından büyük bir önem taşımaktadır (Erben, 2019).

1.5.3. E-dilekçe / Dijital İmza Kampanyaları

Hızlı bir şekilde değişen teknolojik gelişmelerle birlikte kullanmış olduğumuz birçok uygulama çağa ayak uydurarak yenilenerek dijitalleşmiştir. Bu dijital hizmetlerden bir tanesi de e-dilekçe hizmetidir. Genel kamu kurumlarında kullanılan bir hizmet olan E-dilekçe, internet üzerinden elektronik olarak başvuru yapma imkânı sunan bir sistemdir. Oxford English Dictionary tarafından “E-dilekçe, belirli sebeplerden dolayı yapıya uyan ve bireyler tarafından imzalanan” resmi bir evrakı temsil eder. Ancak her hizmet alanında dijitalleşmenin yaygınlaşması ile birlikte bu sisteme ihtiyaç duyan kişilerin sadece bir tıklama ile bu hizmeti içeren bir formu elektronik ortamda doldurarak erişim gerçekleştirebilecekleri bir hizmet alanına dönüşmüştür.

Türkiye’de dijital aktivizm hareketleri, e-dilekçe imzalarında halkoyu desteği elde etmek için bir eğilim göstermektedir. Hükümetin yönetimindeki e-dilekçe platformunda “cimer” karar vericiler üzerinde baskı uygulayan bir yaklaşım mevcuttur. Earl ve Kimport’a göre (2011: 11), e-dilekçe kampanyalarının düşük maliyetli ve küçük bir grup oluşturarak toplu bir eyleme dönüşebilme potansiyelleri, kısa sürede

gerçekleştirilebilecek önemli bir hizmet aracı olarak öne çıkmaktadır. Diğer bir taraftan e-dilekçe yoluyla bir bilginin, isteğin ya da bir fikrin yayılması, dilekçe konusu ile ilgili bir harekete geçişin sağlanmasının mümkün olduğu kadar e-dilekçenin toplumsal ya da politik bir etkiye sebep olmadan sadece eylemi gerçekleştiren bireylerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlayıcı etkisiz bir eylem olarak da sonuçlanması olasıdır. Dijitalleşmenin yayılım hızı göz önünde bulundurulduğunda toplumsal kampanyalar için toplanan dilekçelerin kamuoyunda daha yaygın ve daha güçlü ses oluşturduğuna dair örneklerin sayısı artmaktadır.

1.5.4. Toplumsal Etiketleme / Hashtag Aktivizmi

Etiketleme, bir çalıştırıcı kullanıcı ara yüzüne bağlı olarak kullanıcı bilgilerini farklı kanallardan kullanıcılarına ve bunları kullanmalarına izin veren bir özellik olarak tasarlanmıştır (Daer, Hoffman ve Goodman, 2014). 2007'de Twitter'da platformunda geliştirilen hashtag, ilk başlarda bilgilerin dizilimine yardımcı olacak bir özellik olarak tasarlanmış, ancak ilerleyen zamanlarda sadece bu özelliği ile kalmamış kullanıcıların tweet'e içerik ve duygu eklemelerine de imkân vermiştir. Hashtag'ler diğer sosyal medya uygulamalarında da hızla bir şekilde yayılma başlamış ve insanların bilgi olarak önemi olduğunu düşündükleri durumlara ilgi oluşturmayı başardıkları veya aynı görüşü benimsedikleri diğer insanlarla etkileşim içine girmelerini sağlayan bir özellik olarak kullanılmıştır. Pek çok insan, çevrimiçi ortamlarda hayal ettikleri bir izleyici kitlesi için paylaşımlarını şekillendirerek paylaşım oluşturur. Hashtag'ler insanların paylaşımlarını oluşturabilmeleri için kullanılan bir özelliktir (Chen, Pain ve Barner, 2018: 199).

Yaygın olarak kullanılan sosyal medya aracı Twitter'ın, içeriğindeki hashtag özelliği ile aktivizme zemin hazırlamada öne çıkan bir yapısı mevcuttur. Twitter, dünya çapında milyonlarca insanın kullandığı ve kullanıcılarının "tweet" olarak isimlendirdikleri kısa mesajları gönderme ve okumalarını sağlayan popüler bir sosyal ağ uygulamasıdır. Hashtag özelliği kullanıcıların güncel olaylar ve konular hakkında hızlı bir şekilde bilgi sahibi olmalarını ve bu bilgileri diğer kullanıcılarla da paylaşımlarını kolaylaştırmaktadır. Kullanıcılarına kamuoyunda ses çıkarma, tartışma yaratma ve her türlü aktivist hareketlerde katılımında bulunma olanağı sağladığı görülmektedir. Twitter hashtagleri ayrıca, canlı paylaşım yapan spor ve eğlence faaliyetlerinde, canlı yayın yapan akademik derslerde yer alan bazı tartışmalarda da önemli rol oynamaktadır. Bu yönden bakıldığında hashtaglerin aktif kullanımı ile kendine özgün kitlelerin

oluşmasına ve önceden mevcut olan birbirinin aynı sindirilmiş topluluklardan ziyade, her an dinamik bir iletişim içerisinde olan, çevrimiçi ağlarla örgütlenebilen topluluklar için daha da önemli hale gelmiştir (Bruns ve Burgess, 2015: 13).

1.5.5. Dijital Kültür Karıştırma

Dijital kültür, teknolojik gelişmelerin ortaya çıktığı ve insanların dijital araçlar, platformlar ve içeriklerle etkileşimlerini şekillendirdiği kültürel bir fenomen öğretilidir. Bu kültürü; ‘internet kültürü’, ‘bilgisayar kültürü’, ‘sanal kültür’, ‘çevrimiçi kültür’ gibi birçok isimle tanımlansalar da her birinin özü aynı bilgiyi ifade etmektedir. Hepsinin temeli sınırsız bilgi ve etkileşimle insanların yaşamını kolaylaştıran, iletişim olanaklarını artıran birçok yenilikle birlikte değişen toplumsal yapıya işaret etmektedir.

“Dijital kültür; kendi başına ifade edilemeyen, hatta var olmayan ‘geleneksel’ kültürün gelişen bir kısmıdır ve dijital olarak tasarlanmış veya dijitalleştirilmiş olsun, çevrimiçi bir sosyal ağda bulunan bütün kültürel araçların ve o araçlar tarafından oluşturulan anlamların bir bütünü olarak ifade edilmektedir” (Rab, 2007). Charles Gere, dijitalleşmenin bireylerin, toplumların yaşamları üzerindeki etkisinin dijital kültürün gerçekliğini kanıtladığını; dijital kültür, sanat eserleri gibi kültürel yapıları da içinde bulundurduğundan bu durum dijital dünyanın kültürünün bir ölçütü olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedir (Uzelac, 2008: 11).

Dijital kültür, toplumlarda var olan fiziksel kültür üzerinde şekillendirici bir etkiye sahip olup onu yeniden biçimlendirmekte, yeni bir forma sokmaktadır. Dijital kültür, kısaca dijitalleşmenin bireylerin, toplumların yaşamlarına getirdiği yeniliklerin yarattığı yeni yaşam tarzı ve bireylerin bu yenilikleri ifade ediş şeklidir. Kültürün dijitalleşmesinin etkisi insanların dijital araçları nasıl kullandıklarına bağlıdır. Ulaşılan içeriklerin olumlu kullanılması, insanların hayatını kolaylaştırabilirken, yanlış kullanımı insanların hayatını zorlaştırabilmektedir.

1.5.6. Dijital Haritalama

1996 yılında MapQuest’in yazılımının bölümleriyle başlayan (Geller, 2007) dijital haritalama uygulamaları, 2005 yılında Google Haritalar ve Yahoo! Haritalar gibi popüler yazılımların piyasaya sürülmesiyle, kamu alanlarında da kullanılmaya başlanıyor ve sistemler bir şekilde geliştirilerek de yayılım hızına devam etmiştir.

Yaşanan bu gelişmelerle dijital haritalar başlangıçta bir yerin konumunu bulma hizmeti ile sıradan insanların hayatlarına yaygın bir şekilde girmesi söz konusu olmuştur. Açık kaynak kodlu harita hizmetleri, alternatif haritalama sistemlerinin boyutlarına profesyonel olmayan kullanıcılarında erişimiyle dijital haritalama sisteminin gelişerek ilerlemesini sağlamıştır (Luchetta, 2017, 4). Günümüz dijital dünyasında önde gelen dijital haritalama uygulamalarından dünya çapında en çok kullanılan Google haritalardır. Google haritalar, konum, yol tarifi, trafik durumu ve telefon bilgileri gibi birçok özelliği içermektedir. Google haritalamanın yanı sıra Apple Haritalar, HERE, Michello ve NavInfo gibi global dijital haritalama pazarının önde gelen uygulamaları kabul edilmektedir (Global Digital Map Market Report 2017-2021, 2017). Google Maps, Microsoft Bing Maps, OpenLayers, Foursquare, OpenStreetMap, MapQuest, Mapbox, CartoDB, Esri ArcGIS ve Yahoo BOSS PlaceFinder ise yaygın olarak kullanılan diğer dijital haritalama uygulamalarıdır (Wagner, 2015).

Dijital haritalar, karşılıklı ve sistemli bir şekilde çalışmalarını için hizmet verdiklerinde büyük ve güçlü veri analizleri için etkili birer görsel anlatıda kullanıcılarının hizmetine sunmaktadırlar. Düzgün bir şekilde çalışacak bir sistemde hizmete sunulduğunda haritalarda kullanıcılar coğrafi bilgi kaynaklarına ulaşarak diğer bilgilere de ulaşabilir, ulaştığı bilgileri başka kullanıcılarla da paylaşabilir, bilgilerin verilerini filtreleyebilir ve ulaştığı tüm verileri birbiriyle karşılaştırabilirler (Robinson ve diğerleri, 2017, 35).

1.5.7. Dijital Bilgi / Haber Sızdırma

Dijital bilgi aktivizmi, kamunun ilgilendiği ancak erişimleri kısıtlanmış, arşivlenmemiş veya sunulmamış bilgilerin, veri aktivistleri tarafından keşfedilerek çeşitli medya kaynakları yoluyla kamuya açık hale getirilmesidir. Dijital bilgi, metin, fotoğraf, video, ses ve diğer formatlarda da olabilen ve internet gibi ağlar aracılığıyla dünya çapında kolayca paylaşılabilen veriler bütünüdür. Bu nedenle, dijital bilgi çağımızın en önemli yapısından biri haline gelmiş ve çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

Haber sızdırma, çeşitli nedenlerden kaynaklı doğru bir şekilde saklanamayan bilgilerin uygun bir zaman bulununca ifşa edilmesi sonucu ortaya çıkan bilgi sızıntıdır. Bu durum, bilgi sızdıran tarafından tasarlanarak yapılabileceği gibi, kontrolsüz bir biçimde verilerin doğal bir oluşum içinde paylaşılmasıyla da ortaya çıkabilmektedir. Ortaya çıkan bilgi, güvenlik uygunluğunu ve güvenilirliğini de beraberinde bulundurmaktadır

(Goffrey ve Fuller, 2012: 100). İhbarcı, bir kurumda yasal olmadığını düşündüğü bilgileri sorumlu kişilere iletirken, bilgi sızdırıncılar tam tersi gizli kalması gereken bilgileri kamuoyuna ilan etmek için ortaya çıkarmaktadır (Lee, 2017). Başka bir ifadeyle, ihbarcılar genellikle bir şirketin menfaatleriyle çok fazla alakalı olabilirken, bilgi taşıyanların sosyal konularla çok fazla bağlantıları bulunmaktadır.

1.5.8. Hacktivizm

“Hacktivizm” (Hacktivism) kelime olarak “hacking” (hackleme) and “activism” (aktivizm) kelimelerinin tamamlanmasından ortaya çıkmıştır. Hacktivizm, hedef gösterilen bir internet sitesine karşılık ciddi zararlar vermeyi amaçlamayan fakat bir etki ve eksikliği göstermeyi amaçlayan tüm eylemleri kapsamaktadır. Örneğin; internet sitesi hackleme, e-posta siber saldırıları ve virüs gönderimi bazı hacktivist eylemlerdir (Denning, 2000: 241). İnternet üzerinden belli bir hedef amaçlayarak bir eylem oluşturmayı amaçlayan hacktivizm en doğru ifade ile siyasi sebeplere dayandırarak siber ağlar üzerinden hackleme hareketinde bulunmak demektir. Bazı hacktivizm eylemleri sadece barışçıl amaçlar taşıırken, bir kısmı ise rahatsızlık verecek türden (çok sayıda eposta gönderme vs.), bazıları ise siber suç olarak kabul edilmektedir (Kelly, 2012: 1672).

Tarihteki ilk hacktivist faaliyetlerden biri, Meksika yerlilerinin eylemlerine destek vermek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu eylemin çıkış sebebi, bir grup aktivistin tasarladığı yazılım ile hedef de olan internet sitesini belli bir süre fonksiyonsuz hale getirmektir. Bu eyleme katkıda bulunmak isteyen herkes bu yazılımı internette indirerek bu başkaldırıya destekte bulunabilmiştir. Electronic Disturbance Theater (EDT) adlı bir aktivist grubu, 1990 yılında Meksika yerlilerinin ayaklanmasını desteklemek amacıyla harekete geçmiş ve internet üzerinden FloodNet isimli bir uygulama geliştirmiştir. Bu yazılım sayesinde, hedeflenen internet kullanıcıları çevrimiçi oturumlar geçici bir süre işlevsiz hale getirilmiştir. Bunun sonucunda gerçekleşen eylemlere karşı seslerini kamuoyuna ve tüm dünyaya duyurmayı başarmışlardır (Demirkıran, 2013, s. 26).

Demirkıran (2013: s.28), Anonymous ile ilgili internet sitelerinde dijital etnografi araştırması yaparak, hacktivistlerin bir grup hacker veya hackerlardan oluşmadığına dair bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırması ile bilgisayar korsanlarını teknolojik

olarak üç gruba ayırmış olup; ilk grup, ileri düzeyde yazılım becerilerine sahip olan hackerlardır. İlk gruptaki birey sayısı minimum seviyededir. Hacktivizmin liderleri araştırmacıdır. Hacktivizm hareketlerine yön verebilecek, yenileyebilecek ve yeni yöntemler üretebilecek kapasitedelerdir. İkinci grupta ise birinci gruptaki liderler gibi bilgiye sahip olmayan hackerlar olsa da yine de sistemin işleyişine hâkim hackerlar mevcuttur. İkinci gruptakiler daha çok görsel uygulama alanında beceriye sahiptirler. Görsel materyaller oluşturarak iletişim ağı üzerinde büyük katkılar sağlamaktadırlar. Üçüncü grup ise iki grubun aksine bilgi ve becerisi en az olan kişilerden oluşan gruptur. Bu gruptakiler hacker olarak adlandırılmaz ama sistemin işleyişi için hackerlardan yardım almaktadırlar.

Hacktivizm örneklerinden bazıları ise şunlardır; Anonymous, dış katmanlardan gizleyen bir bilgisayar korsanlığı grubudur. Grup, dünya genelinde politik ve sosyal amaçlar için çeşitli siber saldırılar düzenlemiştir. Türkiye’de ‘‘Redhack’’ adıyla bilinen hacktivistler dijital aktivizm alanında isimlerini söz ettirmeyi başarmışlardır (Akmeşe ve Deniz, 2014, s. 499). Yine Wikileaks hacktivistleri de gizli dosyaları dünya çapında sızdıran dijital aktivistlerdir.

1.5.9. Klktivizm

Klktivizm, dijital aktivizm çeşitleri arasında yer alan ve aktivizm hareketleri için dijital ortamları kullanarak etkileşim kuran bir kavramdır. Sahip olunan veriler ele alındığı zaman öncelikli olarak istenilen, bir topluluk eylemi ya da başkaldırı hareketine yönelik eylemlerin sosyal medya üzerindeki kullanıcılar tarafından protesto hareketlerinde bulunmaları olarak önümüze gelmektedir (Yegen, 2015, s. 90).

Başka bir deyişle klktivizm, toplumsal etkinliklere ve eylemlere fiziksel olarak dahil olmak yerine internet başında bir tuşla yönlendirme, düzenleme ve desteklemeyi içeren bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemleri organize eden klktivistler, bir hedef doğrultusunda internet üzerinden kampanyalar, eylemler, protestolar ve belli bir amaç için bir dijital imza kampanyaları da düzenleyerek eylemlere aktif olarak katılabilmektedirler (Yılmaz, Dündar ve Oskay, 2015, s. 491). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi klktivistler internet üzerindeki tüm platformlarda dijital dünyanın sunmuş olduğu avantajları en doğru şekilde kullanarak birçok farklı kanallardan eylemlerini organize ederek gerçekleştirmektedirler. Klktivistler, slktivistlere göre

daha düzenli, daha bilinçli bir şekilde gruplaşmış ve eylemlerini uygulamaya geçen yönetici topluluklardır (Tarhan, 2013).

1.5.10. Slaktivizm

Tarihte ilk kez Dwight Ozard ve Fred Clark tarafından 1995 senesinde Cornerstone Festival’inde ortaya atılmış bir kavram olan slaktivizm, en açık anlamı ile “dijital bir eylemi klavye başından desteklemeyi” ifade etmektedir. İngilizce “tembel, uyuşuk” anlamına gelen “Slacker” kelimesi ve “activism” yani “aktivizm” kelimelerinin tamamlanmasından oluşan bir kavram olan slaktivizm, “tembel eylemcilik” olarak ifade edilirken, bu eylemi gerçekleştiren kişiler yani slaktivistler de “tembel eylemciler” olarak ifade edilmektedir (Yegen, 2014).

Slaktivizm hareketleri kullanıcılarına kendi özgür düşüncelerini savunabilmeler ve yayabilmeleri için söz hakkı vermemektedir. Buna rağmen yoğun bir şekilde beğenilen ve tıklanılan kuramsal düzeydeki içerikler, yasal bir amaca hizmet etmektedir. (George & Leidner, 2019, s. 7). Örneğin; bir sosyal medya kullanıcısının arkadaşının siyasi bir paylaşımını beğenerek destek vermesi ancak konu hakkında herhangi bir yorum yapmaması slaktivizm eylemidir. Toplumsal duyarlılık gerektiren bir konuyla ilgili profil fotoğrafını karartmak, değiştirmek, gibi eylemler Slaktivizm örnekleri olarak tanımlanabilir.

Slaktivizm, vücudunuzu ya da aracınızı siyasi mesajlarla donatmak, Facebook grubuna üye olmak veya Instagram’da gönderilerde bulunmak, kısa süreli protestolara girmek gibi diğer ifadelerle de rehberlik eder. Bazı az bütçeli sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen boykotların (sosyal kapsamlı bir imza kampanyası veya çevrimiçi sohbet gruplarına katılma) sonraki 'gerekli boykota' ket vuran eylemler olduğunu işaret eden ipuçları vardır (Kristofferson ve diğerleri, 2014, s.1149- 1166).

Teknoloji eleştirmenleri, dijital okuryazarlık ve iletişim dünyasındaki ilerlemeleri temel olarak kullandıkları eleştirel bakış açıları sebebiyle slaktivizmi pasif eylemcilerin tembel aktivist hareketleri olarak görmektedirler (Christensen, 2011; Kristofferson et al., 2014; Morozov, 2011). Slaktivizm kuramı ile doğru bağımlı olarak (Fuchs, 2014), internet dünyasının oluşturduğu eğlence, zevk ve doyum sağlayıcı hazlar sebebiyle çevrimdışı katılımlara engel olduğunu öne sürmekte ve bu sebeple de gelecekteki aktif katılımlara engel vurulduğunu öne sürmektedir. Christensen (2011) ise çevrimiçi

platformlarda oluşan dilekçeler, flashmob veya bir eylem üzerinden yapılan meydan okumalar ve yasadışı protestolar, çevrimiçi ağlarda gerçekleştirilen hareketler gibi siber aktivizm suçlarının, değişime sebep olmak adına yanlış sonuçlara sebep olduğuna, toplumsal sorunlara çözüm için yapılan eylemlerin psikolojik ve yasal düşünce tarzının yapısını çökerttiğine ve gelecekteki fiziki yaşam eylemlerini engelleyebileceğini öne sürmektedir (Yanık ve Batu, 2019). Kısacası slaktivizm, çevrimiçi hızlı gezinme ve kolay bir şekilde fikir beyan etme yolu olabilir, ancak gerçek dünyada aktif hareketler olmadığı sürece somut bir değişimi sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

1.6. Dijital Aktivizm ve Yeni Medya

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte hızlanan internet çağının yayılması ve ilerlemesi sonucu günümüz hayatına hızlı bir şekilde entegre olan yeni medya kavramı ve yeni medya platformları aktivizm eylemleri adı altında kullanıcıların bir konu hakkında bilgi öğrenme ve bu bilgileri paylaşma kanalı olarak dikkat çekmektedir. İnternet teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla kullanılan yeni medya platformları kullanım alanlarını çoğaltarak ilerlemekte ve kullanıcıların kendi haklarını ve eşit şartları sağlamak istedikleri, düşüncelerini özgürce ifade edebildikleri mecralara dönüşmektedir. Bu mecralar kullanıcıların kendi toplumsal alanlarını oluşturması olarak da ifade edilmektedir. (Durmuş ve Gezgin, 2021: 44-45).

Yeni medyanın aktivizm üzerindeki tutumlarını belirlemeye yönelik olarak etnografik açıklamalar, pozitivist kuramın ve geleneksel indirgemeci düzen sisteminin bir ifadesi gibi tanımlanabilir ve ele alınabilir. Kısacası yeni medya dinamik bir yapı olarak insanlar arasında yakın bağlar kurabilmesi, yürütebilmesi, yönetebilmesi ve tükettiği sonuçlara uyum sağlaması gibi özellikleriyle ifade edilen bir sistemdir (Manovich, 2002).

Siyaset bilimci ve akademisyen Evgeny Morozov ‘Aktivizm ve Yeni Medya’ isimli araştırmasında aktivistlerin yeni medya materyallerinden faydalanma yöntemlerini şu şekilde sınıflamalara ayırmıştır:

- Erişebilirlik ve gerçek bilgi,
- Var olan toplumsal bir eksikliğe medyanın ilgisini çekme,
- Kullanıcıların işini kolaylaştırmak için bilgileri analiz etme ve bilgilere ulaşabilme pratikliği sağlama,

- Politikacılar ve seçmenlerle doğrudan temas kurma,
- Yeni kullanıcıları bulma,
- Faaliyetleri hareketlendirme ve gerekli donanımı sağlamak,
- Ortak faaliyetler için dinamik çözümler üretmek ve yaratıcılığı geliştirme,
- Başka sivil toplum grupları ve aktivistler arasında veri paylaşımı ve bu verilerin kullanımını gerçekleştirme (Morozov, 2007 Aktaran Meriç, 2012: 222).

Bu yöntemler doğrultusunda bir hedefe ulaşmak için organize olan aktivistler, yeni medya üzerinden geniş kitlelere eş zamanlı veri aktarımı sağlayabilmekte, ses, video ve resim gibi görsel araçların kullanımıyla da dijital aktivizm faaliyetlerinde meydan okuyan bir eylem hareketi oluşturabilmektedirler. Tarihsel bağlamda genel, sosyal hareketlerdeki politik ve toplumsal temel özelliklerin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı gözlenmektedir. Özellikle demokratik dalga olarak hükümet milliyetçiliği ve eylemler, Fransız Devrimi'nin ardından ortaya çıkmış ve 19. yüzyılda başlıca krallıklar olmak üzere yönetim şekillerini sarsmıştır; bu durum çağdaş aktivizmin temel özelliklerini de ortaya çıkarmıştır (Huntington, 1993).

1.7. Dijital Aktivizm Örnekleri

Dijital aktivizm örnekleri düşünüldüğünde geçmişten günümüze birçok aktivizm olayı mevcuttur. Dünyanın her yerinde hemen hemen her gün yeni protestolar, kampanyalar, challengeler vb. olaylar gündem olmaktadır. Bütün dijital aktivizm örneklerini incelemek zor olacağı için, araştırmanın bu kısmında dijital aktivizm eylemleri olarak kayıtlara geçmiş, ses getirmiş dünyadaki ve Türkiye'deki en önemli özgün dijital aktivizm örneklerine yer verilmiş ve bu örnekler kısaca ele alınmıştır.

Dijital aktivizmin tarihte bilinen ilk örnekleri 1990'lı yıllarda internetin kullanımının artmasıyla kendini göstermiştir. Bu yıllarda düzenlenen mail grupları dijital aktivist eylemlerin öncüsü olarak görülmektedir. 10 Nisan 1990'da Lotus şirketinin 120 milyon kullanıcısının özel verilerini ve kullanım yönelimlerini de oluşturan bölümleri birleştireceğini söylemesi, kullanıcılarını endişelendirmiştir. Şirketin bunu duyurması ile başlayan kullanıcı verilerinin güvende olmadığına dair ikaz mailleri sonucunda, binlerce kullanıcı kişisel verilerinin bu sistemden silinmesi için eylemde bulunmuştur. (Gurak 1997) İşte bu ikaz mailleri ve buna benzer hareketler tarihte ilk dijital aktivizm örnekleridir.

Dünya genelinde önemli etkiler yaratan dijital aktivizm eylemlerinden bazıları da şunlardır:

- 2010 yılında gerçekleşen Haiti Depremi ve bu depremin aktivist bir harekete örnek teşkil etme sebebi; depremde insanların kaybolan yakınlarını bulabilmeleri için bir web sitesinin açılmasıdır (Paktin, 2014 s. 107).

Görsel 1: Haiti Depremi

Kaynak: (tarihiolaylar.com, 2010) Erişim Tarihi: 11/04/2023

Haiti Depremi 12 Ocak 2010 yılında depremin merkezi başkent Port au Prince'e 25 km mesafede 7, 0 şiddetinde ve yerin 13 km derinliğinde gerçekleşen bir felakettir. Haiti, İnsani Gelişme Endeksi'nin raporuna göre 182 ülke içinde 149. Sırada batı yarımkürede yer alan en fakir ülkelerden biridir. Bu depremde ülkede 240 bin kişi hayatını kaybetmiş, yaşanan bu doğal afet ülkeyi de daha derin bir ekonomik çöküntüye sokmuştur (Koçak, 2010).

- 2010 yılında gerçekleşen Uncut UK Hareketinin sebebi; vergileri çaldıklarını veya ödemeleri gereken vergi ücretlerini kaçırdıklarını düşündükleri kuruluşlara yönelik eylemde bulunmalarıdır (Turhan, 2017, s. 38). Uncut UK grubu yaklaşık 10 kişilik bir aktivist grup tarafından oluşturulmuştur. Private EYE dergisinde yazılan bir yazıda zengin kurumların vergi kaçırmak için birçok yollara başvurduklarını anlatan bir yazı üstüne faaliyete geçen aktivist grup 2010 Ekim ayında eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu hareket, adalet ve eşitlik talepleriyle birlikte, özellikle zenginlerin ve büyük vergi veren şirketlerin vergilerini uygun şekilde yerine getirmelerini talep etmiştir. Hareket, barışçıl eylemler ve sosyal medya üzerinden organize olarak dikkat çekmeyi başarmıştır. Açık yayın yapan Uncut sitesinden,

çevrimiçi haber kanallarından organize olan Uncut taraftarları tanınmış olan global markaların mağazalarına toplanarak da eylemlerde bulunmuşlardır (Turhan, 2017).

- 2010 yılında gerçekleşen Arap Baharının çıkış sebebi; işsizlik, artan enflasyon oranları, refah seviyesi, düşünce serbestliği vb. toplumsal sorunlardır (Turhan, 2017, s. 39).

Görsel 2: Arap Baharı

Kaynak: (tarihiolaylar.com, 2010) Erişim Tarihi: 11/04/2023

Arap Baharı'nın asıl çıkış sebeplerinde; ekonomik koşulların çok ağır olması ve toplumların özgürlük istekleri yer almaktadır. Arap baharının yayılım gösterdiği ülkelerdeki temel sorunlar gelir seviyelerinin eşit olmaması, yoksulluk seviyesinin altında çok fazla insanın bulunması, geri kalmış hükümetler (Kılıç vd. 2012: 18), adam ayırmacılık, güç sisteminin yönetimin babadan oğula aktarılması ve halkın ülkeyi yöneten hükümete karşı hiçbir talepte bulunmaması gibi sebepler diğer sorunlar olarak gösterilmektedir (Arı, 2004: 365-366). Özellikle eğitim seviyesi yüksek olan gençlerinde ülkelerinde iş bulamamaları da, Tunus ve Mısır'da toplumsal hareketlenmelere sebep olmuştur.

- 2011 yılında gerçekleşen Wall Street'i İşgal Et aktivist hareketinin çıkış sebebi; demokrasi, ekonomi ve insan hakları gibi gerekselerdir. (Paktin, 2014 s. 107).

Görsel 3: Wall Street'i İşgal Et

Kaynak: (wikipedia, 2011) Erişim Tarihi. 14/04/2023

2011 yılında ABD'de başlayan eylemler, İngiltere ve Avrupa'nın da birçok ülkesinde etki göstermiştir. Bu hareketlerin kaynağı, para merkezlerinin ve bankaların ekonomik sıkıntılarının faturalarını halka kesmelerine karşı toplumun hareketlendirmesidir. "İşgalciler", bu amaçla ülkenin halka açık yerlerinde, borsa şirketlerinin önlerinde, sokaklarda oturma ya da çadırlar kurarak kalma protestolarında bulundular ve protestoda buldukları alanları eylemlerinin merkezi olarak kullandılar. Ekonomik sebeplerden çıkan bu eylemleri haber yapan medya yayınları da görmezden gelmedi; eylemcilere gerçekleştirilen polis şiddetleri de bu aktivist hareketlerin sesinin daha fazla duyulmasında etkili olmuştur (Yıldırım, 2012).

- 2012 yılında gerçekleşen SOPA PIPA protestolarının sebebi; İnternet üzerinden gerçekleştirilen korsancılığa karşı telif haklarının korunmasıdır (Paktin, 2014 s. 107).

Görsel 4: Çevrimiçi Korsanlığı Durdurma Yasası (SOPA) ve IP KORUMA Yasası (PIPA).

Kaynak: (wikipedia, 2012) Erişim Tarihi: 14/04/2023

18 Ocak 2012'de Amerika Birleşik Devletler Meclisinde önergede iki yasaya karşı sistemli bir eylem gerçekleşmiştir: Çevrimiçi Korsanlığı Durdurma Yasası (SOPA) ve IP KORUMA Yasası (PIPA). Bu eylemleri, 2012'in sonlarına doğru birtakım eylemlerde takip etmiştir. Yasal yapılar, Amerika Birleşik Devletleri dışında, çevrimiçi telif hakkı savunucularına daha sert cezalar getirmeyi hedeflerken, bu amaç doğrultusunda alınacak önlemlerin web sitelerinin düşünce özgürlüklerini engelleyebileceği konusunda endişeler artmıştır. Aktivistler, kullanıcılar tarafından üretilen içeriklere dayalı siteleri korumak için yeterli önlemlerin alınmadığını iddia etmişlerdir.

Türkiye de dijital aktivist eylemler olarak kaynaklara geçmiş önemli hareketler vardır. Dijital mecralarda örgütlenerek geniş kitlelere ulaşan aktivist eylemlerin başında 2013 senesindeki Gezi Parkı eylemleri gelmektedir. 28 Mayıs 2013 yılında İstanbul Taksim Gezi Parkında aktivist eylemleri başlamıştır. Bu aktivist eylemin başlıca sebebi Gezi Parkındaki ağaçların kesilerek o bölgenin yayalaştırılması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Bu sebeple başlamış olan aktivist eylem hedefini hükümetin her yönden eksik bulunduğu bir hareket halini alarak çok başka yönlere yayılmıştır (Turhan, 2017, s. 39-

40). Bu eylem hem sokakta hem çevrimiçi ortamlarda yapılarak tüm çevrimiçi kanallar üstünden yönlendirilmiştir. Tüm yeni medya kanalları ve çevrimiçi platformlar kullanılmış bunların yanı sıra yurttaş medyacılığı aktivizm de kullanılmıştır (Turhan, 2017, s. 40). Yapılan aktivist hareketler sonucunda gezi parkındaki ağaçları kaldırarak gerçekleştirilmek istenen yayalaşma projesi uygulanamamıştır. Eylem başarı ile sonuçlanmıştır. Hedeflenen kamusal eylem hareket: Çevreyi koruma ile başlayıp eylem büyüdükçe ve eyleme katılan kitleler çoğaldıkça insan hakları, ekonomik eşitsizlik, özgür düşünce ve benzeri birçok konuya öncülük etmiştir.

Görsel 5: Gezi Parkı Eylemleri

Kaynak: (Wikipedia, 2013). Erişim Tarihi: 11/04/2023

1.8. Aktivizmden Artivizme

Artivizm görüşü tarihte ilk kez 2008 yılında bir akademik yazıda Chela Sandolaval ve Guisela Latorre tarafından bahsedilmiştir. Aktivist sanat kavramı “nesnel bir toplumsal yenilik oluşturmak sebebiyle belirli kültürel, siyasi, toplumsal sorunları incelemeyi hedef almıştır.” (klebesadel.wordpress.com/2011). Artivizm kavramı da “art (sanat)” ve “activism (aktivizm)” kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelen “eylemci sanatı” ifade etmektedir. Sandoval ve Latorre artivizm kavramını yazılarında siyahi sanatçıların sisteme karşı bir başkaldırı hareketi olarak tanımlamışlardır. Lemoine ve Ouardi Artivizmi “eylemci sanatçının sanatıdır” olarak ifade etmekte ve yeniliklerin, düşünce biçiminin, ironinin ve karşı durmanın ifadesi olarak tanımlamaktadır (Kuryel ve Özden, 2015).

Düşünce farklılığı ve hayal gücüyle var olan düzene karşı, toplumsal, siyasi, çevresel ve psikolojik sorunlara karşı eleştirilerin sanat sayesinde ifade edilebilmesinin sanatçının da çalışmalarıyla aktivist bir eylem gerçekleştirmesine neden olmuştur. Gerçekleşen bu eylemde aktivizm ve sanatın birleşmesi sonucu “artivizm” kelimesini ortaya çıkarmıştır. Artivizm, eylemlerin bir parçası olarak tüm sanat disiplinlerinin ifadelerini de içine alan bir harekettir. Estetikleştirilmiş direniş, protesto faaliyetlerine farklı ve yenilikçi bir boyuta ulaşmasını sağlamıştır. Bu açıdan tüm aktivist hareketlerin özünü ve yansıma şekline başka bir kalıba sokmuştur (Demircan, 2017).

Artivizm kavramı, sadece bir fikri savunmakla kalmamış, aynı zamanda eylem yoluyla da gerçek değişiklikler yaratmıştır. Bu hareket, sanatın toplumsal değişim ve dönüşümündeki rolüne vurgu yapmakta ve politik bir amaca hizmet etmektedir. Artivizm, sanatın etkileyici gücünü kullanarak insanların duygusal bir bağ kurmalarını ve fikirlerine daha fazla odaklanmalarını sağlamak istemiştir. Bu hareket, sanatın her türüsünü kullanarak insanlara bir mesaj iletmek için yaratıcı bir yaklaşım benimsemiştir. Örneğin; sokak sanatı, heykeller, müzik, tiyatro, film ve diğer sanat türleri de artivizmin bir parçası olarak kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM: FOTOĞRAF SANATI VE AKTİVİZM

Fotoğraf, ışık yüzeylerine veya özelliklerine yansıtılması yoluyla oluşan görsel bir kayıttır. Fotoğrafçılık, zamanın ve mekânın ölümsüzleştirilmesini sağlayan bir sanattır. Fotoğraf, derleme duygu, anıları ve hikayeleri ifade bileşimi güçlü bir araçtır. Fotoğraf, görsel bir dil olarak dünyayı anlamak ve iletişim kurmak için kullanılabilir. Fotoğraf, insanların dünyaları ve onları anlama ve anlatma güçlerini artırmak içinde kullanılan başlı başına bir sanattır. Fotoğraf sanatı, güçlü bir aktivizm aracı olarak toplumsal değişimi teşvik etmek ve önemli mesaj iletmek için etkili bir platform sağlamıştır.

2.1. Fotoğrafın Tanımı

Fotoğraf kavramı, gerçek yaşamın bir penceresi olarak kendine bir ifade şekli bularak yaşamdaki yerini almıştır. Dominique François Arago, 1839'da sabit fotoğrafın yerleştiği makinenin keşfinin Fransız olduğunu iddia ederek, fotoğrafın üretim yönetimine bağlı olarak hem bilimsel hem de merkezi bir yönünü vurguluyordu. Fotoğraf sanatı gerçek yaşamla benzersiz ve kendiliğinden gelişen bir bütünlük içerisinde hareket ediyor izlenimi vermekteydi. Fotoğraf, gerçek kaynaklı bir nesne ya da kişinin yansıttığı ışığın, ışığa hassas malzeme üzerine kimyasal olarak kaydedilmesi işlemidir (Barett, 2017). Modern fotoğraf sanatçısı Adam Fuss bu ifadeyi "İsimsiz" adlı çalışmasında en sade ifade şekliyle önümüze sermiştir. Fotoğraf, 1839'daki keşifinden beri bildirme, öğretme, açıklama, saklama ve tarihe tanıklık etme gibi fonksiyonel güçlere sahip olmuştur. Fotoğraf tarihin görsel olarak öykülendirilmesinin bir yolu olup, geçmişteki insanlar, mekanlar ve durumlar hakkında bilgi veren, önemli ve birincil bir kaynaktır. Fotoğrafçılığın gerçek yaşamla olan bütünlüğü yaşanmışlığı doğru ifade edebilmek için çok büyük önem taşımaktadır. Örneğin: Kenneth Jarecke'in yanmış Iraklı Asker fotoğrafı ve Richard Misrach'in Dead Animals isimli fotoğrafı bazı önemli fotoğraf kareleridir (Barett, 2017).

Görsel 6: Richard Misrach, Ölü Hayvanlar

Kaynak: (philamuseum, 1987) Erişim Tarihi: 02/05/2023

Fotoğraf özel arşivlerin sanatı olmayıp, bir üretme sanatıdır. Fotoğraf sürekli yenilenen ve yenilenebilecek yaşamların yapısına uyum sağlar. Benjamin Walter'a göre fotoğraf "yenilikçi yapı görüşüne" hâkim olarak, ileri hayatlarda da insanların değişmesine ve ülkelerin geleceklerini tekrardan inşa etmelerinde önemli yapı görevini üsteleneceğini söylemiştir (Benjamin, 2015). Fotoğraf görsel anıları yakalama ve kaydetme amacıyla kullanılan güçlü bir iletişim aracıdır. Bir fotoğraf karesi, bir anı dondurarak zamana meydan okur. Fotoğraf güçlü bir ifade biçimi olarak duyguları aktarır, anlatıları oluşturur ve izleyicide derin etkiler bırakır. Kısacası fotoğraf, insanlığın görsel hafızasını kaydeden ve gelecek nesillere aktaran önemli bir araçtır. Fotoğraf yaşam için bir hafıza kayıdır. Önemli anıların tamamlanması ve unutulmalarını önleyen bir araçtır.

2.2. Fotoğrafın Tarihsel Süreci

Alman astronomi "Madler" tarafından kullanılan "fotoğraf" sözcüğü, ilk defa 25 Şubat 1839 tarihinde yayınlanan bir yazı da kullanıldı. Madler'in yazısında kullanılan "PHOTOGRAPHE" sözü, o zamanın trendine uygun olarak, "fos", "fotos" ve "ışık grafe" gibi eski köklerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Fakat İngiliz astronom Sir John Hershel'in çalışmalarında, Ocak 1839'da "On the Art of Photography" adlı

çalışmasından itibaren ancak “to photograph” (fotoğraf yapmak) eylemini ve “photographic” (fotoğrafik) sıfatını ilk kez İngilizce olarak kullandığı da tarihsel bir gerçektir.” (Çetin, 2006).

Fotoğrafın keşfinin altında yatan üç değerli unsur; yapı, görüş ve doğanın insanoğlunun el sürmeden de tüm incelikleriyle çoğaltılabileceği bir anın görüntünün yerleştirilebileceği düşüncesini taşıyan edebi bir fikir şeklinde tanımlanabilir. Her geçen yüzyılda fotoğrafın icadı yeni teknik ilerlemeler gelişmeye devam etti (Tüfekçi, 1999). 19. Yüzyılda, insanoğlunun tarıma dayalı kültürden sanayi devrine geçişi birçok durumun ve fikrin farklılaşmasına sebep olmuştur. Sanayide, erişimde, haberleşmede, yapıda, edebiyat da pek çok alanda yenilikler yaşandı. Yeni akademik çalışmalar neticesinde, birçok keşif bulundu. Genellikle yeni bir keşif ekonomik ve kültürel gereksinmelerin yoğunluğundan tüketicileri bir sonuca ulaştırır. Bunun sonucunda ortaya çıkan yeniliklerden biri de fotoğraftır (Gök, 2016).

Dönemiyle beraber hareket eden, sürekli yenilenen ve toplumunun bilimsel ve teknolojik gelişmelerine dayanan fotoğraf, günümüz çağında bilimin ve sanatın her yönünde kendine bir ifade alanı bulmuştur. Fotoğraf keşfinin gerçekleşmesine büyük yardımları olan materyallerden biri de Camera Obscura’dır. Camera Obscura, (Camera=Oda, Obscura= Karanlık) sonraki zamanlarda fotoğrafla birlikte çok fazla fonksiyona sahip olmuştur. Camera Obscura dizimi, dışarıdaki bir dekor ışığı yoluyla bir delikten karanlık bir kalıcılığın yansıtılması sonucu içerideki duvarda ters şekilde görüntüyü yansıtan bir mekanizmadır (Gök, 2016).

Fotoğraf, yalnızca birkaç kişinin keşfiyle değil, endüstri devrimi sonra teknoloji ve sosyal hayatta kalma yolundaki ilerlemelerin ardışık çabaların sonuçları olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa’da 19. yüzyılda orta sınıfın yükselişi, çoğalan taleplerin gerekenden fazla üretmesi, Matbaa yapılarındaki kısıtlamalar, kolayca kopyalanabilen yeni yöntemlerin arayışını arttırmıştır. Çoğalan talep ve yapılandırma, ressamın ve minyatürcülerin bu alandaki sisteme yönelmelerini zorunlu hale getirmiş ve fotoğrafın keşfini hızlandırmıştır (Bayhan, 2000).

Helyografi tarihte bilinen ilk fotoğraftır. El ile çizilmiş veya yazılmış bir nesneyi doğrudan bir levhaya iletmek için kullanılan bir teknik olan helyografi, 1822 yılında Fransız bilim adamı Joseph Nicéphore Niépce tarafından keşfedilmiştir. Niépce, ışık miktarını kontrol etmek için ışık girmez levhalara odaklanarak karanlık bir noktaya

doğru geliştirilmiş denemeler yapmıştır. Niépce, demir levha üştündeki bu baskıya helyografi adını vermiştir. Niépce, “Pencereden Le Gras'a bakış” isimli helyogramın pozlanması için yaklaşık sekiz saatte harcamıştır. Bu ilk helyogram ölçüsü 20.3 cm x 16.5 cm boyutlarından oluşan çoğunluğu siyah bir görüntüdür. Optik yoluyla karanlık kutuda oluşan görüntü, ilk fotoğrafla birlikte hassas bir yüzey üzerinde hareket ettirilmiş ve yerleştirilmiştir (Aybay ve Çeken, 2021). Bu yöntem, günümüzde bile hala kullanılan bir teknik olup, özellikle gravür, baskı ve sanat alanlarında kullanıma tercih edilmektedir.,

Görsel 7: Pencereden Le Gras'a bakış, 1827

Kaynak: (Wikipedia, 2020) Erişim Tarihi: 02/05/2023

Fotoğrafçılık kavramı dünyanın her yerinde başta sanat olmak üzere birçok alanda kendine yenilik katarak ilerlemiştir. Fotoğraf, keşfinden günümüze kadar gelen sürede hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler ve sanatla birlikte gelişimine devam etmiştir. Fotoğraf 19. Yüzyılda, yalnızca optik ve kimyasal prensiplerle var olan bilimsel bir ifade yöntemi olarak algılanmıştır. Man Ray, Schad ve Mohol Nagy gibi sanatçıların fotoğrafları ile Germanie Krull ve El Lissitzky'nın üst düzey pozlamaları, 20. Yüzyılın başlarında öne çıkan fotoğraf örnekleridir. Poul Citroen, Cesar Domela Nieuwenhuis ve Georgi Zimin'in gibi sanatçıların geleneksel kolaj tekniklerini kullanmaları, fotoğrafın yenilikçi bir düşünce aracı olarak ifade edilmesini sağlamıştır. 21. yüzyılda fotoğraf çağdaş içinde dijital gelişmeler ve çevrimiçi haber kaynaklarıyla ele alınarak, çağdaş sanat dünyasını önemli bir şekilde etkisi altına almıştır (Birinci, 2016: 12). Berger'in ifade ettiği şekilde, fotoğraf izleyicinin algısı, bilgi ve sahip olduğu bilgilere bağlı olarak değer taşıyan bir görsel iletidir. Bilgi, fotoğrafik görsellerle iç içe konuşmalar,

fotoğraftaki aktarımların ifade edilmesiyle aktarımı sağlanmaktadır. Bu şekilde, fotoğraf sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda siyasi ve toplumsal bir bilgi türü olarak da insan yaşamının içinde aktif bir rol oynar. Kevin Robins'e göre, fotoğraf insan hayatında "dünya ile bağ oluşturma yolunu açan, sadece bilişsel değil aynı zamanda estetik, etik ve siyasi ilişkiler oluşturma" sağlayan bir yapıya sahiptir (Robins, 1996:242). Kendine ait sınırları olan fotoğraf; kitle iletişim aracı olarak kullanımıyla birlikte çağdaş sanatın içinde önemli bir yere sahip olmuş ve toplum ve sanat dünyasında da hala varlığını sürdüren bir sanat dalı olmuştur.

2.3. Fotoğrafta İdeolojik Gerçeklik

İdeoloji, fotoğrafın propagandacı topluluğunun beslendiği temel yöneticilerden biridir. Geçmişten günümüze ideolojiler, propagandacı kişilere güç ve ilham verme gerçekliğinde etkin bir rol oynayan araç olmuştur. İdeolojileri belirlenmeden, fotoğraflanan bir olayın ne mesaj taşıdığını ifade edebilmek söz konusu değildir. İdeolojisi belirlendikten sonra fotoğrafın ifade etmek isteği kavrama ulaşılabileceği düşünülmüştür. Fotoğrafın belgelenmesinin altında siyasi bir görüş olmaması, tarihi olaylara sadece duygusal olarak yaklaşmasını sağlamıştır (Sontag, 1999).

Yıllardır bilinen bir gerçek olarak, düşünce fotoğraflarının toplumsal algı oluşturmak için propagandacı bir tavır sergileyerek gerçeği yansıtmadığı ve yönlendirme yaptığı görülmüştür. Hükümetler kendi düşüncelerine uygun olarak kavramların ve olguların içeriğini boşaltarak veya anla kaymalarını sağlayarak toplumları ve bireyleri örgütlemek hedefine yönelerek egemenliklerini kurmayı hedeflemişlerdir (Yaykın, 2009). Fotoğraf tarihinde önemli yer tutan ideolojik propaganda olgusunu taşıyan bir çok fotoğrafta bu durum söz konusudur.

Görsel 8: Joe Rosenthal ve Iwo Jima'da bayrak dikme

Kaynak: <https://www.pulitzer.org/article/joe-rosenthal-and-flag-raising-iwo-jima>

Erişim Tarihi: 02/05/2023

“Iwo Jimaya 23 Şubat 1943’te **Amerikan** bayrağının dikilmesini” belgeleyen meşhur fotoğrafın Joe Rosenthal isimdeki bir Associated Press fotoğrafçısının o günün içinde, daha ileriki bir anda ve daha büyük bir bayrakla oluşturduğu bir kurgulama sahne olduğu ortaya çıkmıştır (Sontag, 2005).

Savaş fotoğrafları, düşünce ve fotoğraf ilişki yapısının gerçekliğin yeniden inşa edilmesi için özellikle vurgulanması gereken unsurlardır. Vietnam Savaşı’nı ele almak, resimlerle devam etmek, oldukça yerinde bir seçim olmuştur. Kuzey Vietnam, Çin ve Koruma Birliği ile Güney Vietnam ve ABD arasında gerçekleşen bu olaylara ait fotoğraflar büyük bir etki yaratmış ve geniş yankılar uyandırmıştır. Her bir fotoğraf, korku verici sahneleri içinde barındırarak fotoğraf tarihinde ikonik bir statü kazanmış ve etkileyici bir şekilde anlatılara yol açmıştır. Özellikle Vietnamlı çocukların olduğu fotoğraflar, çok büyük yankılara sebep olmuştur. Savaş düşmanlık hükümlerinin özellikle yaygınlaşması, yönetimin geri adım atmasına yol açmıştır. Vietnam Savaşı, fotoğraf tarihinde, fotoğrafın toplumdaki etki gücünü ve bu etkinin süresini en belirgin şekilde hissettiren olaylardan biridir (Yavuz, 2012, s. 83).

Görsel 9: Vietnam Savaşı 1 Ocak 1966

Kaynak: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150430_vietnam_savasi_fotograflari

Erişim Tarihi: 04/05/2023

Savaş fotoğraflarında olduğu gibi sanat içerikli fotoğraflarda bir ideolojiyi ifade etmektedir. Sanatçının doğal düşüncesiyle düşünce sanatı arasındaki ayrımı belirleyen, yargılayan ve olmayan ayrımla benzer bir değerlendirme yapmıştır. Kurgusal görsel düşünce, imgenin tasarım sürecindeki ideolojik bir mesajla yüklendiğini tanımlar. Bu bağlamda sanat eserin hedefi, ideolojik bir mesaj imgelemektir. Kurgusal olmayan görsel düşünce, ideolojik mesajın tasarımcısı tarafından tasarlanmadığını gösterir. Bu kısımda sanatçının kendiliğinden ideolojisi kendini ifade eder (Dost, 2007, s.49). Kısacası; fotoğrafta ideolojik gerçeklik, görsellerin öznel bir şekilde aktardığı ve izleyicinin algısını şekillendiren ideolojik unsurların varlığını ifade eder. Fotoğrafta seçilen içerik, perspektif, renk kullanımı ve görsel öğeler, kartvizit veya bilinçsiz olarak bir ideolojiyi yansıtır. Bu fotoğrafın belirli bir mesajı iletmek veya izleyicinin niyetini etkilemek amacıyla kullanılabilir. İdeolojik gerçeklik fotoğrafta, görsel imgelerin aracılığıyla belirli bir dünya görüşünün veya inanç sisteminin yansıtılması ve arttırılması anlamında gelmektedir.

2.4. Fotoğrafın Sanatla İlişkisi

Sanat ile teknoloji arasındaki bağ tarih boyunca iç içe geçmiştir. Bu iki kavram insanı diğer canlılardan ayırıştıran temel farklılıklar olarak hüküm sürmüş ve birbirinin en önemli birer parçaları olmuşlardır. Bu nedenle, bir eserin tasarım zamanını etkileme etkisi, sanatın doğasını yansıtmaktan uzaklaşarak bir karakter kazanılmasına sebep olmuştur. Sanatçılar, internet teknolojilerini kullanarak farklı materyaller ve tekniklerle üretilemeyen sanat eserlerini tasarlamaya başlamışlardır. İnternet dünyasının yayılım hızı ile birlikte gerçeğin anlamı, içerik ve bakış açısı kökten değişime uğramıştır (Sağlam timur, 2010, s.215). Fotoğraf tüm sanat dallarına kaynak olarak destek olan ve incelemelerinde bir araç olarak kullanılan bir sanat dalı olarak tanımlanmıştır. Fotoğraf görsel sanat dallarından biri olan resim sanatında model çiziminde kullanılan canlı figürlerin yerine geçmemiş, tam tersi onlara destek bir araç olmuştur. Fotoğraf, sanatçıların kendi sanat formlarını yaratmasına ve sanat eserlerini üretmesine olanak sağlamıştır. Fotoğraf görüntüyü olduğu gibi kaydetme özelliği sayesinde, seçim yapılmadan gerçek dışı unsurların teknolojik cihazlar ve çıplak gözle bakıldığında anlaşılmayan veya gözden kaçmış birçok detayının ortaya çıkarılmasına olanak sağlar. Böylelikle fotoğraf gerçek dünyadan zengin bir görüntü kayıtları oluşturulmasına yardımcı olur. Fotoğrafta resim sanatında olduğu gibi kullanımın ilk başladığı zamanlarda sanatsal değer taşımasından çok fonksiyonelliği üzerinde durulmuştur. Bu yönü ile fotoğraf insanların düşüncelerini ve dünya görüşlerinin ifade şekli bulmasını kolaylaştırmıştır (Aslan, 2019). Böylelikle fotoğraf ve sanat birbirinden ayrılamaz iki kavram olmuştur.

Sanatın gerçeği arayışta yetersiz kaldığı, sanat ürünlerindeki değişikliklere bakılarak saptanmaya çalışılmıştı. Ancak 19. Yüzyılda fotoğraf ve sinema gibi görsel sanatlar, hareketli kamera ve mekanik anlatımı kusursuz bir şekilde yansıtarak sanat dünyasında önemli bir değişime yol açtı. Fotoğrafın, sanat dünyasının asırlarca çabaladığı ‘gerçeğe benzetim’ uğraşlarından bütün sanat dallarından daha etkili hatta kusursuz bir şekilde uygulandığı ifade edilmiş ve bu görüş resim sanatının sonumu geldi diye görüşlerin yayılmasına sebep olurken diğer yanda da, resmin başka bir yola yönelerek kendine yepyeni bir ifade şekli verdiği yönünde olmuştur (Giderrer, 2003, s:14–25).

Pictorializm, 1885’li yıllardaki görüntülenen gelişmeler ve ıslak levha kuru levha kullanımı geçişiyle birlikte ortaya çıkan resimsel etkinin artmasıyla önemli bir ivme

kazanmıştır. Fotoğrafçılar, 1898' den bu yana sert çizgileri yumuşatmak amacıyla kabartmalı kağıtlar kullanmışlardır (Bozkurt, 2015). Bazen incelikli aletlerle yüzeye zarar vererek, bazen de fırça kullanarak kazıma yöntemiyle çeşitli desenler oluşturmuşlardır. Bu sanatsal ilgi, kendine ait bir dil oluşturma arzusuyla birlikte İzlenimci sanat akışının içinde yer depolamayı başarmıştır. Üslup açısından, fotoğrafların tonlama, ışık ve yöntem arayışlarıyla birlikte yaşamın günlük ifade edildiği, dönem Empresyonist ortamında bir tarza sahiptir. Fotoğraflar, yalnızca doğrudan kullanım kılavuzlarını değil daha fazla estetik anlayış ve duygusal etki sunarlar. Sanatçılar, içerik ve gerçeklik önemsemeksizin, sanatsal kaygılar taşıyan fotoğrafların kullanım amacına uygun olarak değiştirilmesini kolaylaştırır. Gerçekçi sanat ifadesine sahip olan içerik, toplumdaki farklılaşmaların bilinci olup emeğin değeri ve yükü eşit şartları savunan bir gerçeklik bilincine sahip olmaktadır. Fakat Pictorialist portreciler, bunun bilincinde olmayıp estetik kaygıyı ön planda tutmuşlardır. İzlenimciler, fotoğrafta renk görme ve nesneyle olan uyumu sağlamak için yapılan yöntemin önemli bir bilgisine sahiptir bu da izlenimcilerin yollarını kaybetmelerine neden olabilir. Gerçekliğin yayılmasından yüzeylerdeki resimsel üzerine odaklanan bir akım, 20. yüzyılın ortalarında zirveye ulaşmış ve Modernizm'in odak noktaları (1914) azalmıştır.

Modern sanatın icatlarıyla birlikte, 20. yüzyılın ilk yıllarında ressamlar ve fotoğrafçılar, sanat dallarının her birinin bağımsızlığına vurgu yaparak modern sanat ilkesini benimsemişler, onaylamasalar bile ortak hedefleri belirlemişler ve birbirleri üstünde ciddi etkileri olmuştur (Barrett, 2017). Grundberg, son dönem sanatçıları arasında tutkuyla ilgilenen Robert Rauschenberg ile Andy Warhol gibi sanatçıları örnek gösterir. Rauschenberg ve Warhol, serigrafi tekniği kullanarak fotoğrafik görüntüleri tuvallerine taşımışlardır. Rauschenberg ve Warhol, anlatmak istedikleri temaları soyutlamaktan kaçınarak, sembol içeren fotoğraflara yorum vermişlerdir. 1960 ve 1970'li yıllardaki başka sanatçılarda eserlerindeki soyutlanmalara karşı çıkmak ve sanatın sürekli yenilendiğini ve anlatmak istediği düşüncelere tepki göstermek için fotoğraf, film ve videoyu kullanmışlardır (Barett, 2017).

Sonuç olarak, fotoğrafın sanatla ilişkisi fotoğrafın görsel sanatları belirtmesi ve fotoğrafın sanatsal ifade için güçlü bir araç olduğu kabul edilmiştir. Fotoğrafın yaratıcı bir ifade aracı olması yaygın bir görüş olarak kabul edilmiştir.

Görsel 10: Tunafish Disaster, 1963

Kaynak: <https://artuniversalblog.wordpress.com/2017/08/06/andy-warhol-tunafish-disaster-1963/>

Erişim Tarihi: 06/05/2023

Ton Balığı Felaketi, sanatçı Andy Warhol'un keten parça üzerine gümüş boya kullanarak yaptığı serigrafik baskı çalışmasıdır.

2.4.1. Fotoğraf Sanatı ve Aktivizm

Fotoğrafın yaşamın her alanında bir tüketim ögesi olarak varlığını sürdürmesi, onun eleştirilerin tespit edildiği güçlü bir araç haline dönüşmesine sebep olmuştur. Bireysel ya da kitlesel ses çıkarmaların aracı olması, devrimsel yeniliklerin geçerliliklerine cevap verebilecek hatasız ve hızlı bir taşıyıcı unsur haline gelmesini sağlamıştır. Fotoğraf, gelişmemiş medeniyetlerin ve gelişmişlik düzeyi yüksek medeniyetlerin eleştirilerinin aracı olarak kabul edilmesi nedeniyle, geniş topluluklarca kabul görmüştür. Fotoğraflar hayata dışarıdan bakmamızı sağlayarak, eşyanın doğasından kaynaklı hayatı sorgulama sınırlarını da arttırmıştır. Fotoğraf ve fotoğraf temelli hareketli görüntüler (film, video, tv) birçok hak parçalarıyla mücadelede evrensel düzeyde bilinç ve vicdanın doğruluğunu artırmada önemli bir rol göstermiştir. Böylelikle fotoğraf, aktivist eylemlerin kullanım alanlarını genişleten bir alan olmuştur (Demircan, 2017).

Fotoğrafın hayata karşı çıkan yönü onu aktivist yapıların başkaldıran özgür ruhuyla bir araya gelmesini sağlayan en önemli özelliğidir. Başka bir söyleyişle aktivizmin bireysel ve toplumsal eleştirilerinden geriye kalan tek bir unsuru gösteren fotoğrafları kabul

edilmiştir. Bu anlamda fotoğraf, aktivist eylemlerde mücadelenin ve karşı çıkan söylemlerin önceliğinde hareket ederek sonrasında da görsel hafızanın düşüncesini oluşturmuştur. Fotoğrafların etkili bir iletişim aracı olması, aktivist hareketleri ikonikleştirerek hareketlerin estetik bir boyuta kavuşmasına neden olmuştur (Demircan, 2017). Fotoğrafın belgeleyici özellikleri, iletişim kanalı olarak kullanımı ve estetik bir ifade aracı olması, aktivizm ile birçok alanda karşılaşmasını sağlamaktadır.

Fotoğrafın, aktivist farkındalığın belleğini oluşturmasının yanı sıra, aynı zamanda aktivizmin merkezi bir aracı olması da söz konusu olmuştur. Modern sanat uygulamalarında da bu duygu ve ifade şekilleriyle var olmayı sürdürmüştür. Fotoğraf, eleştirmek ve gerçeği ortaya koyabilmek için kullanılan bir araçtır. Aynı zamanda postmodern kuramının seçmeci yönünden kaynaklı ifadesel seviyede yazı, düşünce ve nesnelerin birlikte ifade edildiği fotoğrafik çalışmalar ve yöntemlerdir.

Görsel 11: Bob Adelman, Kadın Hakları Karşıtı Yürüyüşü

Kaynak: http://www.bobadelman.net/galleries/womens_lib/ Erişim Tarihi: 06/05/2023

Tarihte fotoğrafın aktivizmdeki yerini gösteren en güçlü örneklerden biri 1970 yılında Amerika’da bir grup kadının yaptığı yürüyüş eylemidir. Bu harekette, kadınlar özellikle çalışma yaşamındaki cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkmışlardır. Bob Adelman’ın bu dönemde çektiği fotoğraflar, kadınların özgürlük mücadelesine sahip çıkmalarını ve cesaretlerini de yansıtmıştır. Adelman’ın bu fotoğrafları, kadın hakları hareketinin önemli bir belgesi ve bugün bile bu mücadeleye olan ilgiyi canlı tutmayı başarmıştır.

2.4.2. Aktivizm ve Fotoğraf Etiği

Susan Sontag'ın eleştirel bir ifadeyle dile getirdiği düşünceye göre, “ Fotoğraf, gerçeğin yerine geçme iddiasında bulunmadan önce bir şeyi gerçekten görmelisiniz” demektir (Sontag, 2008:106). Bundan dolayı, fotoğraf her tür kurmacaya ve yanlışlığa yönelik bir platform olabilir, ancak bazı kesimlerde gerçeklik olarak ifade edilmekte ve hatta görsel temsili bulunmayan olaylar söylem değeri taşımaktadır. Bu durumda, kişinin neyi çerçeveye dahil ettiği kadar, geçmişte kaldığı da büyük bir önem barındırıyor. Fotoğrafla ilgili etik sorunların önemli bir bölümü, bu konuları içerir. 1870 yılında Fransa-Prusya Savaşı sırasında, komünistçi destekçileri barikatlar arkasında fotoğraflandı ve bu görüntülerin polise ulaşmasıyla fotoğraflarda yer alan kişiler infaz edilmiştir (Freund, 2006:98). Tarihte yaşanan bu olay, fotoğrafların bir polis delili olarak kullanıldığı ilk örnektir.

Aktivist fotoğraf etiği, onların sosyal veya politik bir konuyu belgelemek amacıyla çektikleri fotoğraflarda etik bir yaklaşım sergilemelerini gerektirir. Aktivist kişiler, genellikle toplumsal adaletsizlik, insan haklarının korunması veya sorunları ele alarak bir değişim yaratma amacı güder. Temel olarak, aktivist bakışlar doğru ve dürüst bir şekilde belgeleme yapılmalıdır. Gerçekliği yansıtmayan manipülatif fotoğraflar, bakışların güvenini sarsabilir ve inceleme ile ilgili açıklamayı yanıltabilir. Bu nedenle, onlara odaklanmayı ve olayları doğru bir şekilde temsil etmeye çalışmalıdırlar.

2.4.3. Fotokolaj Tekniklerinde Aktivizm

Aktivist kişilerin dinamik olabilmesi için iletişimde ve reklamın önemli bir yeri vardır. Tarih boyunca, yazılı bildirimler, el ilanları ve bildirgeler, bu görevler sözel olmayan iletişim araçları aracılığıyla yerine getirilmiştir. Sanatçıların gravür, çizim, afişler, resimler ve benzeri çalışmaları, aktivist bilincin görsel uyarlamasına yerleştirmek için önemli bir rol oynamıştır. Son dönemden itibaren, ideolojinin estetikleştirilmesi için kelimelerin ve imgelerin fotografik sistemde bir araya getirilmesiyle fotomontaj yöntemine odaklanılmıştır. Fotokolaj yöntemleri bu tekniği gerçekleştirebilmek için merkezi bir görev üstlenmiş ve aktivist bir görsel bildiri sunumu sağlamıştır (Demircan, 2017). Fotokolaj, aktivizmle bağlantılı olarak güçlü bir ifade ve etkileyici bir araç olarak kullanılmıştır. Bu teknik, görsel verilerin bir araya getirilmesi yoluyla bir içerik derlemesini sağlamış ve bu da aktivist mesajların yayılım gücünü artırmıştır.

Montaj terimi, sanatta hem teknik hem de estetik açılardan kendini ifade eden bir olgudur. Montaj terimi, resim sanatında ilk olarak kübizm akımını ifade eden sanatçıların çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Fotoğraf sanatında ise ilk olarak bilimsel çalışmalar içerisinde kendini göstermeye başlamış, fotomontaj ve fotokolaj yöntemleriyle de kendine ait bir alan oluşturmuştur (Topçuoğlu, 2010: 127). Kübizm akımı ile kolaj farklı malzemeler kullanmak yerine imgenin kendisini oluşturarak bambaşka bir form içine girmiştir. Picasso'nun kübist dil yaratımı, kendinden sonra birçok sanatçının takip ettiği ve resim sanatında yeni bir bakış açısı ve estetik anlayışın doğmasına sebep olan özgün bir adım olmuştur. Picasso 20. Yüzyıl çağdaş sanatına uygun kolaj tekniğini çalışmalarında kullanmaya başlayarak bir üslup devrimi yaşatmıştır. Kolajın dilsel araçları, topluluklara ulaşma gücü ve çok amaçlılığı dönemin sanatına sonsuz ifade alanları vermiştir (Honour, & Fleming, 2016). Tarihte bu tekniği ilk kez kullanan başka sanatçılar arasında da Hannah Höch, Raoul Hausmann ve Kurt Schwitters gibi isimler yer almaktadır. Bu tekniğin sanattaki önemli örneklerinden biri: Alexander Rodchenko'nun 1924'te küçük formatdaki ünlü gizemli serisi "A Yankee in Petrograd 3" afişleri için yapmış olduğu kolaj çalışmalarıdır.

Görsel 12: Rodchenko, MessMend veya Yankees in Petrograd, 1924, Tipobaskı.

Kaynak: (World of Art Limited, 2023) Erişim Tarihi: 06/05/2023

Fotokolaj tekniği, günümüzde de birçok sanatçı tarafından kullanılmaktadır. Fotokolaj sadece sanat alanı değil, reklam, moda ve grafik tasarım gibi farklı alanlarda da yaygın bir Şekilde kullanılmaktadır. Günümüz aktivistlerinin eylemleri içinde en önemli ifade araçlarından biri haline de gelmiştir.

2.4.4. Günümüz Sanatılarında Kolaj

Günümüzün fotoğraf sanatçıları arasında kolaj tekniği önemli bir yer tutmaktadır. Kolaj, farklı fotoğraf ve görsel ögelerin bir araya getirilerek yeni bir görsel düzenleme anlamını ifade eder. Kolaj, farklı zamanlara, mekanlara ve konseptlere ait imgelerin birleştirilmesiyle özgün ve etkileyici görsel hikayelerin düzenlenmesini sağlamıştır. Günümüzde popüler olan bazı kolaj sanatçılarından örnekler aşağıda verilmiştir.

Eugenia Loli, Californialı bir kolaj sanatçısıdır. Kolaj sanatını pop vintage tarzında eserler üreterek gerçekleŐtirmektedir. alıŐmaları çok zgn ve zengin içeriklidir.

Görsel 13: Mermaid Three

Kaynak: <https://www.uplifers.com/sira-disi-bir-kolaj-sanatcisi-eugenia-loli/3/> Erişim Tarihi: 10/05/2023

Fransız kolaj sanatçısı Matthieu Bourel, dadacı bir sanatçı olarak da ifade edilmektedir. Eski yazılı kaynaklardan topladığı (kitap, dergi, makale vb.) görsellerden yararlanarak kolajlar ve animasyonlu görüntüler tasarlamaktadır. Geleneksel kolaj yöntemini dijital kolaj tekniği ile birleştirerek sanat eserleri oluşturmaktadır (https://fr.wikipedia.org/wiki/Matthieu_Bourel).

Görsel 14: Başlıksız

Kaynak: <https://metalmagazine.eu/en/post/article/matthieu-bourel-the-power-of-images-and-their-combinations> Erişim Tarihi: 10/05/2023

Popüler olan başka bir kolaj sanatçısı da punk rock hareketlerinden etkilenen Linder Sterling'dir. Daha çok feminist bir fotomontaj sanatçısı olarak tanınmıştır. İngiliz radikal bir sanatçıdır. Sanatçı çalışmalarında çatışma, eleştiri, kadının vücudunu metalaştırmaya bir başkaldırı ve cinsiyet eşitsizliğini ele almıştır (https://en.wikipedia.org/wiki/Linder_Sterling). Çalışmalarının baş yapıtı olan kadınları doğanın nesnelere ile çarpıcı bir şekilde kolaj tekniği ile ifade etmiştir.

Görsel 15: Ultimate Form

Kaynak: <https://aestheticamagazine.com/linder-sterling/> Erişim Tarihi: 10/05/2023

Kolaj alışmalarıyla Türkiye’de ağdaş sanatın önemli sanatçılarından biri olan Gülsün Karamustafa, toplumsal tanımlamalar, sosyo-politik konular ve g kavramını ele alan çalışmaları ile tanınmıştır. Sanatçı, kolaj ürünlerinde duvar halıları, plastik ss eşyaları ve kumaş kullanarak siyasi ve toplumsal içerikli temaları izleyiciye kendi özgün tarzı ile ifade etmiştir (Karamustafa, 2019).

Günümüz fotoğraf sanatçıları, kolaj tekniğini kullanarak gerçeklik algısını sorgulayabilir, toplumsal mesajları iletebilir veya duygusal derinlikler yaratabilirler. Kolaj görsel kısaltma, birleştirme ve dönüştürme yoluyla yeni bir anlam katma potansiyeline sahiptir. Kolaj tekniği, fotoğrafın sınırlarını genişletir ve sanatçıların elindeki hayali serbest bırakırken aynı zamanda görsel anlatımın etkisini vurgular. Bu sayede, fotoğraf sanatçıları, izleyicileri farklı perspektiflerle tanıştırmış, görsel zenginlik ve aydınlatma oluşturmuşlardır.

2.4.5. Dijital Kolaj Sanatı

Kolaj, resim sanatında ilk olarak 20. yüzyılda kübist çevresi tarafından keşfedilmiş ve daha sonra dadaistler tarafından geliştirilmiş bir teknik olarak ifade edilmiştir. Kolaj, elde bulunan mevcut her türlü organik veya inorganik malzemelerin tekrar düzenlenerek yeni bir yapı oluşturulduğu yaratıcı bir sanat tekniği olarak da ifade edebiliriz (Ergün, 2012, s.5).

Dijitalleşmenin hızlı yayılımı ve çok kültürlülük, sanat eserlerinin dış görünüşlerini seçen bir özelliğin ortaya çıktığını ve benzersizliğin kaybolduğu bir durumu göstermektedir. Bu sebepten dolayı sanat eserlerinde seçmece özelliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Günümüz teknolojisinde, bilgisayar programları sayesinde harmanlanma özelliği taşıyan karmaşık zaman ve mekân ortamları oluşturulmuş ve karışık bir mekân-zaman kolajı oluşmuştur. Dijital sanatın yeni formları, seri üretim teknikleri kullanılarak geniş bir malzeme yelpazesine sunulmaktadır. Bu geniş malzeme yelpazesi kullanıcıları şaşırtmış ve kullanıcılara daha geniş bir pencereden bakma imkânı sağlamıştır (Pazarlıoğlu Bingöl, & Çevik, 2020).

Geleneksel yırtma yapıştırma tekniği ile yaptığımız kolaj sanatını, dijitalleştirerek elektronik ortama taşıyan sanatçılar, Adobe Photoshop ile Adobe Illustrator uygulamalarıyla çalışmalarını ortaya çıkarma süreçlerini daha hızlı ve daha zengin bir hale getirmişlerdir. Bunun sonucunda teknolojinin sınırsız yayılım gücüyle sanatçılar tüm dünyaya eserlerini gösterebilmiştir. Dijital sanat fiziki ortamlardan yoksun dijital ortam imkanlarıyla örnekler ortaya çıkarmaya ve herkesin sanatçı olma imkanına erişmesini sağlamıştır. Dijitalleşme sayesinde dijital sanatta hayatımızın bir parçası olmuştur. Kolaj tekniğini, sanat eserinin üretkenliğine ve orjinelliğine katkıda bulunulacak bir yeteneğe sahiptir (Yıldırım, 2019).

Dijital kolaj sanatı, geleneksel tekniklerden farklı olarak sınırsız kaynak ve malzeme sunar ve kapsamlı sonsuz seçenekler sağlar. Ayrıca dijital kolaj sanatı, kolajların daha önce mümkün olmayan yapılarının düzenlenebilmesine olanak tanıyan ve daha yaratıcı özgürlükler sunan bir alandır. Bu nedenle son yüzyılın en popüler bir sanat türü haline gelmiştir ve birçok sanatçı tarafından kullanılmaktadır. Dijital kolaj, teknolojik ilerlemelerle birlikte giderek daha popüler hale gelmiş ve sanat dünyasında kendine sağlam bir yer edinmiştir. Dijital kolaj kullanıcılara, sonsuz seçenekler ve sınırsız

yaratıcılık imkanları sunmuştur. Bu sanat tarzı, sınırları zorlayan ve geleneksel sanat anlayışına yeni bir bakış açısı getiren bir ifade biçimidir.

2.4.6. Dijital Kolaj Sanatçısı Uğur Gallenkuş

Uğur Gallenkuş, İstanbul merkezli, dünyaca ünlü bir dijital kolaj sanatçısı ve aktivisttir. Genellikle çevre, insan hakları, eşitsizlik ve dünya siyaseti gibi konulara odaklanan sanat eserleri üretmektedir. Kolajları, ayrıcalıklılar ile ezilenler arasındaki genişleyen küresel uçuruma, sefalet ve neşe, zenginlik ile yoksulluk ve sevgi ve çaresizliği bir araya getirerek bilinçli bir şekilde hitap ediyor. Gallenkuş, sanatıyla çevremizi saran gerçeklere gözü kara bir bakış atarak, başkalarının hayatlarını nasıl anladığımızı dair bir fark yaratmayı hedefliyor (Gallenkuş, 2021). Uğur Gallenkuş aynı zamanda dünya liderlerinin politikalarını eleştirdiği görsel uygulama da üretmektedir. Özellikle sosyal medya üzerinden paylaşılan bu görseller, geniş kitleler tarafından paylaşılmakta ve tartışılmaktadır. Bir aktivist olarak sosya medya üzerinden yapmış olduğu paylaşımlar insanların dünya da olup bitenler hakkında bilgi edinmelerine ve harekete geçmelerine yardımcı olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: UĞUR GALLENKUŞ ÇALIŞMALARININ ANALİZİ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıkları, yöntemi, elde edilen verilerin toplanması ve bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın üç temel amacı bulunmaktadır. Görme duyusu, insanoğlunun en önemli vazgeçilmez duyularındandır çevremizde yaşananları, olayları öncelikle görerek tanımlar ve anlamaya çalışırız, işte bu görmeye dayalı olan iletişim görsel iletişimdir (Ketenci ve Bilgili, 2005:265-266). Bu araştırmanın birinci amacı; görsel imgelerin yani fotoğrafların dijital aktivizm sürecinde teknolojik gelişmelerle birlikte ne şekilde var olduğunun açıklığa kavuşturulması, bireylerde aktivist hareketlerde kullanılan fotoğraf sanatının kalıcılıkları ve etkilerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Yazılı bir eserde bir seferde sadece bir satır okuyabiliriz, romanlarda aynı zamanda ancak bir karakter ile iletişim kurabiliriz, ancak fotoğrafta biz bir ya da birden fazla perspektifi bir bakışta görebiliriz. Sesler her köşeden, aynı anda görüntüden fırlar. Bir görüntüye bakarak birçok kelimeyi görmek mümkündür (Khanfar, 2013:30).

Çalışmanın göstergebilim analizi, daha çok popüler bir sosyal medya uygulaması olan instagram da dijital kolaj sanatçısı olan Uğur Gallenkuş'un yapmış olduğu görsel paylaşımlar ve bu paylaşımların dijital aktivizm eylemlerinde yayılma hızları ve etkileri göstergebilim analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmeleriyle gerçekleştirilmiştir. Bir fotoğrafçı fotoğraf çekerken düşüncelerini ve inançlarını düşünme ve işleme fırsatı yakalarken; toplum da onun güçlü, düşünce uyandırıcı ve eylemden doğma çalışmalarından yararlanır (Ballenger, 2014:63).

Analizlerin yapıldığı Instagram, kullanıcıların farklı görseller kullanarak kendilerini ifade etmeleri ve birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan sosyal medya aracıdır. Instagram; eskinin Polaroid'i ile dijital efektlerini bir araya getiren, basit kullanıma sahip ve akıllı telefonlar için geliştirilmiş bir uygulamadır (Sevinç, 128). Özellikle sosyal paylaşım ağları dikkate alındığında, 2007 yılı sonu itibariyle internetin en çok talep gören, bilinirliği ve popülaritesi en yüksek ilk 5 siteden biri olan Facebook ve diğer paylaşım siteleri kişiselleştirme özelliği nedeniyle oldukça talep görmektedir.

(Kuşay 2010: 68) Bu gibi özelliklerinden dolayı da günümüzde artık en aktif kullanılan iletişim alanı olarak da bu uygulamalar ön plana çıkmıştır.

Bu çalışmanın ikinci amacı sosyal medya platformlarının aktivizm hareketlerini nasıl şekillendirdiğidir. Sosyal medya platformunun, bireylere yeni düşünceleri benimsetebilme ve bu yeni oluşumları sosyal yaşamlarımızın içine sokabilme gücü vardır. Bu durumda dijital platformlar her yıl yenilenerek, gelişerek, büyüyerek yoluna devam etmektedir. Bu hızla yenilenme ve gelişme açısından da bize çalışmamız için en doğru verileri vermektedir. Anlık geri dönüşlere de ulaşılabilme açısından kolaylık sağlamaktadır.

Çalışmanın üçüncü amacı da; fotoğrafın dijital aktivizmdeki etkisi düşünüldüğünde farklı fotoğrafçılık tekniklerinin (ışığın doğru şekilde kullanılması ya da sanatsal olarak imgeyi öne çıkarma tekniklerinin kullanılması gibi) görsel medya platformlarında daha ilgi çekici hale getirerek anlatımın daha sade bir biçimde sosyal medaya kullanıcılarına iletebiliyor olması ifade edebilme olanaklılığını hem kolaylaştırmaktadır hem de geniş kitlelere ulaştırmada avantaj sağlamaktadır. Çalışmanın amacı da fotoğraf sanatının dijital aktivizmdeki yerini ve etkilerini doğru analizlerle açıklayabilmektir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Yeni dünya düzeniyle birlikte hayatlarımıza entegre olmuş dijital dünya ve bu dijital dünyada sosyal medya uygulamalarında özellikle instagram da dijital kolaj sanatçısı olarak Türkiye'deki önemli isimlerinden biri olan Uğur Gallenkuş'un kullandığı kolaj yöntemi ile tasarladığı fotoğraflarının aktivist eylemlerde, kitlelerde nasıl bir yön çizdiğinin ve hayatımıza bu eylemlerin nasıl entegre olduğunu göreceğiz.

3.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları şunlardır; Araştırma Dijital aktivizm de görsel fotoğraf sanatının etkisini araştırmak için dijital kolaj sanatçısı olan Uğur Gallenkuş'un resmi instagram hesabı @ugurgallen üzerinden Mayıs 2021 paylaşımlarından en çok beğeni alan 40 paylaşımı ile sınırlandırılmıştır. İçerik analizi incelemesi yapılarak göstergebilim analizi yöntemi uygulanırken de yine Mayıs 2021 paylaşımı olan 40 tane fotoğraf ve bu fotoğraflara yönelik atılan beğeni, yorum üzerinden belli bir oranda sınırlandırma yapılmıştır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın amaçlarını sağlamlaştırmak için içerik analizi ve göstergebilim analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amaçlarını sağlamlaştırmak için nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem insanların yaşam alışkanlıklarını, hikayelerini, tutumlarını, sistemli düzenlerini ve toplumsal yenilenmeyi öğrenmeye yönelik bilgi çoğaltma süreci olarak tanımlanmaktadır (Strauss ve Corbin, 1990). Nitel araştırma, İstatistiksel veri analizi yerine, insanların verilerini depolayan ve bunları nasıl tanımladıklarını anlamaya yönelik çalışmalar yapan bir yöntemdir (Dey, 1993). Storey (2007) nitel araştırmanın, insanların durumlarına yönelik öznel düşünceleri barındırdığı için, nicel araştırma yöntemlerinden daha değerli olduğunu ifade etmiştir. Nitel araştırma, insanların kendi sınırlarını ortaya çıkarma ve bireysel çabalarla şekillendirdikleri toplumsal sistemlerin derinliklerini kullanmak için bir bilgi üretme yöntemidir. İçerik Analizi; oluşturulan bilgileri ifade edebilecek tanımlamalara ve veriler arası bağlantılara ulaşmaktır. Elde edilen bilgilerin önce soyutlaştırılması, sonra da ulaşılan bilgilerin soyutlamalara göre sistemli bir şekilde sıralanması ve bulgulara göre bilgilerin tespit edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek,2018:242). İçerik analizi, yazılı ve görsel verilerin analizinde kullanılan bir yöntemdir. İçerik analizi çoğunlukla yazılı olan ve görsel içeriği yoğun olan verilerin incelenmesinde kullanılan bir yöntemdir (Özdemir, 2011). Bu yöntem, toplum bilimi disiplinlerinde neredeyse her alanda kullanılan bir yöntemdir. İçerik analizinin ilk örnekleri, gazeteler üzerinde 16. yüzyılda gerçekleştirilmiştir. O dönemde yapılmış çalışmalar, gazetelerdeki dini ve ilahi mesajların yoğunluğu hakkındaydı. Modern yünden içerik analizine yönelik ilk araştırmalar ise 20. yüzyılda ABD’de gazetecilik okuyan öğrencilerin o dönemin gazeteleri üzerine yapmış oldukları incelemelerdir. Bu analizlerdeki temalar siyasi, polisiye, suç, ayrılma, eğlence gibi temalara yönelik oluşturulmuştur (Aziz, 1990, 105). Çalışmada kullanılan diğer yöntemde Roland Barthes’ın Göstergebilim yöntemine dayandırılmıştır. Göstergebilim yöntemini her araştırmacı farklı bir tanım ile etmiştir. Göstergebilimin bilinen en yaygın tanımı “gösterge ve bilim” kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Araştırmacılardan yana (Çiçek, 2014: 215; Sayın 2014: 33; Ünal, 2014: 3; MacCannell, 2013: 109; Aktulum, 2004: 2; Kıran, 2004: 51; Guiraud, 1994: 17) gösterge diye ifade edilen kavram, “maddi ve soyut olan birçok

şeyi” içermektedir. Bu ifadelerdeki temel açı göstergebilimin, “göstergelerin bilimini araştıran bir disiplin” olarak tanımlanmasıdır.

Kullanılan ifadeler farklı olsa da hepsini aynı çatı altında açıklamak söz konusudur. Bu ifadelerden çıkarım yapılarak aşağıda belirtilen bulgulara yer verilebilir:

- Göstergebilim, olay ve olgulara farklı perspektiflerden bakıldığında daha objektif bir bakış açısı sunabilen disiplindir.
- Göstergebilim, kavramların nasıl oluştuğunu, yansıyan görüntünün dışındaki daha zengin ifadeleri açıklamayı sağlar.
- Göstergebilim, bir iletişim ağını ifade eden bir disiplindir. Analiz yapılması gereken yazı içeriklerini çözümlmeyi ve betimsel ifadeler oluşturmayı sağlamaktadır.
- Göstergebilim, neden-sonuç ilişkisi olan bir metni parçalayarak çözümlene yapılmasını sağlar.
- Göstergebilim, bütün veri arasındaki bağlantı ilişkilerini tespit etmeye çalışan bir disiplindir.
- Göstergebilim; sembol/sembol kullanan kişi nesne ve sembolün işaretlediği nesne/olay arasındaki yerleşim birimlerinin analiz edilmesini sağlar.

Barthes, “Göstergebilim İlkeleri” isimli kitabında ilkelerin tek amacını “dilbilime dayalı analitik kavramlar geliştirerek ortaya çıkarmak olarak açıklamıştır (Barthes, 1979: 1). Bu durumda ismi geçen ilke zorluklara yönelik bir prensiptir. Barthes, bu ilkeleri dört ana başlık altında ele alır, bu ilkeler dilbilimden türetilmiştir. Bu ilkeler 1. Dil ve Söz, 2. Gösteren ve Gösterilen, 3. Dizge ve Dizim ve 4. Düz anlam ve Yan anlamdır. Barthes, bu sınıflandırmaları yapısalcılıktan hareketle zıtlıklar şeklinde ifade etmiştir. Barthes, bu ikili düşüncelerin çağdaş gerçeklik dünyasına katkıda bulunulacağını da vurgular. Gösterge, gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin kurulmasıyla birlikte anlamlamanın ortaya çıktığı bir kavramdır. Göstergebilimde anlamlama, doğrudan anlam ve yan anlam olarak farklı boyutlarla açıklanmıştır. Barthes, kendi göstergebilimini dilbilimin ‘çözülmesi’ veya, daha net bir ifadeyle, güvenli olmadığını düşünerek bir kenara atılan anlamlamanın tüm uzunluğunun incelenmesinin tanımları olarak tanımlamıştır (Culler, 2008). Barthes’a göre, düz anlam göstergenin ifade ettiği her şeyi, yan anlam ise göstergenin nasıl ifade edildiğini ele alır.

3.5. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Uğur Gallenkuş'un resmi Instagram hesabı @ugurgallen üzerinden yaptığı paylaşımlar oluşturmaktadır.

3.6. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evreninden yola çıkılarak, amaçlı örneklem yöntemi ile @ugurgallen Instagram hesabının 2021 yılı Mayıs ayında paylaştığı fotoğraflar arasından en çok beğeni alan 40 fotoğraf örneklem olarak belirlenmiştir.

3.7. Veri Toplama

Uğur Gallenkuş'un @ugurgallen resmi Instagram hesabından güncel olarak yaptığı fotoğraf paylaşımları incelenerek göstergebilim yöntemi ile çözümlenmeler yapılmıştır. Paylaşımı yapılan fotoğraflar üzerinde kullanıcılara yansıtılan görsellerin analizleri aktivizm kavramı ile ilişkilendirilerek genel yargılara ulaşılmıştır.

Paylaşımı yapılan fotoğraf içeriklerinin almış olduğu tepkiler ve yorumlar üzerinde de insanların hangi konu içerikli fotoğraflara tepki verdikleri ve daha çok hangi fotoğraf paylaşımı çatısı altında birbirleriyle daha çok iletişim altında oldukları da sonuç kısmında ortaya konmuştur.

Ayrıca bu fotoğraflara yapılan kullanıcı yorumlamalarına dayanan bu çalışma 2021 yılında paylaşımını yaptığı en çok beğeni alan 40 fotoğraf üzerinden beğeni, yorum çözümlenmesi ve 3 kategori başlığı altında analiz edilmiştir. Yapılan kategoriler paylaşılan fotoğrafların içeriğine göre "Savaş Fotoğrafı", "Çocuk Fotoğrafı", "Yaşam Fotoğrafı", olarak sınıflandırılmış, fotoğraflara dayalı genel yargılar ortaya konulmuştur.

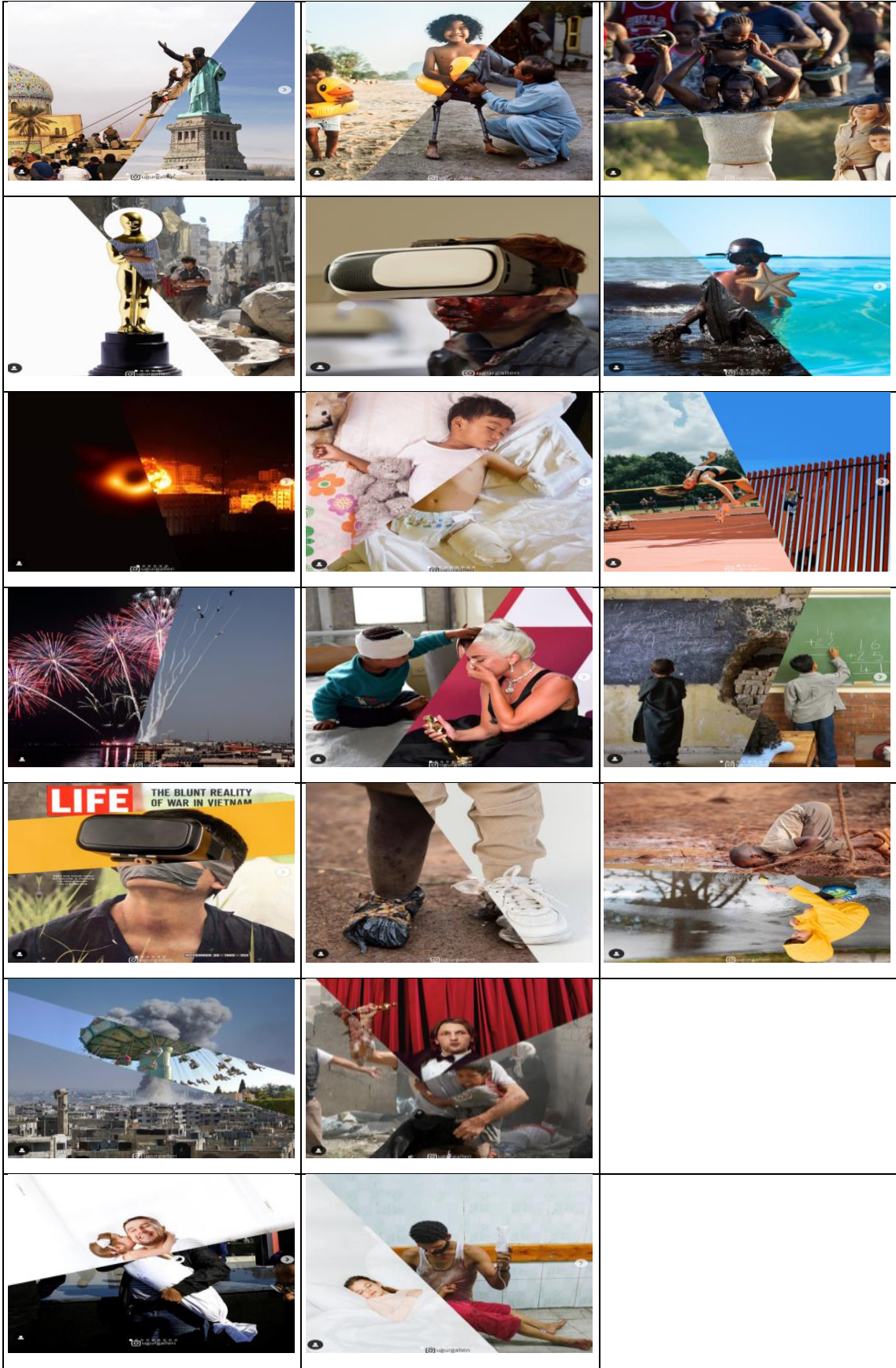
3.8. Bulgular

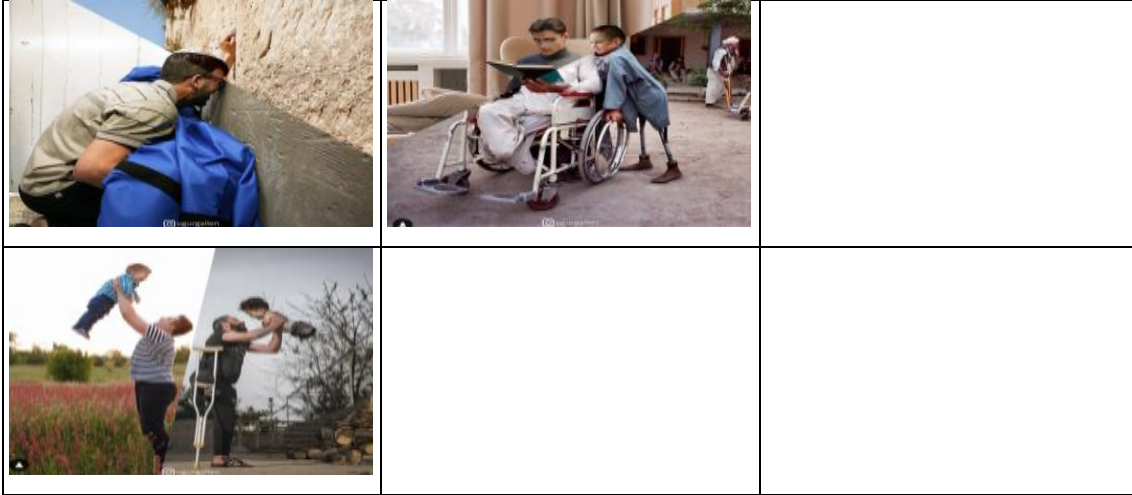
Bu çalışmanın amacı, teknolojik gelişmelerin dijital aktivizm sürecindeki yeri, fotoğrafların kullanımının aktivist hareketlerde önemli bir araç haline gelmesidir. Bu bağlamda, fotoğraf sanatının etkileri ve kalıcılığı değerlendirilerek, görsel imgelerin dijital aktivizmdeki varoluşu da açıklığa kavuşturulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, savaş, dijital kolaj sanatçısı olan Uğur Gallenkuş'un Instagramdaki resmi hesabı inceleme altına alınmıştır.

3.8.1. Fotoğrafların Kategori Dağılımı

Tablo 1: Fotoğrafların Kategori dağılımı

Savaş Fotoğrafları 15 Adet	Çocuk Fotoğrafları 14 Adet	Yaşam Fotoğrafları 11 Adet
		
		
		
		
		
		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan kategori dağılımında incelemeye alınan 40 fotoğrafın 3 temada toplandığı görülmüştür. Bu fotoğrafların 15 tanesinin içeriğinin savaş fotoğrafı, 14 tanesinin içeriğinin çocuk fotoğrafı, 11 tanesinin içeriğinin de yaşam fotoğrafı olduğu tespit edilmiştir. Bu kategoriler aşağıdaki konulara dikkat çekmektedir.

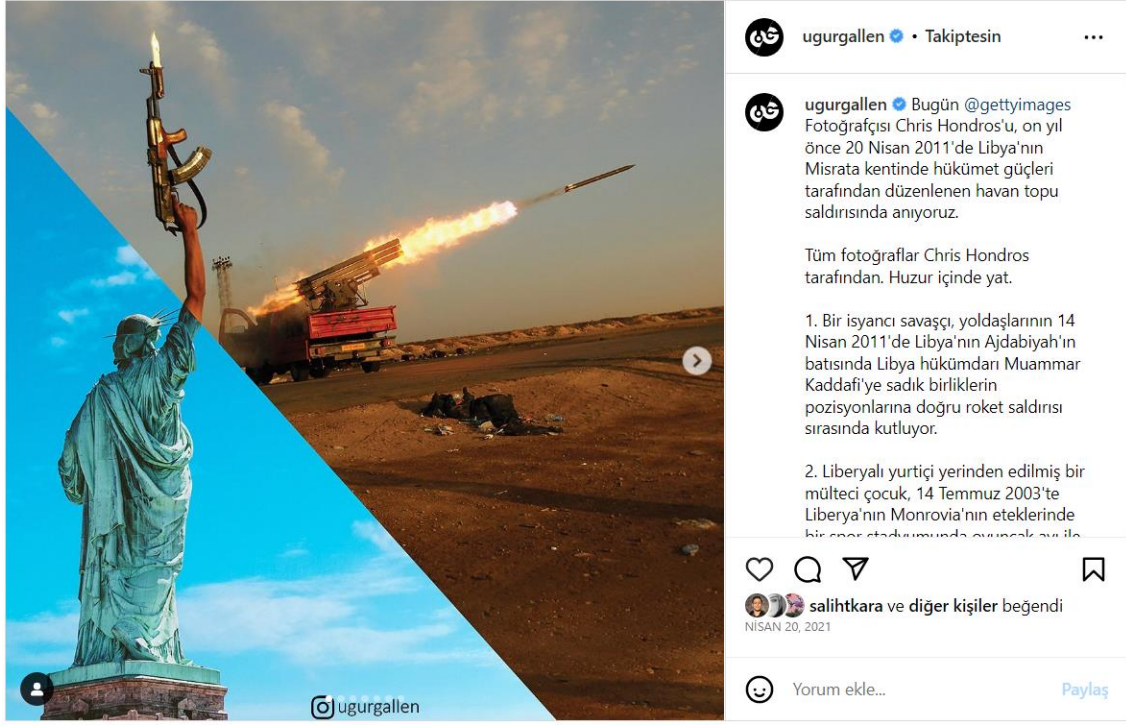
- Savaş temasının yoğun olarak işlendiği 15 kolaj çalışmasında “savaş karşıtı” bir mesaj genelmesi ve savaşın yıkımlarına yer verilmiştir.
- Çocuk temasının işlendiği 14 çalışmada ise dünyanı farklı yerlerinde çocukların karşılaştığı sorunlara, çocuk fuhuşuna, çocuk işçi ve eşitsizliklere dikkat çekilmiştir.
- Yaşam temasının ön plana çıktığı 11 kolaj çalışmasında ise eğitimde eşitsizlik, açlık, iklim krizi, su krizi gibi hayatın farklı problemlerine vurgu yapılmıştır.

3.8.2. Savaş Temalı Fotoğrafların Çözümlemeleri

Fotoğraf 1’in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 65.759 beğeni ve 268 yorum almıştır. Bugün @gettyimages Fotoğrafçısı Chris Hondros'u, on yıl önce 20 Nisan 2011'de Libya'nın Misrata kentinde hükümet güçleri tarafından düzenlenen havan topu saldırısında anıyoruz. Tüm fotoğraflar Chris Hondros tarafından. Huzur içinde yat. Bir isyancı savaşçı, yoldaşlarının 14 Nisan 2011'de Libya'nın Ajdabiyah'ın batısında Libya hükümdarı Muammer Kaddafi'ye sadık birliklerin pozisyonlarına doğru roket saldırısı sırasında kutluyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 1: Özgürlük Heykeli

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CN5MatGA28E/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

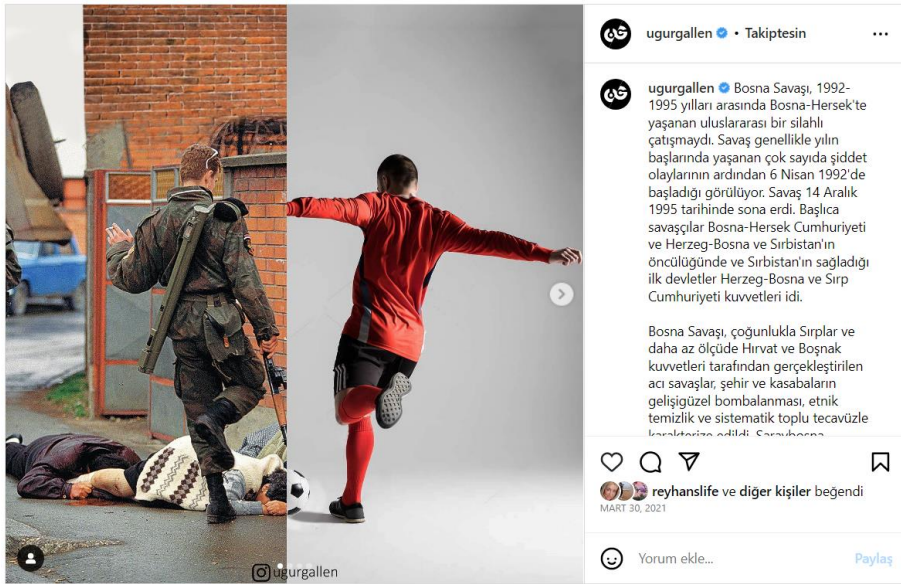
Fotoğrafçı: @gettyimages Fotoğrafçısı Chris Hondros

Yer: Libya

Gösterge	Libya roket saldırısı
Gösteren	Roket, saldırı, çöp dolu olan bir arazi, bulutlu bir gökyüzü, diğer fotoğrafta mavi bir gökyüzüne elinde meşale ile uzanan özgürlük heykeli
Gösterilen	Savaş, havan topu saldırısı, yıkım, ölüm, özgürlük
Düz Anlam	Libya hükümdarı Muammar Kaddafi'ye sadık birliklere havan topu saldırısı
Yan Anlam	Bu fotoğraftaki saldırı olayı birçok insan hakları ve savaş suçlarının yaşandığını işaret etmektedir. Bir görselde mavi bir gökyüzü eşliğinde uzanan özgürlük heykeli, diğer görselde bulutlu bir gökyüzünde havaya atılan saldırı silahları yaşamın iki farklı yönünü göstermiştir. Bu görsel özgürlüğe giden yolun savaşın yıkım ateşi ile gerçekleşebildiğini işaret etmektedir.

Fotoğraf 2'nin Gösterge Çözümlemesi

Fotoğrafın 87.933 beğenisi ve 647 yorumu vardır. Bosna Savaşı, 1992-1995 yılları arasında Bosna-Hersek'te yaşanan uluslararası bir silahlı çatışmaydı. Savaş genellikle yılın başlarında yaşanan çok sayıda şiddet olaylarının ardından 6 Nisan 1992'de başladığı görülüyor. Savaş 14 Aralık 1995 tarihinde sona erdi. Başlıca savaşçılar Bosna-Hersek Cumhuriyeti ve Herzeg-Bosna ve Sırbistan'ın öncülüğünde ve sırasıyla Sırbistan'ın sağladığı ve sağladığı ilk devletler Herzeg-Bosna ve Sırp Cumhuriyeti kuvvetleri idi. Bosna Savaşı, çoğunlukla Sırlar ve daha az ölçüde Hırvat ve Boşnak kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen acı çatışmalar, şehir ve kasabaların ayırmsız bombalanması, etnik temizlik ve sistematik toplu tecavüzle karakterize edildi. Saraybosna Kuşatması ve Srebrenica katliamı gibi olaylar daha sonra çatışmanın simgesi haline geldi. 2008 yılının başlarında, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Bosna'daki savaşla ilgili olarak 45 Sırp, 12 Hırvatı ve dört Boşnak'ı savaş suçlarından mahkum etti. En son tahminlere göre savaş sırasında yaklaşık 100.000 kişinin öldüğünü gösteriyor. 2.2 milyondan fazla insan yerinden edildi ve bu, 2. Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana Avrupa'daki en yıkıcı çatışma haline geldi. Ayrıca, çoğunlukla Sırp kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen ve kurbanların çoğu Bosnalı Müslümanlar olan tahmini 12.000-50.000 kadına tecavüz edildi. Wikipedia aracılığıyla (Gallen, 2021).

Fotoğraf 2: Bosna Savaşı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CNCcZQmglFI/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @ronhaviv_vii

Yer: Bosna Hersek

Gösterge	Bosna savaşı 1992-1995 yılları arasında
Gösteren	Asker, savaş altında bir sokak, şiddet, siviller, topa vuruş yapan bir futbolcu
Gösterilen	Ölüm, korku, savaş, şiddet, çaresizlik, yıkım
Düz Anlam	Arkan Kaplanları, Bosna'nın Bijeljina kentinde ilk Bosna savaşı sırasında Bosnalı Müslüman sivilleri öldürüp tekmeliyor, 31 Mart 1992.
Yan Anlam	İki farklı fotoğrafın birleşimi ile savaşın yıkıcı yüzü gösterilmiştir. Bir görselde savaş ortamı, sokakta yerde yatan siviller ve onları tekmeleyen bir asker, diğer görselde bir stüdyo ortamında topa tekme atan bir futbolcu vardır. Bir taraf yaşam ve umudu diğer taraf korku ve şiddeti işaret etmektedir.

Fotoğraf 3'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğrafın 88.664 beğenisi ve 457 yorumu vardır. Suriye hükümet güçlerinin MiG-23 savaş bombacısı, 6 Mayıs 2017'de başkent Şam'ın doğusundaki Kabun'un isyancıların tuttuğu bölgedeki bildirilen hava saldırısı sırasında bir yük düşürdü (Gallen, 2021).

Fotoğraf 3: Suriye İç Savaşının Başlamasının 10. Yıldönümü

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CMUDGGDgDBO/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @amer.almohibany

Yer: Suriye

Gösterge	Suriye Kabun da hava saldırısı
Gösteren	Kuşların süzüldüğü mavi bir gökyüzü, savaş roketlerinin uçtuğu bir gökyüzü, savaş, hava saldırısı, uçak, kuş, sivil
Gösterilen	Savaş, barış, ölüm, yıkım
Düz Anlam	Suriye Kabun da isyancıların olduğu bölgeye yapılan hava saldırısı
Yan Anlam	Birbirini tamamlayan bu iki fotoğrafta mavi gökyüzü, bir tarafta korkuyu temsil ederken diğer taraf umudu temsil etmektedir. Bir görselde mavi ama bulutlu bir gökyüzünde uçan askeri bir uçak ve verdiği korku, umutsuzluk yansıtılmıştır. Diğer görselde ise tam zıttı olarak mavi ve bulutsuz bir gökyüzünde umudu sevinci temsil eden gökyüzünde uçan bir kuş, ellerini sevinçle açan bir insan figürü yaşamın tüm zıtlığını ortaya koymuştur.

Fotoğraf 4'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 102.522 beğeni ve 816 yorum almıştır. 30 yaşındaki Saody, İsrail hava saldırısından sonra hasar gören evlerinde kalan tek parça olan banyo küvetinde kızı Layan (solda) ve yeğeni Shaymaa 5'i (sağda) yıkıyor.2015 Gazze (Gallen, 2021).

Fotoğraf 4: #FatherDay

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CQWLVC1geVB/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Wissam Nassar @wissamgaza

Yer: Gazze

Gösterge	Savaş yıkıntıları arasında çocuklarını küvette yıkayan bir baba
Gösteren	Yıkım, banyo, şehir, gökyüzü, çocuklar, sivil bir adam, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	Savaş, umut, korku, yıkım, iki ayrı fotoğraf
Düz Anlam	İsrail hava saldırısı sonrası evinin yıkılmış banyosunda çocuklarını yıkayan Gazzeli bir baba

Yan Anlam	İki ayrı fotoğrafın kolajı ile oluşan bu görselde banyo imgesi kullanılmıştır. Bir tarafta sağlam duvarları olan bir evin temiz banyosu, diğer tarafta hava saldırısı sonucu duvarları yıkılmış bir evin içinde bulunan yıkık banyo görseli belgelenmiştir. Yıkılmış evin içinde kalan kirlenmiş küvette çocuklarını yıkayan baba umudu temsil etmektedir.
------------------	--

Fotoğraf 5'in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 59.075 beğeni ve 202 yorum almıştır. Güney Vietnam kuvvetleri, 8 Haziran 1972'de şüpheli Viet Kong'un gizlenme yerlerine yapılan havadan napalm saldırısından sonra Trang Bang yakınlarındaki 1. Route'dan geçerken, merkezde 9 yaşındaki Kim Phuc'un da bulunduğu korkmuş çocukları Bir Güney Vietnam uçağı yanlışlıkla alev alan napalmını Güney Vietnam askerlerinin ve sivillerin üzerine düşürdü. Dehşete kapılan kız kaçarken yanan kıyafetlerini yırtmıştı. Çocuklar soldan sağa: Phan Thanh Tam, bir gözünü kaybeden Kim Phuc'un küçük kardeşi Phan Thanh Phouc, Kim Phuc'un en küçük kardeşi, Kim Phuc ve Kim'in kuzenleri Ho Van Bon ve Ho Thi Ting. Arkalarında Vietnam Ordusu 25. Tümen askerleri var (Gallen, 2021).

Fotoğraf 5: Vietnam Savaşı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CRdsHONADbE/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Nick Ut @utnicky

Yer: Vietnam

Gösterge	Askerlerin önünde acı içinde koşan çocuklar
Gösteren	Askerler, çocuklar, duman bulutu, yol
Gösterilen	Savaş, ölüm, korku, çaresizlik, gözyaşı, masumiyet
Düz Anlam	Bombardıman altında kalan bir şehirden korku içinde kaçanın Vietnamlı çocuklar
Yan Anlam	Askerlerin önünde yürümekte olan çocuklar, çaresizlik içerisinde son bir kez yaşama tutunmaya çalışmaktadırlar. Masumiyetin ve geleceğin simgesi olan çocukların yaşadığı bu durum savaşın en acımasız haline işaret etmektedir.

Fotoğraf 6'nın Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 75.972 beğeni ve 793 yorum almıştır. @time dergisinin haberine göre, dünya tarihine iz bırakmış en önemli 100 fotoğrafın yer aldığı olaylardan biri. Olay adı: Ebu Gureyb işkence ve mahkum istismarı. Başlarında torbalarla bir insan piramidine yerleştirilmiş çıplak tutuklular, Spc. Sabrina Harman, orta ve Onbaşı Charles Graner Jr., olarak 2003 yılının sonlarında Ebu Gureyb hapishanesinde arkalarında (Gallen, 2021).

Fotoğraf 6: İnsan Hakları İhlali

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CRLpSibAWBz/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: #Baghdad

Yer: Irak

Gösterge	Başlarında torbalarla bir hapisanede çıplak tutuklular
Gösteren	Hapishane, tutuklu, asker, işkence
Gösterilen	Savaş, insan hakkı ihlali, cinsel istismar, şiddet
Düz Anlam	Irak hapishanesinde tutuklulara uygulanan cinsel istismar ve şiddet
Yan Anlam	Bir tarafta insanlık trajedisi, diğer tarafta yaşamın güzel tarafı acı bir şekilde belgelenmiştir. Bir fotoğrafta hapisanede başlarına torba geçirilerek dizleri üzerine çömeltilmiş mahkumlar çaresizliği ve korkuyu işaret etmektedir. Diğer tarafta arakalarında gökyüzü ve deniz dizlerinin üzerine çökmüş poz gülerek poz veren insanlarda neşe ve umudu temsil etmiştir. Sanatçının bu kolajı yaşamın eşitsizliğini ortaya koyan güçlü bir görsel olmuştur.

Fotoğraf 7'nin Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 75.024 beğeni, 637 yorum almıştır. Irak istilası 20 Mart 2003'te başladı ve ABD'den gelen Birleşik Krallık'ın (diğer birkaç ülkeden daha küçük askerlerle) Irak'ı işgal ettiği 26 gün büyük muharebe operasyonları da dahil olmak üzere sadece bir aydan fazla sürdü. Wikipedia aracılığıyla. Irak Vücut Sayımı projesine göre 2003 - 2020 yıllarında 185.497 - 208.547 sivilin şiddetten ölümü belgelenmiştir (Gallen, 2021).

Fotoğraf 7: Demokrasi, Demokrasi, Demokrasi - George W. Çalı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CKqfcajgoWv/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @wathiqkhuzaie

Yer: Irak

Gösterge	Sen. Deniz piyadeleri 9 Nisan 2003'te Irak Bağdat'taki el-Fardous meydanında Irak Saddam Hüseyin'in heykelini devirmek için tırmandı
Gösteren	Özgürlük heykeli, Saddam Hüseyin heykeli, gökyüzü, deniz piyadeleri
Gösterilen	Özgürlük, direniş, savaş, mücadele, işgal
Düz Anlam	Özgürlük için Saddam Hüseyin heykelini deviren bir grup asker

Yan Anlam	Bu görsel dünyadaki iki ülkede özgürlük kavramını yansıtan iki kareyi kolaj tekniğiyle tek bir fotoğrafta birleştirerek en iyi şekilde yansıtmıştır. Bir tarafta özgürlüğü temsil eden bir heykelin yükselişi, diğer tarafta da özgür olabilmek için devrilen bir heykelin düşüşü söz konusudur.
------------------	--

Fotoğraf 8'in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 70.854 beğeni ve 316 yorum almıştır. 11 Eylül 2016'da Halep'in kuzeyindeki Salihin mahallesine düzenlenen hava saldırısının ardından bebeklerini taşıyan Suriyeli erkekler yıkılan binaların enkazı altında ilerliyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 8: Suriye Savaşı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/COF-o8oAqyP/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Ameer Alhalbi @ameer_alhalbi

Yer: Suriye

Gösterge	Savaş enkazında bebek taşıyan Suriyeli erkekler
-----------------	---

Gösteren	Yıkık dökük binalar içinde kucaklarında bebek taşıyan Suriyeli erkekler, oscar ödülleri temsil eden heykel, korku, çatışma
Gösterilen	Savaş, yaşam mücadelesi, bebek kurtarma, ölüm, çaresizlik
Düz Anlam	Suriye’de isyancıların gerçekleştirdiği saldırıda bebekleri kurtaran Suriyeli erkekler
Yan Anlam	Savaşın tüm yıkıcı gücünü bu fotoğraf göstermiştir. Görselde harap olmuş bir sokakta, yıkılmış binaların içinde kendilerine yol açarak ellerinde bebekler ile ilerleyen erkekler umudu temsil etmiştir. Fotoğrafçı yıkım içinde yaşamı belgelemiştir.

Fotoğraf 9’un Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 109.595 beğeni ve 604 yorum almıştır. Vizyonsuz siyasetçilerin verdiği yanlış kararlar. Savaşlar. Meseleler. İntikam. Birbirine güvenmeyen iki topluluk. Birbirlerine düşman olmak için yetiştirilen yeni çocuklar. Aşırı sağcı örgütler birbirlerini ortadan kaldırmayı amaçlıyor. Bu çatışmalar arasında milyonlarca sivil öldü veya ölecek. Yerinden edilmiş milyonlarca insan / mülteci zor şartlarda yaşıyor.

"Bir politikacı gelecek seçimi düşünür. Gelecek neslin devlet adamı. " James Freeman Clarke

İsrail'in 25 Mayıs 2019'da Gazze Şehrine düzenlediği hava saldırısı sonrasında bir ateş topu görüldü (Gallen, 2021).

Fotoğraf 9: Ortadoğu'nun Kara Deliği

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/COuo2dUA3jp/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Mahmud F. Ajjour @mahmoud_ajjour

Yer: Gazze

Gösterge	İsrail'in Gazze'ye düzenlediği hava saldırısı
Gösteren	Karanlık, ateş, yıkım, saldırı
Gösterilen	Savaşın yıkıcı ateşi, hava saldırısı, askerler, fotoğraf
Düz Anlam	İsrail'in 25 Mayıs 2019'da Gazze şehrine düzenlediği hava saldırısının yıkımları
Yan Anlam	Fotoğrafçı savaşın karanlık ve yıkıcı gücünü bu görselde tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur. Yanlış bir siyasetin ülkelerde yıkıcı bir etkisi olduğunu işaret etmektedir.

Fotoğraf 10'un Gösterge Çözümlemesi

Fotoğrafın 52.283 beğenisi ve 365 yorumu vardır.11 Mayıs 2021'de Gazze Şehri'nden İsrail'e doğru roketler atıldı.

Kudüs'te haftalar süren huzursuzluğun ardından, Hamas Pazartesi akşamı şehre doğru roket bombası attı. İsrail, konut binalarına saldırılar da dahil olmak üzere düzinelerce hava saldırısına yanıt verdi ve Hamas, Tel Aviv'de de dahil olmak üzere yüzlerce roket daha attı.

Filistin sağlık bakanlığına göre, 14'ü çocuk olmak üzere toplam 56 Filistinli öldü ve yakın kasabalarda neredeyse sürekli hava sirenlerinin çaldığı İsrail'de 6 kişi öldü (Gallen, 21).

Fotoğraf 10: Gazze Hava Saldırısı

Kaynak: https://www.instagram.com/p/COyE0H_gS_d/ Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Mahmud F. Ajjour @mahmoud_ajjour

Yer: Gazze

Gösterge	Gazze Şehri'nden İsrail'e atılan roketler
Gösteren	Gökyüzüne atılan savaş roketleri, hava saldırısı, gece suyun üstünde gökyüzünü aydınlatan renkli havai fişekler, gökyüzü, iki ayrı gökyüzü fotoğrafı
Gösterilen	Savaş, barış, yıkım, gökyüzünü delen roketler,
Düz Anlam	Filistin- İsrail arasındaki savaş
Yan Anlam	İki farklı fotoğrafın kolaj tekniği ile birleşim dikkat çekicidir. Bir görselde gece vakti havaya eğlence için atılan havayı fişekler, diğer tarafta bir şehri yıkmak için havaya atılan roketler belgelenmiştir. Havaya atılan roketler bir güç göstergesidir. Aynı zamanda savaşan ülkeler arasında da güç dengelerinin heran değişebileceğini de işaret etmektedir.

Fotoğraf 11'in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 47.243 beğeni ve 240 yorum almıştır. İkinci Hindistan Savaşı olarak da bilinen Vietnam Savaşı, 1 Kasım 1955'ten 30 Nisan 1975'te Saigon'un düşüşüne kadar Vietnam, Laos ve Kamboçya'da bir çatışmaydı. @life dergisinin kapağında, Cape Batangan'daki savaş sırasında yakalanan Vietkonglu bir mahkumun fotoğrafı yer alıyor, ABD savaş esiri kampına transferini beklerken, gözleri ve ağzı bantlı bir şekilde koruma altında, Vietnam, 26 Kasım 1965 (Gallen, 2021).

Fotoğraf 11: Vietnam Savaşı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CUCgaf-AcE0/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Paul Schutzer

Yer: Vietnam

Gösterge	Vietnam'da bir mahkum
Gösteren	Ağzı, gözü bantlı bir insan, savaş esiri, gözünde sanal gerçeklik gözlüğü ile bir insan
Gösterilen	İki farklı durumda insan, savaş esiri, şiddet, çaresizlik
Düz Anlam	Vietnam savaşında esir kampına götürülen ağzı, gözü bantlı bir savaş esiri
Yan Anlam	İki fotoğrafın çarpıcı yanı bir insanın gözünün savaş esiri olduğu için bantla kapatılması, diğer kişinin ise keyfi oyun oynamak için gözüne sanal gerçeklik gözlüğü takmış olmasıdır. Bu fotoğraflar özgürlük kavramının her yerde eşit olmadığını işaret etmektedir. Mahkumun olduğu fotoğraf insan haklarının eşitsizliğini ve savaşın acımasız tarafına vurgu yapmaktadır.

Fotoğraf 12'nin Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 45.126 beğeni ve 126 yorum almıştır. 9 Ağustos 2017'de Suriye'nin başkenti Şam'ın doğu eteklerindeki Jobar bölgesinin isyancıların elindeki bölgelerinde Suriye hükümet güçlerinin yaptığı hava saldırısı sonrasında duman dalgaları (Gallen, 2021)

Fotoğraf 12: Suriye Hava Saldırısı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CPITc8BA1AZ> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Ammar Süleyman @[ammarsulaiman.91](https://www.instagram.com/ammarsulaiman.91)

Yer: Suriye

Gösterge	Suriye hava saldırısı
Gösteren	Yıkık bir şehirde dumanlı bir gökyüzü, hava saldırısı, yıkım, fotoğraf, güzel bir şehirde lunapark salıncağında sallanan mutlu çocuklar, iki ayrı şehir fotoğrafı
Gösterilen	Savaş, işgal, yıkım, direniş, güç
Düz Anlam	Suriye'de isyancıların elinde olan bölgeye hükümetin yaptığı hava saldırısı
Yan Anlam	Hükümetlerin kontrol etmek içinde olsa sivililerin yaşadığı yerlerde yapılan saldırılar insanlık suçu olarak temsil edilmektedir. İki görselin

birleşimi ile oluşan bu kolajda hava saldırısının oluşturduğu yıkım girdabı, yaşamı temsil eden lunapark salıncağı ile imgenlenmiştir. Bu görsel dünyanın hem yaşamı hem ölümü birleştirdiğini ortaya koymuştur.

Fotoğraf 13'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 112.425 beğeni ve 760 yorum almıştır. Timur Xaligov, 17 Ekim 2020'de Dağlık Karabağ'ın dağlık bölgesindeki çatışmada evlerine roket isabet etmesi sonucu annesi Sevil'in de aralarında bulunduğu beş akrabasıyla birlikte öldürülen 10 aylık kızı Narin'i Azerbaycan'ın Gence şehrinde taşıyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 13: #InternationalDayOfTheGirlChild

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CU7Vai8AuXt/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Ümit Bektaş @umitbektas

Yer: Azerbaycan

Gösterge	10 aylık kızının cesedini taşıyan bir baba
Gösteren	Kızının cesedini taşıyan bir baba, babasına mutlulukla sarılıp öpen bir kız çocuğu, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	Savaş, ölüm, acı, üzüntü, sivil
Düz Anlam	Evlerine roket isabet eden bir babanın kaybettiği kızının cesedini taşıması
Yan Anlam	Fotoğrafta yer alan elinde kızının cesediyle olan baba ölüm ve acıyı temsil etmektedir. Umudun yerini korku ve çaresizliğin aldığı bir yaşamı simgelemektedir. Diğer fotoğrafta ise mutlulukla babasının kucağında ona sarılıp öpen kız çocuğu geleceği ve masumiyeti simgelemektedir.

Fotoğraf 14'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 64.454 beğeni ve 824 yorum almıştır. Gazze'de ticari bir binanın üst katlarını tahrip eden ve yakındaki sağlık bakanlığı ve baş sağlık kliniğinde hasara neden olan İsrail hava saldırısında öldürüldükten sonra 12 yaşındaki Rahaf al-Dayer'in babası, örtülü bedenini Al-Shifa hastanesinde tutuyor Şehir, 17 Mayıs 2021'de.

İsrail ve Hamas militanları arasındaki ateşkes, koşulsuz bir anlaşma müzakere etme çabalarının ardından 21 Mayıs Cuma günü erken saatlerde yürürlüğe girdi. Gazze sağlık bakanlığına göre, İsrail hava ve topçu kampanyası Gazze'de 65'i çocuk, çoğu sivil olmak üzere 232'den fazla kişiyi öldürdü ve tatlı su ve kanalizasyon sistemleri, elektrik şebekesi, hastaneler, okullar ve yollar dahil olmak üzere yoksul bölgenin altyapısına kötü zarar verdi.

İsrail'e 10 Mayıs'tan bu yana Gazze'den 4.000'den fazla roket atıldı, çoğunluğu sivil olmak üzere 2'si çocuk 12 kişi öldü. Gazze'deki sakinler, son çatışma ve yıkım raundu nedeniyle meydana gelen hasarın boyutunu ilk kez Cuma günü değerlendirebildiler. Gazze'deki yetkililer, sahil şeridi boyunca yaklaşık 1000 yerleşim biriminin tahrip olduğunu ve beş yerleşim kulesinin ve henüz sayılmayan sayıda işletmenin yer altına getirildiğini söyledi. @nytimes aracılığıyla (Gallen, 2021).

Fotoğraf 14: Bir Baba

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CPNeuTbAzBx/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Anas Baba

Yer: Gazze

Gösterge	Gazze'de hastane duvarına yaslanan kucağında ölmüş çocuğunu tutup ağlayan bir baba
Gösteren	Hastane, çocuk, baba, fotoğraf
Gösterilen	Savaş, ölüm, acı, yıkım, çocuk, çaresizlik
Düz Anlam	Savaşta çocuğunu kaybeden bir babanın ağlayan fotoğrafı
Yan Anlam	İki fotoğrafın birleşimi ile ortaya başarılı bir kolaj görseli çıkmıştır. İki görselde de taş bir duvar vardır. Bir görselde bu duvara acıyı temsil eden bir babanın görüntüsü, diğer görselde inancı temsil eden bir insanın sadece kafasının görüntüsü yansımıştır. Gözyaşı ve yaşam tek bir fotoğrafta birleştirilmiştir.

Fotoğraf 15'in Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 61.111 beğeni ve 447 yorum almıştır. Bu küçük çocuğun babası Munzir, Suriye'nin İdlib kentinde çarşıda yürürken bomba düşerken sağ bacağına kaybetti. Oğlu Mustafa, Suriye'deki savaş sırasında salınan sinir gazından hastalandıktan sonra annesi Zeynep'in almak zorunda olduğu ilaçların neden olduğu doğuştan rahatsız olan tetra-amelia nedeniyle alt ya da üst uzuvları olmadan dünyaya geldi (Gallen, 2021).

Fotoğraf 15: Savaş ve Umut

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CVfHCWSAR8t/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Mehmet Aslan @mehmetaslan.photoarts

Yer: Suriye

Gösterge	Savaşta bacağına kaybeden bir baba ve doğuştan alt ve üst uzuvları olmayan çocuk
Gösteren	Savaş mağduru bir baba ve oğul, karanlık bir ortam, sağlıklı bir baba ve

	sağlıklı bir oğul, aydınlık yeşil bir ortam, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	Savaş, Ölüm, yaşam, çocuk, yıkım
Düz Anlam	Sudan'da savaşın yıkıcı etkisiyle sakat kalan bir baba ve engelli doğan bir çocuk
Yan Anlam	Öne çıkan fotoğraf, insanların savaşın doğrudan mağdurları olmaları dışında, savaşın neden olduğu sonuçları da gösteriyor. Bir fotoğrafta savaş mağduru baba ve oğul, diğer tarafta güvenli yaşam koşullarında olan baba ve oğul objektife yansımıştır. Savaş mağduru olan yaralan baba ve oğlunun yüzlerindeki tebessüm umudu temsil etmektedir. Şartlar kötü de olsa yaşam için her zaman sevinç ve cesaret olduğunu işaret etmektedir.

3.8.3. Çocuk Temalı Fotoğrafların Çözümlemeleri

Fotoğraf 16'nın Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 41.463 beğeni, 204 yoruma sahip bir paylaşım. Araştırma, dünya çapında fuhuş'a karışan 10 milyon kadar çocuk olabileceğini öne sürmüştür. Pratiği en çok Güney Amerika ve Asya'da yaygın, ancak çocuk fuhuşu küresel çapta gelişmemiş ülkelerde de mevcuttur. Dünya çapında milyonlarca kız ve erkek çocuk cinsel sömürünün kurbanı. STK'lara göre çocuk fahişeliği oranlarının en yüksek olduğu ülkeler Brezilya, Sri Lanka, Tayland, Tayvan, Filipinler ve ABD.1.O Rosina'dır (Gallen, 2021).

Fotoğraf 16: Hiçbir Çocuk Tehlikede Olmamalı ve Mal Muamelesi Görmemeli.

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CKMXwIjgnR4/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: GMB Akash @gmbakash

Yer: Bangladeş

Gösterge	14 yaşında bir seks işçisi
Gösteren	Fuhuş İşçisi yüzü ağır makyajlı bir çocuk, arkada bir insan silueti, mutlu bir çocuk, arkasında kütüphane, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	İki farklı koşullarda çocuklar, eşitsizlik, cinsel sömürü, eğitim hakkı
Düz Anlam	İki farklı koşullarda olan kız çocukları
Yan Anlam	Bu fotoğrafta iki farklı görselin dijital kolaj tekniği ile birleştirilmesi dikkat çekicidir. Ön planda olan görselde 14 yaşında yüzü ağır makyaj içinde olan seks işçisi bir kız çocuğuna karşıt, ikinci görselde benzer yaşlarda olan yüzünde mutluluk ifadesi olan bir kız çocuğunun görüntüsü olduğu fotoğrafla, kız çocuklarının farklı koşullar içindeki yaşamlarına bir gönderme söz konusudur. Bir tarafta karanlık bir ortamda arkasında karanlık bir erkek silueti ile ifadesiz bakan bir kız

çocuğu, diğer tarafta aydınlık kitaplarla dolu bir ortamda gözlerinde ışık olan bir kız çocuğu kadraja yansması eşitsizliği ifade etmektedir. Kolaj sanatçısı iki farklı fotoğrafın montajıyla, tek bir görüntüde sevinç ve acıyı da işaret etmektedir.

Fotoğraf 17'nin Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 107.147 beğeni ve 636 yorum almıştır. **@unicef** tarafından doğrulanmış verilere göre, 2011 ile 2020 yılları arasında: Neredeyse 12.000 çocuk öldü veya yaralandı; 5.700'den fazla çocuk -bazıları yedi yaşında- kavgaya alındı; 1300'den fazla eğitim ve sağlık tesisleri ve personel saldırı altında kaldı. Suriyeli çocuklar 9 Nisan 2016'da Suriye'nin başkenti Şam'ın doğu eteklerinde bulunan Jobar mahallesinde ağır hasarlı binaların yanından balonlarla koştu (Gallen, 2021).

Fotoğraf 17: Suriye İç Savaşının Başlamasının 10. Yıldönümü.

Kaynak: https://www.instagram.com/p/CMZS-cxAwd_/ Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @amer.almohibany

Yer: Suriye

Gösterge	Suriye'nin başkentinde hasarlı binaların yanında balonlarla koşan çocuklar
Gösteren	Savaş enkazları önünde elinde balonlarla koşan çocuklar, güven içerisindeki bir şehirde elinde balonlarla sevinçle koşan çocuk, kız ve erkek çocuklar, yıkılmış bir şehir, balonlar
Gösterilen	Savaş içindeki yaşam umudu, neşe, özgürlük, iki farklı şartlar
Düz Anlam	Suriye iç savaşından etkilenen çocuklar
Yan Anlam	Bu görsellerdeki balonlarla koşan çocukların yarattığı tezatlık dikkat çekicidir. Fotoğrafçı bir yanda yıkık dökük, harap binalar, diğer yandan ise masumiyeti ve neşesi ile çocukları yansıtmıştır. Bu görüntü yaşamın sürekli olarak devam ettiğini ve çocukların umudu simgelediğini işaret etmiştir.

Fotoğraf 18'in Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 50.866 beğeni ve 197 yorum almıştır. Serbest Suriye Ordusu savaşçınının 8 yaşındaki oğlu Ahmed, 27 Mart 2013'te Salahadeen mahallesinde Serbest Suriye Ordusu savaşçılara yardım ettiği barikatın önünde duruyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 18: 8 Yaşındaki Ahmet

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CLeucYng00L/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Sebastiano Tomada @sebastianotomadaphoto

Yer: Suriye

Gösterge	Suriye savaşçılarına yardım eden 8 yaşında bir çocuk
Gösteren	Savaş, harabe, erkek çocuğu, sigara, yıkıntılar, çaresizlik, elinde gitar olan
Gösterilen	Yaşam eşitsizliği, savaşın karanlık yüzü, çocuk, bir tarafta elinde gitar tutan çocuk fotoğrafı
Düz Anlam	Savaş ortamında büyümek zorunda kalan 8 yaşında bir çocuğun yüz ifadesi
Yan Anlam	İki fotoğrafta da birbirine zıt ele alınan ortamlar yaşamın eşitsizliğinin kanıtıdır. Bir fotoğrafta aydınlık bir ortamda güzel kıyafetlerle bedenini alt tarafı görünen elinde gitar tutan bir çocuk vardır. Diğer fotoğrafta da

savaş ortamında üstünde kirlenmiş kötü kıyafetlerle, elinde sigara olan bir erkek çocuğun bedeninin üst tarafı kadraja yansımıştır. İki fotoğraftaki farklılık çocuklar üzerinden yaşamın gerçek ve acı yüzüne işaret etmektedir.

Fotoğraf 19'un Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 90.605 beğeni ve 662 yorum almıştır. Ekonomik zorluk dünya çapında milyonlarca aileye zarar veriyor - ve bazı yerlerde, bir çocuğun fiziksel güvenliğinin bedeli olarak geliyor. Dünya genelinde yaklaşık 10 çocuktan 1'i (yaklaşık 152 milyon) çocuk işçiliğine maruz kalıyor ve bunların neredeyse yarısı tehlikeli iş biçimlerinde. 30 milyon çocuk doğdukları ülke dışında yaşıyor ve cinsel sömürü ve diğer işlerle kaçakçılık riskini artırıyor. Bangladeş Narayanganj'daki tekstil fabrikasında çalışan 12 yaşındaki bir çocuk Ocak 2005'te işini zamanında bitirmediği için sahibi tarafından dövüldü (Gallen, 2021).

Fotoğraf 19: Çocuk İşçi

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/COU0GVtgaxV/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: G.M.B. Akash @gmbakash

Yer: Bangladeş

Gösterge	Bangladeş'te bir dokuma fabrikasında çalışan 12 yaşındaki çocuk işçi
Gösteren	Fabrika çalıştırılan ve şiddeti maruz kalan bir çocuk, güvenli okul ortamında öğrenim gören bir çocuk ve öğretmeni, çocuk işçi, eğitim hakkı, şiddet, ekonomik zorluklar, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	Çocuk işçiliği, cinsel sömürü, kaçakçılık, şiddet, kölelik
Düz Anlam	Bangladeş'te bir dokuma fabrikasında 12 yaşındaki çocuk işçi, işini zamanında bitiremediği için patronu tarafından dövülüyor
Yan Anlam	İki görselde eğitim hakkı verilmesi gereken iki çocuğun eşitsiz şartlarda olması ortaya konmuştur. Bir görselde iyi bir sınıf ortamında eğitim alan bir çocuk, diğer tarafta kötü bir fabrika ortamında çalıştırılıp, şiddete maruz kalan bir çocuk belgelenmiştir. Bu görsel, eğitim hakkı, çocuk işçiliği, işçi sömürsüne de işaret etmektedir.

Fotoğraf 20'nin Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 51.085 beğeni ve 390 yorum almıştır. Suriye ordusu, Halep'in kontrolünü yeniden ele geçirmek için askeri kampanyasını hızlandırıyor, ağır yaralı bir bebek, şehrin son ayakta kalan hastanelerinden birinde küçük doktor kadrosu tarafından tıbbi olarak tedavi edilmeyi bekliyor. 3 Ekim 2012 (Gallen, 2021).

Fotoğraf 20: Suriye Savaşında Bir Çocuk

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CPC3pUXArsu/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Sebastiano Tomada @sebastianotomadaphoto

Yer: Suriye

Gösterge	Savaşta yara alan ağlayan bir bebek
Gösteren	Hastanede yüzü kanlar içinde oturmuş ağlayan bir bebek, yerde legoların içine oturmuş bir çocuk bedeninin yarısı olan bir fotoğraf
Gösterilen	Korku, savaş, acı, yıkım
Düz Anlam	Suriye'de savaşta yaralan bir bebeğin doktorlar tarafından tedavi edilmesi
Yan Anlam	Savaşta yara alan bir bebeğin tedavi edilmesi insan yaşamının değerini ve insana verilen önemi temsil eder. Yaralanmış bir çocuk görselinin fotoğraflanması, savaşın yıkıcı etkilerine de dikkat çekmektedir. Bir tarafta savaş içinde yaralı bir çocuk, diğer tarafta güven içinde legoları ile oynayan bir çocuk yaşamın eşitsizliğini yine belgelemiştir.

Fotoğraf 21'in Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 126.875 beğeni ve 931 yorum almıştır. Suriyeli mülteci üç yaşındaki Aylan, Türkiye'nin Bodrum kentinde ölü olarak yatıyor. 2 Eylül 2015 tarihinde Akdeniz'de annesi ve erkek kardeşiyle birlikte boğuldu (Gallen, 2021).

Fotoğraf 21: #Summer

Kaynak: https://www.instagram.com/p/CRBR_FkgPTS/ Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Nilüfer Demir

Yer: Türkiye

Gösterge	Mülteci bir çocuğun kıyıya vurmuş cansız bedeni
Gösteren	Deniz, gökyüzü, çocuk, oyuncak, fotoğraf
Gösterilen	Mülteci, ölüm, çocuk, iç savaş
Düz Anlam	Suriye'deki iç savaştan kaçarken denizde boğulan 3 yaşındaki Aylan bebeğin kıyıya vuran cansız bedeni
Yan Anlam	Bu fotoğraf mülteci sorununun ve yıkımlarının en acı göstergelerindendir. Mavi bir gökyüzü, mavi bir deniz kıyısında 3 yaşında bir çocuğun cansız bedeni yaşamın tüm zıtlığını işaret etmiştir. Cansız yatan bu çocuk bedeni iç savaştan kaçan mültecilerin acımasız gerçekliğini dünya taşıyan bir belgeyi temsil etmiştir.

Fotoğraf 22'nin Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 49.745 beğeni ve 127 yorum almıştır. 1985 yılında Pakistan'ın Peshawar kentindeki bir Kızıl Haç hastanesinde Afgan hastasıyla bir doktor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 22: Pakistan da Bir Hastane

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CTXTISuo3fD/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Steve McCurry @stevemccurryofficial

Yer: Afganistan

Gösterge	Afganlı savaş mağduru bir çocuk
Gösteren	Hastane bahçesinde savaşta bacaklarını kaybetmiş bir çocuk, doktor, deniz kenarında simitleri ile gülerek yürüyen çocuklar, kumsal, iki farklı fotoğraf
Gösterilen	Savaş, acı, çaresizlik, sefalet, çocuk

Düz Anlam	İki yaşam şartına sahip çocuklar
Yan Anlam	Bu iki farklı fotoğrafta yansıtılan Afganistan'daki savaşta insani yıkım ve çaresizliği belgelemektir. Fotoğrafta, bir Afgan hastasıyla bir doktor görülüyor. Diğer fotoğrafta kumsalda neşe ile koşan çocuklar kadraja yansımıştır. Asıl gösterilmek istenen fotoğrafta, savaşın insanlara acıyı ve sefaleti getirdiğini işaret etmektedir. Doktorun yüz ifadesi, ortamın sade ve karanlık olması, insanların Afganistan'da yaşadıkları mücadeleleri ifade etmiştir.

Fotoğraf 23'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 54.987 beğeni ve 343 yorum almıştır. Suriye hükümetinin 21 Şubat 2018'deki bombardımanlarının ardından başkent Şam'ın eteklerinde kuşatılmış Doğu Ghouta bölgesindeki Kafr Batna'daki bir değişim hastanesinde tedavi görmek için bekliyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 23: Tedavi Bekleyen Çocuk

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CMmr6fggi-p/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Amer Almohibany @amer.almohibany

Yer: Suriye

Gösterge	Suriye de hastanede tedavi gören bir erkek çocuğu
Gösteren	Savaş, hastane de yüzünde kanlarla bir çocuk, diğer fotoğrafta sanal oyun gözlüğü takan bir suret
Gösterilen	Çaresizlik, korku, acı, yıkım, savaşın şiddeti, çocuklar
Düz Anlam	2018 yılında Suriye bombardımanın da zarar gören bir çocuk
Yan Anlam	Bu görüntü Suriye deki savaşın yıkıcı etkilerini çocuklar üzerinden yansıtmıştır. Fotoğrafta yüzünün yarısı görülen ve kanlar içinde olan bir çocuk hastanede tedavi için beklemektedir. Bu fotoğraf savaş bölgesinde olan çocukların dramatik hikayelerine işaret etmektedir. Savaşın yıkıcı yüzünü çocuklar üzerinden ortaya koyan bir fotoğraf kadrajıdır.

Fotoğraf 24'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 67.836 beğeni ve 916 yorum almıştır. 4 yaşındaki Ali Nassar Fadıl, 13 Nisan 2004'te, 5 gün önce U tarafından geçirdiği patlama yaralanması sonucu sol kolunu ve bacağını kaybettikten sonra İtalyan Kızıllaç hastanesinde bir koğuştta yatıyor. Irak'ın Falluce kentinde havadan ateş eden S kuvvetleri dedesini ve 9 kişiyi öldürdü (Gallen, 2021).

Fotoğraf 24: Bugün Uluslararası Saldırganlık Kurbanı Masum Çocuklar Günü

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CPs2DH2gS53/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @pbbphoto

Yer: Irak

Gösterge	Irak'ta patlama sonucu sol kolunu ve sol bacağı kaybeden bir çocuk
Gösteren	Hastanede savaş mağduru olan uzuvlarını kaybeden yaralı bir çocuk, oyuncuğu ile güven içinde uyuyan sağlıklı bir çocuk
Gösterilen	Savaş, çocuk, çaresizlik, yıkım, kurban, işgal, çatışma
Düz Anlam	Savaş sırasında yaşanan patlamada yaralanan bir çocuk
Yan Anlam	Birbirinden ayrı olan iki farklı fotoğrafın kolajı ile oluşan bu görselde savaşın çocuklar üzerindeki kalıcı, yıkıcı etkileri ortaya konmuştur. Bir fotoğrafta temiz bir yatakta huzur içinde yatan bir çocuk, diğer tarafta hastane odasında patlamada kolunu ve bacağı kaybetmiş yaralı bir çocuk belgelenmiştir. Savaşların en çok sivillerde, bu sivil nüfusta da çocukların kalıcı zararlar gördüğünü işaret etmiştir.

Fotoğraf 25'in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 117.559 beğeni ve 552 yorum almıştır. Afganistan sürekli savaşlar ve çatışmalar nedeniyle Asya'nın en fakir ülkelerinden biri. Afgan bir kadın, Kabil'deki güçlü bir kamyon bombalı saldırısının ardından Indira Gandhi Çocuk Hastanesi'nde tedavi gördükten sonra yaralı bir çocuğun yanına oturuyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 25: Afgan Çocuk

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CNroHQVAfYY/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğraf Künyesi

Fotoğrafçı: Shakib Rahman @shekib__rahmani

Yer: Afganistan

Gösterge	Afganistan savaşı
Gösteren	Hastane, başı sarılı bir çocuk, oscar ödül törenlerinde ağlayan bir kadın figürü, yıkım, fakirlik, iki ayrı fotoğraf karesi
Gösterilen	Savaşın acı yüzü, çaresizlik, yıkım, ölüm, çocuk
Düz Anlam	Afganistan'da savaşta zarar gören iki sivil, bir kadın bir çocuk hastane odasında
Yan Anlam	İki farklı fotoğrafın birbirini tamamlaması dikkat çekicidir. Savaş yüzünden yaralanan bir çocuğun hastanedeki görüntüsü yanında, ödül töreninde ödül alan bir kadın fotoğrafının görüntüsü, her haliyle eşitsiz örüntüler barındırmaktadır. Savaşın içinde bulunan çocuğun yaralı hali tüm çaresizliği gözler önüne sermektedir.

Fotoğraf 26'nın Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 53.874 beğeni ve 206 yorum almıştır.2018'de Bunia Demokratik Cumhuriyeti Kongo'da savaşarak yerinden edilmiş bir çocuk (Gallen, 2021).

Fotoğraf 26: Savaşarak Yerinden Edilen Çocuk

Kaynak: https://www.instagram.com/p/CLHkDHIA_D1/ Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğraf Künyesi

Fotoğrafçı: James Oatway @jamesoatway

Yer: Bunia Demokratik Cumhuriyeti Kongo

Gösterge	Savaş yerinde bir çocuk
Gösteren	Savaş yerinde ayağında ayakkabısı olmayan bir çocuk, ayağında poşet, zemin kurumuş toprak, temiz bir ortamda ayağında beyaz bir spor ayakkabısı olan çocuk
Gösterilen	İki farklı koşullarda çocuklar, savaş, eşitsizlik, yaşam hakkı, sefalet
Düz Anlam	Eşit imkanlara sahip olmayan çocuklar
Yan Anlam	Bir fotoğrafta ayağında ayakkabı bile olmayan bir çocuk vücudu, diğer tarafta güzel temiz beyaz bir spor ayakkabısına sahip olan çocuk vücudu, zenginlik v e sefalet kavramlarını ortaya koymaktadır. Çocukların savaşlara en acımasız şekilde tanıklık etme zorunda kalmaları ve yaşamlarını tehlikeye atmak zorunda kalmaları da bu iki fotoğrafın oluşturduğu görüntüde tüm insanlık için bir suç işaret etmektedir.

Fotoğraf 27'nin Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 64.056 beğeni ve 572 yorum almıştır. 27 Ağustos 2016'da rejim uçaklarının patlayıcı yüklü varil bombaları attığı bildirildikten sonra Halep'in doğusundaki Maadi ilçesinde sivillerin kurbanları araması sırasında Suriyeli bir kurtarma görevlisi ölü bir bebeği ve yaralı bir çocuğu tahliye ediyor. - Bu hafta öldürülenler için başsağlığı dileyen bir çadırın yakınında, birkaç dakika arayla iki bomba düştüğünde en az 15 sivilin öldüğü bildirildi (Gallen, 2021).

Fotoğraf 27: Halep

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CPBW8qvATkZ/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Ameer Alhalbi @ameer_alhalbi

Yer: Suriye

Gösterge	Suriyeli bir asker yaralanan çocukları tahliye ediyor
Gösteren	Savaş altında korkan bir çocuk ve onu tutan asker, cesetler, kırmızı bir perde önünde iyi giyinimli bir adam ve havaya kaldırdığı elinde oscar ödül töreni heykeli, asker, çocuk, ölüm, yıkım
Gösterilen	Ölüm, korku, savaş, çaresizlik, kaçış
Düz Anlam	2016 yılında rejim uçaklarının bombaladığı Suriye saldırılarında çocukları kurtarmaya çalışan bir asker
Yan Anlam	Bu görselde çocuklar geleceğin umudun ve savaşın acı yanının göstergesidir. Suriyeli askere sıkıca tutunan yaralı erkek çocuğu korku ve çaresizlik içinde son kez yaşama tutunmaya çalıştığının işaretidir. Savaş birçok sivilin ölümüne yol açmıştır. Bu fotoğrafta fotoğrafçı bunu belgelemiştir.

Fotoğraf 28'in Gösterge Çözümlemesi

Fotoğrafın beğeni sayısı 88.22, yorum sayısı 427'dir. Gazze Şeridi, 1, 4 milyon Filistinli mülteci de dahil olmak üzere yaklaşık 1, 9 milyon kişilik nüfusa ev sahipliği yapıyor.

Kaynak: UNRWA @unrwa Filistinli bir adam, sağlık görevlilerinin İsrail'in bir ABD'ye saldırısında yaralandığını söylediği bir kızı tutuyor. 2014'te Kuzey Gazze Şeridi'ndeki bir hastanede Filistinli mültecilere sığınan N-run okul (Gallen, 2021).

Fotoğraf 28: Gazze Şeridi

Kaynak: https://www.instagram.com/p/CLmkU_SA_tg/ Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Wissam Nassar @wissamgaza

Yer: Kuzey Gazze

Gösterge	Filistinli bir adam kucagında yaralı bir kız çocuğu
Gösteren	Hastane, yaralı bir çocuk, serum, savaş, acı, güven içinde yatağında uyuyan bir çocuk
Gösterilen	Savaşın acımasız yüzü, ölüm, yaşam, çaresizlik, güven içinde uyuyan

	çocuk, iki farklı fotoğraf
Düz Anlam	Savaşın vurduğu Kuzey Gazze şehrinde kucağında yaralı bir çocuk tutan Filistinli bir adam
Yan Anlam	İki fotoğrafın kolaj tekniği ile tek bir kadrada toplandığı bu fotoğraf savaşın iki yüzünü sanatçı ortaya koymuştur. Bir fotoğrafta ışık dolu bir odada beyaz nevresimlerle döşenmiş bir yatakta huzur içinde uyuyan çocuğun yaşam şartlarını göstermiştir. Diğer fotoğrafta ise savaşta yara alan kanlar içinde bir çocuğu kötü bir hastane koridorunda kucağında serum ile tutan adamda dünyada çocuklar içinde yaşam eşitliği olmadığını işaret etmektedir.

Fotoğraf 29'un Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 56.063 beğeni, 223 yoruma sahiptir. Pakistan'ın Peshawar kentindeki bir Kızıl Haç hastanesinde iki Afgan hasta, adamın çocuğa okuduğu gibi arkadaşlık ve ortak ilgi alanları buluyor. 1985. Mayınların kullanımı, gelişigüzel silahlar olarak potansiyellerinden dolayı tartışmalı. Çatışma ve savaş sona erdikten, sivillere ve ekonomiye zarar verdikten sonra uzun yıllar tehlikeli kalabilirler. Mayın kayıplarının yaklaşık %80'i siviller ve en çok etkilenen yaş grubu çocuklar. Çoğu cinayet barış zamanlarında olur. Mayın kayıplarının yaklaşık %80'i siviller ve en çok etkilenen yaş grubu çocuklar. Çoğu cinayet barış zamanlarında olur.

Landmine Monitor Raporu 2020'ye göre, 2019'da dünya çapında mayınlardan/ERW'den (Patlayan Savaş Kalıntıları) en az 5.554 kayıp kaydedildi, bunların yarısından fazlası doğaçlama mayınlardan (2.949) kaynaklandı. Siviller hala kayıpların büyük çoğunluğunu (%80) ve çocuklar tüm sivil kayıpların neredeyse yarısını temsil ediyor (%43) (Gallen, 2021).

Fotoğraf 29: Kızıl Haç Hastanesin De İki Afgan

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CLzGPGmgOtq/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Steve McCurry @stevemccurryofficial

Yer: Pakistan

Gösterge	Pakistan'daki bir hastane bahçesinde çocuğa kitap okuyan bir adam
Gösteren	Hastane bahçesi, tekerlekli sandalye, protez bacaklı bir çocuk, savaş mağdurları, evinde koltukta bir figür, kitap
Gösterilen	Savaşın kurbanları, yaşam, çatışma, umut, mayın
Düz Anlam	Savaşta mayın kullanımından zarar gören iki sivilin hastane bahçesinde kitap okuması
Yan Anlam	Fotoğraf savaşlardaki mayın kullanımlarının sivillerde açtığı kalıcı yaralanmalara işaret etmektedir. Bir görselde bir ev ortamında kitap okuyan bir insan bedeni gösterilirken, diğer görselde savaşın açtığı yaralar içinde hastane bahçesinde kitap okuyan iki sivil gösterilmiştir. Bu iki görselde eşit koşullar olmasa da yaşam mücadelesinin devam ettiğine işaret edilmektedir.

3.8.4. Yaşam Temalı Fotoğrafların Çözümlemeleri

Fotoğraf 30'un Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğrafın 54.222 beğenisi ve 121 yorumu vardır. Su hayattır ama Dünyada 2.2 milyar insan güvenli suya erişimi olmadan yaşıyor. Hindistan köylüleri, 06 Haziran 2003, Gujarat eyaletinin başkenti Ahmedabad'a 110 km uzaklıktaki Natwargadh köyünde saksılarını suyla doldurmak için bir kuyunun etrafında toplanıyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 30: Bugün Dünya Su Günü.

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CMtyYBiAUGP/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @afpphoto

Yer: Hindistan

Gösterge	Hindistan köylüleri su almak için bir kuyunun başında
Gösteren	Kuyu, su, insan kalabalığı, kuraklık, yaşam, kahve amblemleri, bardak gövdesi, iki farklı fotoğraf
Gösterilen	Eşitsizlik, su sıkıntısı, doğal afet, kuraklık
Düz Anlam	Bir kuyunun etrafında su saksılarını doldurabilmek için bekleyen

	yüzlerce insan
Yan Anlam	Fotoğrafta yer alan kuyu ve onu tamamlayan diğer fotoğrafta yer alan bardak imgesi bardağın boş ve dolu tarafına bir gönderme yaparak kuraklığın da bir yaşam eşitsizliği olduğunu işaret etmiştir. Bir görselde Hindistan köylülerinin su kaynaklarının kalmadığı, suya ulaşabilmek için bir kuyunun etrafında bekledikleri kadrja yansımıştır. Diğer görselde ise su için mücadele veren bir taraf varken keyif için insanların içtiği kahve bardağına yer verilmiştir. Bu iki görselde bu imgelemlerle yaşamın eşitsizliğini ortaya koymuştur.

Fotoğraf 31'in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 93.282 beğeni ve 274 yorum almıştır. Rohingya halkı, Myanmar Rakhine Eyaleti'nde onlarca yıllık sistematik ayrımcılık, devletsizlik ve hedeflenen şiddetle karşı karşıya kaldı. Myanmar'da köylerin tamamı yakıldı, aileler ayrılıp öldürüldü, kadınlar ve kızlar toplu tecavüze uğradı. Böyle bir zulüm Rohingya halkını yıllarca Bangladeş'e zorla soktu. Mart 2019 itibarıyla tahmini 909.000 Rohingya -yarısından fazlası çocuk- dünyanın en büyük mülteci kampına ev sahipliği yapan Cox's Bazar'a kaçtı. Kaçanların çoğu, ağza alınmayacak vahşete şahit olduklarından sonra ağır travma yaşadı. @un_ocha aracılığıyla (Gallen, 2021).

Fotoğraf 31: Rohingya Halkı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CK3eVZogFHO/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @kmasad

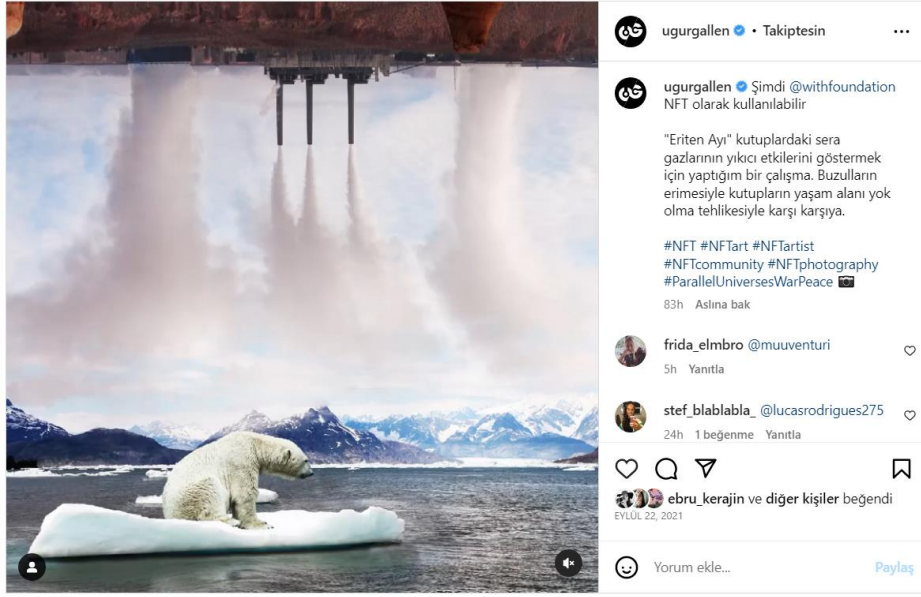
Yer: Bangladeş

Gösterge	Bangladeş'in Naf Nehri'ni geçtikten sonra Myanmar'daki Buchidong'dan kaçarken Bangladeş sınırını geçen yüzlerce Rohingya, 10 Eylül 2017
Gösteren	Nehir kenarında ellerinde, sırtlarında yüklerle yürüyen yüzlerce insan, arkada mavi bir gökyüzü, suda insanların yansımaları, podyumda yürüyen mankenler, etrafta onları izleyen insanlar, fotoğraf çekenler, iki ayrı kadraj
Gösterilen	İki farklı insan geçişi, vatandaşlık hakları, göç etmek, eşitsizlik, yoksulluk, şiddet

Düz Anlam	Eşit yaşam haklarına sahip olmayan ülkeler ve insanlar
Yan Anlam	Görseldeki iki farklı yerde insan suretlerinin bulunduğu eylemler yaşam hakkının her yerde aynı olmadığını göstergesidir. Bir tarafta üzerlerinde güzel kıyafetlerle podyumda ışıklar altında yürüyen kadınlar, diğer tarafta şiddetten ellerinde çocukları ve yükleri ile yaşamak için kaçan Rohingya halkı sosyal eşitsizliği tasvir etmektedir.

Fotoğraf 32'nin Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 125.616 beğeni ve 158 yorum almıştır. "Eriten Ayı" kutuplardaki sera gazlarının yıkıcı etkilerini göstermek için yapılan bir çalışma. Buzulların erimesiyle kutupların yaşam alanı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya (Gallen, 2021).

Fotoğraf 32: Küresel Isınma

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CUHwmKRgPLj/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @withfoundation

Yer: Kutuplar

Gösterge	Eriyen buzullar üzerinde bir kutup ayısı
Gösteren	Eriyen buzullar, kutup ayısı, fabrika bacası, duman

Gösterilen	Sera gazları, yaşam, kutuplar, buzul erimesi, doğa katliamı
Düz Anlam	Sera gazlarının yıkıcı etkilerinin buzulların erimesindeki payı
Yan Anlam	Bu görsel bir doğanın insan eliyle nasıl katledilebildiğini belgeleyen bir örnektir. Sera gazlarının etkisiyle eriyen buzul parçası üzerinde kalmış kutup ayısı, çaresizliği ve doğa katliamını işaret etmektedir. Bu görsel küresel iklim değişikliğinin de tüm canlılar üzerindeki yıkıcı etkisini de belgelemektedir.

Fotoğraf 33'ün Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 56.239 beğeni ve 335 yorum almıştır. Sudan'ın güneyinde bir akbaba aç bir çocuğu izliyor, 1 Mart 1993 (Gallen, 2021).

Fotoğraf 33: #WorldFoodDay

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CVF5XrRI6HI/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Kevin Carter

Yer: Sudan

Gösterge	Sudan’da aç bir çocuk
Gösteren	Açlıktan bir deri bir kemik kalmış bir çocuk, kuraklık, akbaba, iyi beslenme koşullarına sahip canlı bir çocuk, huzur, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	Açlık, kuraklık, yoksulluk, eşitsizlik, çocuklar
Düz Anlam	Açlık sınırının altında olan Sudan’da yere eğilmiş zayıf bir çocuk ve onu avlamak için bekleyen bir akbaba
Yan Anlam	İki ayrı fotoğrafla çocukların yaşam koşullarının eşitsizliği vurgulanmıştır. Bir tarafta kurak bir arazide bir deri bir kemik çocuk, diğer tarafta iyi koşullara sahip huzur içinde uyuyan bir çocuk kadrāja girmiştir.

Fotoğraf 34’ün Gösterge Çözümlemesi

Paylaşımın beğeni sayısı 77.995 bin, yorum sayısı da 314’dür. Bu fotoğrafta şüpheli COVID-19 kurbanının cesedi Endonezya hastanesinde yatıyor. Hasta öldükten sonra hemşireler cesedi plastik katmanlara sarıp virüsün yayılmasını önlemek için dezenfektan uyguluyorlar.

Fotoğraf 34: 2020 Yılında Covid-19'un Hayatımıza Etkisi

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CKGoFGsAIxy/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @joshirwandi

Yer: Endonezya

Gösterge	Covid-19
Gösteren	Endonezya’da Covid-19 virüsünden dolayı ölmüş olan birinin cesedi, hastane odası, doğanın içinde bir manzara, bu manzaraya karşı oturan ve uzan iki insan sureti, iki farklı mekan iki farklı fotoğraf
Gösterilen	Virüs, Hastane, Ölüm, Yaşam, Zayıflık, Yenilgi
Düz Anlam	Farklı ortamlarda ve durumlarda uzanmış iki insan bedeni
Yan Anlam	Fotoğrafta bir hastane odasında uzanan sarılı ceset Covid-19 virüsünün tehlikesini gözler önüne sermektedir. Diğer bir fotoğrafta ise doğal bir ortamda yaşayan bir bedenin tehdit arz etmeyen uzanışı tüm çıplaklığıyla yansıtılmıştır. Bir tarafta korku diğer tarafta umut ışığı ortaya konmuştur.

Fotoğraf 35’in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 47.666 beğeni ve 157 yorum almıştır.1991 yılında Afganistan’da Mazar-ı Şerif Mavi Cami’de Afgan bir kadın güvercin besliyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 35: Afgan Kadın

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CSv8w5mAem7/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Steve McCurry @stevemccurryofficial

Yer: Afganistan

Gösterge	Güvercin besleyen bir kadın
Gösteren	Güvercinlerin içinde peçeli bir kadın, bir heykelin bacakları etrafı kuşlarla çevrili, gökyüzü, iki ayrı fotoğrafla tek vücut
Gösterilen	Umutsuzluk, özgürlük, baskı, cinsel eşitsizlik
Düz Anlam	Afganistan'da bir avluda peçesinin altına saklanmış özgürlüğü temsil eden güvercinleri besleyen bir kadın
Yan Anlam	Güvercin, genellikle barış ve umut sembolü olarak kullanılır ve fotoğraftaki kadının elindeki güvercin de barış ve özgürlük arayışını temsil etmektedir. Ancak fotoğraftaki kadının yüz ifadesi, gözleri ve giyimi, Afgan kadınlarının çoğunun acımasız şartlar altında yaşadıkları

gerçeğini ifade ediyor. Afgan kadının olduğu fotoğrafın özgürlük heykelini içeren bir fotoğrafla kolajlanması da özgürlük ve tutsaklık kavramlarını çarpıcı bir şekilde belgelemiştir.

Fotoğraf 36'nın Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 66.979 beğeni ve 233 yorum almıştır. Haitili göçmenler 20 Eylül 2021'de Del Rio, Teksas'tan Ciudad Acuna, Meksika'ya geri dönerek Rio Grande'yi geçerek Meksika'ya ABD göçmenlik yetkilileri, göçmenleri Del Rio'dan Haiti'ye geri sınır dışı etmeye başladığında, binlerce kişi Del Rio'daki uluslararası bir köprü'nün altında bir kampta bekledi ve diğerleri sınır dışı edilmeyi önlemek için nehri geçerek Meksika (Gallen, 2021).

Fotoğraf 36: Göçmenler

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CUMxSLDAFiu/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğraf Künyesi

Fotoğrafçı: John Moore @jbmoorephoto

Yer: Meksika

Gösterge	Nehir geçen Haitilili göçmenler
Gösteren	Sınır dışı edilmemek için başlarında çocukları ile nehiri geçen insanlar, yüzleri gülen iki insan sureti, iki farklı fotoğraf
Gösterilen	Göçmen, savaş, çaresizlik, korku, umut, yaşam
Düz Anlam	Rio Grandi nehrini geçerek Meksiya girmeye çalışan göçmenler
Yan Anlam	Bu fotoğrafta gösterilmek istenen Haitilili göçmenlerin zorlu yaşam koşulları, yasa dışı göçlerle yaşamak için kaçmaları belgelenmiştir. Bir fotoğrafta yaşamak için çaresiz bir ifadeyle çocuğunu başının üstünde taşıyan bir baba objektife yansımıştır. Diğer tarafta güvenli bir ortamda çocuğu ile yüzlerinde yaşam sevinci ifadesi ile objektife yansıyan anne çocuk vardır. Bu kareler yaşamın eşit olmadığını, özellikle çocuklar için acımasız şartların olduğunu işaret etmektedir.

Fotoğraf 37'nin Gösterge Çözümlemesi

Fotoğraf 50.242 beğeni ve 181 yorum almıştır. Yarın Dünya Günü.1970'ten beri çevrenin korunmasına desteği göstermek için 22 Nisan'da her yıl düzenlenen bir etkinlik. Başka evimiz yok. Ona hak ettiği değeri vererek korumalıyız. Brezilya'nın Pernambuco eyaletinin Cabo de Santo Agostinho şehrinde bulunan Itapuama plajında 21 Ekim 2019'da dökülen petrolü çıkarırken bir çocuk denizden dışarı yürüyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 37: Denizin İki Hali

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CN7Gj1QAq62/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

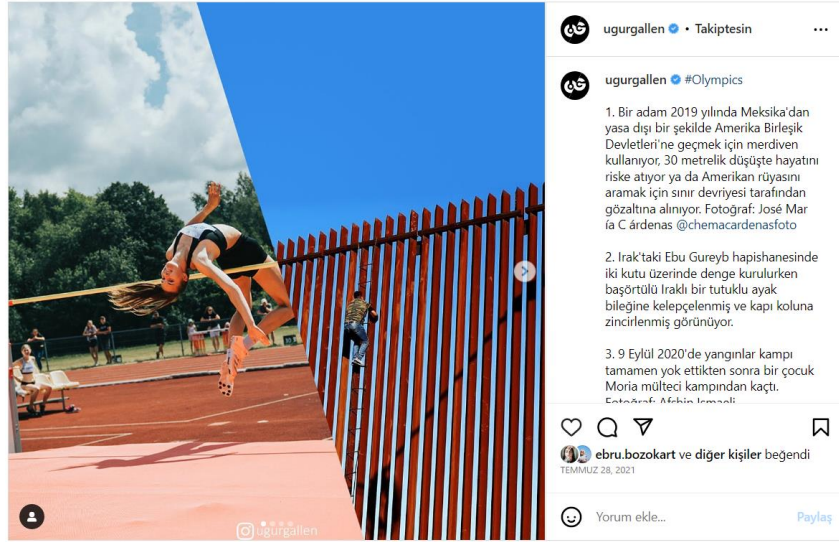
Fotoğrafçı: Leo Malafaia @leomalafaia

Yer: Brezilya

Gösterge	Denizlerin atıklarla kirlenmesi
Gösteren	Denizden petrol atıklarını elleriyle çıkaran bir çocuk, mavi tertemiz bir denizde elinde denizyıldızı ile çıkan bir çocuk, doğa, çevre kirliliği
Gösterilen	Denizlerin atıklarla kirlenmesi, doğanın katledilişi, çocuklar, dünya
Düz Anlam	Brezilya'da denize dökülen petrol atıklarını çıkaran bir çocuk
Yan Anlam	İki farklı fotoğrafın birleşiminden oluşan bu kolajda, denizlere verilen önemle doğal yaşam kaynaklarının devamlılığı ya da bitişi işaret edilmiştir. Bir tarafta denize atılan petrol atıklarından kirlenmiş bir su ve bunu temizlemeye gönüllü olan çocuğun cesareti umudu simgelemiştir. Diğer taraftan tertemiz masmavi bir deniz ve denizden atık yerine denizyıldızı çıkaran bir çocuk da, doğaya hakettiği değer verildiğinde sunulan zenginliği temsil etmiştir. Sanatçı bu fotoğrafla doğanın korunmasının önemini yansıtmaya çalışmıştır.

Fotoğraf 38'in Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 55.994 beğeni ve 148 yorum almıştır. Bir adam 2019 yılında Meksika'dan yasa dışı bir şekilde Amerika Birleşik Devletleri'ne geçmek için merdiven kullanıyor, 30 metrelik düşüşte hayatını riske atıyor ya da Amerikan rüyasını aramak için sınır devriyesi tarafından gözaltına alınıyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 38: Sınır Duvarı

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CR3uY1egZYy/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: José María Cárdenas @chemacardenasfoto

Yer: Meksika

Gösterge	Meksika sınır duvarını geçmeye çalışan bir kaçak
Gösteren	Sınırı geçmeye çalışan bir adam, yüksek çit duvarlar, gökyüzü, olimpiyatlarda yarışan bir sporcu, yüksek atlama çiti
Gösterilen	Eşitsizlik, göçmen, yaşam, ölüm
Düz Anlam	Meksidan yasa dışı yollarla Amerika'ya girmeye çalışan bir adam
Yan Anlam	Bu fotoğrafta birbirine zıt iki yaşamı temsil eden görsellerin kolaj tekniği ile birleştirilmesi dikkat çekicidir. Bir görselde daha iyi bir yaşam için canını hiçe sayarak 30 metrelik bir tırmanma duvarına tutunan bir erkek, diğer tarafta yaşam amacı spor olan bir olimpiyatçının yüksek atlama engeli için sıçrayışı belgelenmiştir.

Fotoğraf 39'un Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 90.520 beğeni 370 yorum almıştır. Eğitim bir insan hakkıdır, kamusal bir iyiliktir ve kamusal bir sorumluluktur. Bugün 258 milyon çocuk ve genç hala okula gitmiyor; 617 milyon çocuk ve ergen temel matematik okuyamıyor ve yapamaz; Sahra altı Afrika'daki kız çocuklarının yüzde 40'ından azı ortaokulu tamamlıyor ve dört milyona yakın çocuk ve genç mülteci okul dışı. Eğitim hakları ihlal ediliyor ve bu kabul edilemez. Kapsayıcı ve eşit nitelikli eğitim ve herkes için ömür boyu fırsatlar olmadan ülkeler cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve milyonlarca çocuğu, genci ve yetişkini geride bırakan yoksulluk döngüsünü kırmayı başaramazlar (Gallen, 2021).

Fotoğraf 39: Bugün 24 Ocak Uluslararası Eğitim Günü

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CKcFWE6gOH5/> Erişim Tarihi: 27.04.2021

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: @mario_tama

Yer: Afganistan

Gösterge	Afganistan'ın Kabil kentinde 3 Ocak 2002'de harap olmuş ancak işleyen Habibia Lisesi kalıntılarının içinde bir Afgan çocuk
Gösteren	Lise kalıntıları içinde bir çocuk, arkası dönük, siyah bir kıyafet içinde, düzgün bir eğitim ortamında tahtaya yazı yazan bir çocuk, kıyafetleri temiz ve güzel, iki farklı ortamda eğitim şartları
Gösterilen	İki farklı şartlarda çocuklar, eğitim hakkı, cinsiyet eşitsizliği, savaş, çaresizlik
Düz Anlam	Afganistan'daki bir okulda eğitim ortamının yetersizliği içinde öğrenim görmeye çalışan Afganlı bir çocuk
Yan Anlam	İlk fotoğrafta harabe bir okul içinde, arkası dönük siyah bir kıyafet içinde olan erkek çocuğu, savaşın yıkıcı yüzünü tüm çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Fotoğraftaki çocuk savaşın harabeye çevirdiği eğitim ortama rağmen öğrenim hakkına tutunmaya çalışmaktadır. Bir fotoğrafta yıkık dökük bir eğitim ortamında öğrenim gören bir çocuk, diğer tarafta düzgün iyi bir sınıf ortamında öğrenim gören çocuğun olduğu bu iki görselle eğitim hakkının tüm dünyada eşit olmadığı ifade edilmiştir.

Fotoğraf 40'ın Gösterge Çözümlemesi

Bu fotoğraf 62.163 beğeni ve 223 yorum almıştır. Kenya'daki Kakamega'da 14 Mart 2018'de ormansızlaşma nedeniyle meydana gelen su noktalarının olmaması nedeniyle genç bir çocuk kirli su içiyor (Gallen, 2021).

Fotoğraf 40: Su

Kaynak: <https://www.instagram.com/p/CSRHdojzPp/> Erişim Tarihi: 27/04/2023

Fotoğrafın Künyesi

Fotoğrafçı: Frederick Dharshie Wissah @dharshiphotography

Yer: Kenya

Gösterge	Kirli su içen bir çocuk
Gösteren	Çamur içindeki kirli suyu içen bir çocuk, kurak bir toprak, yağmur sularının oluşturduğu su birikintisinde oynayan bir çocuk, yeşil bir doğa, iki ayrı fotoğraf
Gösterilen	İki farklı doğa, susuzluk, kuraklık
Düz Anlam	İki farklı doğanın yol açtığı su sorunu
Yan Anlam	Bu iki farklı fotoğraf insan yaşamı için doğanın gerekliliğine çarpıcı bir şekilde vurgu yapmaktadır. Bir fotoğrafta ormansızlaşma yüzünden su bulamayan bir çocuğun yerdeki kirli suyu içmesi, diğer fotoğrafta yeşil bir doğanın vermiş olduğu su birikintisinde oynayan çocuğun belgelenmesi çevre sorununun önemini vurgulamıştır. Yaşam için doğanın gerekliliğini işaret etmektedir.

SONUÇ

Sosyal değişim ortaya çıkarmak için yapılan eylemler olan aktivizm hareketleri, iletişim teknolojilerinin baş döndürücü hızdaki gelişiminden payını almaktadır. Dijitalleşme, herhangi bir sorunu politikacılar, kamu kurumları ve kamuoyu nezdinde konuşulur ve tartışılır hale getirmenin farklı yöntemlerini ortaya çıkarmıştır. Dijital medyayı etkin kullanan aktivistler sokaklara çıkmadan da bir araya gelerek kitlesel aktivizm hareketleri oluşturabilmektedir. Dijital aktivizm, web siteleri ve blogların yanı sıra web 2.0 gelişmesinin getirdiğı sosyal medya platformlarının da katkısıyla zenginleştirilmiş aktivizm girişimlerine imkan tanıyan bir kavram olarak hafızalarda yer edinmiştir. 21. yüzyıl aktivizm hareketlerinin kaynağı genellikle internette dolaşıma giren bir veri olmaktadır. Dikkat çekilmek istenen konuya ait bir video veya fotoğraf saniyeler içerisinde kitlelere ulaşabilmekte ve kamuoyunun gündemini oluşturabilmektedir. Dijital fotoğrafçılığın sosyal medya platformlarında kullanılabilmesi de daha geniş kitlelere ulaşabilme ve kitleler arası hızlı iletişimlerin gerçekleştirilmesini ve aktivist eylemlerin bir aracı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Cep telefonu kullanan ve her an internet erişimi olan geniş kitleler birkaç dakika içerisinde büyük bir aktivizm hareketinin destekleyicisi olabilmektedir. Tıklamak, beğenmek, paylaşmak, imzalamak gibi dijital aktivizme dair eylemler son derece kolay yapılr hale gelmiştir.

Dijital aktivizm hareketlerinde renkler, imajlar, görseller önemli bir etkiye sahiptir. Konuya dair cep telefonuyla görüntülenmiş önemli bir anın dijital ağlarda dolaşıma sokulması aktivistler ve destekçiler tarafından sıklıkla tercih edilen yöntemlerdendir. Video veya fotoğraf içerikli paylaşımların dijital platformlarda daha çok etkileşim aldığı bilinmektedir. Dijital aktivizmde kullanılan bir görselin sanatçı eliyle oluşturularak, inceliklerinin ve teknik yöntemlerinin de sürece dahil olması ise sanat ve aktivizmi bir araya getiren Artivizm kavramını ifade etmektedir. Artivizm, sanat aracılığıyla sosyal değişimler hedeflemek ve toplumsal meselelere dikkat çekmek amacıyla yapılan çalışmalardır. Artivizmde filmler, müzikler, resimler, grafitiler, fotoğraflar gibi çeşitli sanat ürünleri etkili olmaktadır. Fotoğraf özelinde çalışan aktivistler, fotoğraf sanatını kullanarak toplumsal adaletsizlikleri, insan haklarını korumak ve diğer önemli konuları barındırabilmek için güçlü görsel mesajlar iletmektedir. Bir fotoğraf, karmaşık bir sorunu basitleştirebilir ve insanların endişelerini ve aciliyetini daha iyi anlamalarını sağlayabilir. Aynı zamanda fotoğraf, yaratıcılığı ve etki gücü sayesinde, gruplarda

empati ve dayanışma duygusuna yönelik ve düşünceleri değiştirmek için harekete geçirmeyi de teşvik etmektedir. Bir fotoğraf, anlık binlerce hatta milyonlarca kişiye ulaşabilir ve sosyal medya kullanıcılarının bir konu hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayabilir.

Dijital kolaj sanatçısı Uğur Gallenkuş'un çalışmalarında dikkat çektiği konular insanları duygusal olarak etkilemekte ve değişimler için harekete geçmeye teşvik etmektedir. Uğur Gallenkuş'un sanatı, güçlü bir şekilde toplumsal mesajlar ileten ve yaşanan adaletsizlikleri, insan haklarını görsel olarak ele alan etkileyici bir çalışma tarzıdır. Sanatçı, dijital kolaj tekniğini kullanarak farklı fotoğrafları bir araya getirmekte, çarpıcı eserler oluşturmakta ve izleyicilerde derin bir etki yaratmaktadır. Gallenkuş'un çalışmalarında genellikle politika, savaş, göç, çocuklar ve iklim krizi gibi önemli konular yer almaktadır. Sanatçı genellikle Suriye'deki savaşın sebep olduğu acı ve yıkımlara çalışmalarında yer vermiştir. Sanatının etkileyciliği çarpıcı unsurları bir araya getirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Örneğin; savaş ve barış arasındaki uçurumu göstermek için yaptığı bir kolajda, Avrupa'da çocukların oyun oynadığı bir park fotoğrafının yanına savaşta yıkılmış binaları gösteren bir başka fotoğrafı konumlandırmıştır. Yine iklim krizini anlatmak için yeşil bir doğa içinde bir çocuk fotoğrafı ile kurak bir arazi içinde bir çocuk görseli kolajlanmıştır. Bu fotoğraflar, güncel kayıtları ve geçmiş anları manipüle ederek, farklı iki fotoğrafı bir araya getirerek ve animasyonlarla canlandırarak oluşturulmuştur. Sık sık ikonik fotoğraflar ve sembolleri manipüle ederek, toplumsal meseleleri seçerek dikkat çekici eserler ortaya konmuştur. Bu çalışmalar, insanları daha geniş bir perspektifte düşündürerek, toplumsal sorunları düşünmeye ve harekete geçmeye teşvik etmektedir.

Araştırma kapsamında dijital aktivizm eylemlerinde fotoğrafların gücünü ifade edebilmek için Uğur Gallenkuş'un popüler 40 fotoğraf kolajı analiz edilmiştir. 40 fotoğraf kolajı incelendiğinde belirgin bir şekilde 3 kategorik tema ortaya çıkmıştır. Savaş temasının yoğun olarak işlendiği 15 kolaj çalışmasında "savaş karşıtı" bir mesaj genellemesi yer almaktadır. Çocuk temasının işlendiği 14 çalışmada ise dünyayı farklı yerlerinde çocukların karşılaştığı sorunlara ve eşitsizliklere dikkat çekilmiştir. Yaşam temasının ön plana çıktığı 11 kolaj çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalar ise eğitimde eşitsizlik, açlık, iklim krizi, su krizi gibi hayatın farklı problemlerine odaklanmaktadır. Uğur Gallenkuş yaptığı kolaj sanatıyla, gerçek dünyanın karmaşıklığına ve

adaletsizliklerine etkili bir biçimde değinen, dijital ağların avantajlarını kullanarak insanlarda farkındalık oluşmasına katkı sağlayan bir aktivist olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akmeşe, Z., Deniz, K. (2014). *Dijital aktivizm olarak video aktivizm: Redhack belgeselleri*. Mart 12, 2019 tarihinde https://www.academia.edu/11425974/D%C4%B0J%C4%B0TAL_AKT%C4%B0V%C4%B0ZM_OLARAK_V%C4%B0DEO_AKT%C4%B0V%C4%B0ZM_REDHACK_BELGESELLER%C4%B0 adresinden alındı.
- Aksu, O. (2017). *Yeni toplumsal hareketler bağlamında dijital aktivizm: dijital feminizm örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Basın ve Yayın Ana Bilim Dalı, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aktaş, C. (2014). *QR kodlar ve iletişim teknolojilerinin hibritleşmesi*. İstanbul: Kalkeden Yayıncılık
- Aktulum, K. (2004). Göstergibilim. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Arı, T. (2004) *geçmişten günümüze orta doğu siyaset, savaş ve diplomasi*. Ankara: Alfa Yayınları.
- Aslan, P.Ş. (2019). Fotoğraf ve sanat etkileşimi. *Ulakbilge*, 7(32), 16-20.
- Aybay, C. ve Çeken, B. (2021). Reklam ve fotoğrafın tarihi süreç içerisindeki işbirliği ve örnek bir uygulama. *İdil*, 79, 494-504
- Aydemir, C. (2013). *Fotoğraf neyi anlatır* (3. baskı), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Aziz, A. (1990). *Araştırma yöntemleri-teknikleri ve iletişim*. Ankara: A.Ü Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Ballenger Holly B., (2014). *Photography: A communication tool*, Master Thesis, Georgia State University, Georgia.
- Barrett, T. (2017). *Fotoğrafi eleştirmek imgeleri anlamaya giriş*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Barthes, R. (1979). *Göstergibilim ilkeleri*, (Çev: Berke Vardar-Mehmet Rifat), Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bayhan, M. (2000), *Yayımlanmamış ders notları*, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bayrakçı, S. ve Küçükvardar, M. (2019). Yeni medya ekolojisi ve iletişim sarmalı modeli. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1), 50-67
- Benjamin, W. (2015). *Fotoğraf yazıları*. Ankara: Kolektif Kitap
- Berners-Lee, Tim (2000). *Weaving the Web*. New York: Harper Collins Publishers Inc

- Birinci, G. (2016). Çağdaş fotoğraf sanatında deneysel yaklaşımlar. *Yedi Sanat ve Bilim Dergisi*, 3(16), 11-21.
- Bruns, A. and Burgess, J. (2015). *Twitter hashtags from ad hoc to calculated publics, hashtagpublics the power and politics of discursive networks*. Nathan R.P. (Edt.), New York: Lang Publishing, Inc.
- Chen, G. M., Pain, P. and Barner, B. (2018). Hashtag Feminism: Activism or Slacktivism?. In D. Harp et al. (Eds.), *Feminist approaches to media theory and research*, Switzerland : Comparative Feminist Studies, Palgrave Macmillan,
- Christensen, H. S. (2011). Political activities on the Internet: Slacktivism or political participation by other means?. *First Monday*, 16(2), 22-18.
- Culler, J. (2008), *Barthes*, (Çev. Hakan Gür), Ankara: Dost.
- Çetin, N. (2006). *20. yüzyılda fotoğraf-resim sanatı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul:
- Çiçek, M. (2014). Dilbilimsel ilkeler görsel göstergelere uygulanabilir mi? *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(32): 38-51
- Daer, A. R., Hoffman, R. and Goodman, S. (2014). *SIGDOC '14*, Colorado: Colorado Springs.
- Deegan, D. (1977). *Managing activism: a guide to dealing with activists and pressure groups*. London: Kogan Page
- Demircan, Ö. (2017). *Aktivist bir eylem pratiği olarak fotoğraf sanatı*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Demirkıran, P. (2013). Hacktivism. A. R. Keleş, Y. Sal, & (der). *Hack kültürü ve Hactivizm: yeni bir siyaset biçimi içinde* (s. 26-32). İstanbul: Alternatif Bilişim.
- Denning, E.D. (2000), Activism, hacktivism, and cyberterrorism: the internet as a tool for influencing foreign policy. *Nautilus Institute. A revised version appeared in The Computer Security Journal*, 16(3), 15-35.
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: a user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge Publications.
- Dost, S. (2007). *Fotoğraf ve ideoloji: Ülkü dergisi örneği (1941-1950)*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Durmuş, S.B., & Gezgin, S. (2021). Dijital aktivizm ağ toplumunda imaj, kimlik, gözetim. Reza, K. (Ed.), *Yeni medyada toplumsal hareketler: Gündem belirleme kuramı çerçevesinde dijital aktivizm araştırması içinde* (s. 31-67). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Earl, J. and Kimport, K., (2011). *Digitally enabled social change-activism in the internet age*, London: MIT Press.

- Ellul, J. (2021). *Sözün Düşüşü*. (Çev. Hüsamettin Aslan) İstanbul: Paradigma Yayınları
- Eralp, A. (2010). 20.02.2017 tarihinde <http://www.software-turk.com/dijital-tv-yayını-nedir>, adresinden erişilmiştir.
- Erben, Ş.E. (2019). *Aktivizmin dijital dönüşümü*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Ergun, C. (2012). Temel sanat eğitiminde ve çağdaş sanatta kolaj ve fotomontaj. *Marmara Üniversitesi Güzel sanatlar fakültesi Dergisi*, 1(1), 11-18
- Freedman, D. (2012). Web 2.0 and the Death of the Blockbuster Economy. In James Curran, Natalie Fenton ve Des Freedman (Eds.). *Misunderstanding the Internet* (pp. 69-94) New York: Routledge,
- Freund, G. (2006). *Fotoğraf ve Toplum*. (Çev: Demirkol, G.). İstanbul: Sel.
- Geller, T. (2007). Imaging the World: the state of online mapping. *IEEE Computer Graphics and Applications*, 27(2), 8-13.
- George, J., & Leidner, D. (2019). From clicktivism to hacktivism: understanding digital activism. *Information and Organization*, 29(3), 1-45.
- Giderer, Hakkı Engin. “Fotoğraf Resmi Öldürür mü?”, Sınır Deneyimleri, Akbank Sanat, 11/ Kasım, 15 Aralık 2005.
- Global Digital Map Market Report 2017-2021 (2017). Technavia.com, Erişim: 30 Haziran 2018, <https://www.technavio.com/talk-to-us?report=Global+Digital+Map+Market+2017-2021&type=sample&src=report>, adresinden erişilmiştir.
- Gök, K. (2016). Fotoğrafın bulunuşu ve sonrasında oluşan teknik gelişmeler. *Yıldız Journal Of Art And Design*, 2(3), 43-66
- Guraud, P. (1994). *Göstergebilim*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Gurak, L.J. (1997). *Persuasion and privacy in cyberspace: the online protests over lotus market place and the clipper chip*. New Haven: Yale University Press. 1997.
- Gurak, L.J. (2014). *Trust and Internet Activism: From Email to Social Networks, cyberactivism on the participatory*. New York: Routledge.
- Güçdemir, Y. (2003). Bilgisayar ağları internetin gelişimi ve bilgi kirlenmesi. *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 371-379.
- Gürel, E., ve Nazlı, A. (2019). Dijital aktivizm: Change.org kampanyaları üzerine bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (4), 187- 206.
- Halpin, D., Ariadne, V., Michael, V. and Mahin, R. (2018). Online petitioning and politics: the development of Change.org in *Australia*. *Australian Journal of Political Science*, 53(4), 428-445.

- Honour, H. and Fleming, J. (2016). *Dünya sanat tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Huntington, S. P. (1993). *The thirdwave: Democratization in the late 20th century*. Oklahoma: University of Oklahoma Press.
- İnternet: Klebesadel (t.y.). <https://klebesadel.wordpress.com/2011/05/02/activist-art-art-that-works>, sayfasından erişilmiştir.
- İnternet: KTU (t.y.). http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/iletisimarastirmalari_b9d67.pdf, sayfasından erişilmiştir.
- İnternet: Philamuseum (t.y.). <https://philamuseum.org/collection/object/177369>, sayfasından erişilmiştir.
- İnternet: Uğur Gallenkus (t.y.). <https://ugurgallenkus.com/pages/turkiye-siparisleri>, sayfasından erişilmiştir.
- İnternet: Wikipedia (t.y.). https://tr.wikipedia.org/wiki/Gezi_Park%C4%B1_olaylar%C4%B1, sayfasından erişilmiştir.
- Joyce, M. (2010). *Digital activism decoded*, New York: Idebata Press.
- Juliet, H. (2015). *Fotoğrafın Tüm Öyküsü* (Çev: Abbas Bozkurt). İstanbul: Hayalperest Yayınevi, s. 177
- Kara, T. (2018). Instagram hayatları: Instagram fotoğrafları üzerine bir içerik analizi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 16-20.
- Karaçelik, Y. (2019). *Görsel kültür ve fotoğrafın izinde*. İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Karahasan, F. (2012). *Taşlar yerinden oynarken dijital pazarlamanın kuralları*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Karamustafa, G. (2019). Elde edilme tarihi: 21 Şubat 2019, <https://www.merdivenartspace.com>, sayfasından erişilmiştir.
- Kelly, B.B. (2012), Investing in a centralized cybersecurity infrastructure: why “hacktivism” can and should influence cybersecurity reform. *Boston University Law Review*, 92(3), 1663-1711
- Keser, N. (2005). *Sanat sözlüğü*. İstanbul: Ütopya Yayınları.
- Ketenci, H.F. ve Can, B. (2005). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Khanfar, Y. (2013). The language of light. (cover story). *World Literature Today*, 87(2), 28.

- Kılıç, E., Aktar, E., Erdoğan, Y., Ertosun, M., Akadır, K., Kaya, E. ve Hasar, H. (2012) *Arap Dünyasında Entropi: Tunus, Mısır, Libya ve Suriye’de halk ayaklanmaları*, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları-Yakın Doğu Araştırmalar Merkezi (TUİÇ-YADAM), Rapor No: 1.
- Kıran, A. (2004). Göstergibilim ve yazınsal çözümlemeler. N. Tanyolaç Öztokat (Ed.). *Disiplinlerarası ortam ve yöntem sorunları içinde* (s. 50-61). İstanbul: Multilingual.
- Koçak, H. (2010). Doğal yıkım olaylarının zararlarının azaltılmasında yerel halkın ve yöneticilerin duyarlılığının önemi: Şili ve Haiti örnekleri. *Mülkiye*, 3(210), 45-52.
- Köygülü, Ö. (2019). *Bir dijital aktivizm türü olarak slaktivizm: lisanüstü öğrenciler üzerine nitel bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Krallmann, D. and Ziemann, A. (2001). *Grundkurs Kommunikationswissenschaft. Mit einem Hypertext-Vertiefungsprogramm im Internet*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Kristofferson, K., White, K., and Pelozo, J. (2014). The nature of slaktivizm: how the social observability of an initial act of token support affects subsequent prosocial action. *Journal of Consumer Research*, 40(6), 1149–1166
- Krotz, F. (2008). “Handlungstheorien und Symbolischer Interaktionismus als Grundlage kommunikationswissenschaftlicher Forschung”. Winter, Carsten; Hepp, Andreas; Krotz, Friedrich (der.). *Theorien der Kommunikations- und Medienwissenschaft. Grundlegende Diskussionen, Forschungsfelder und Theorieentwicklungen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. 29-47.
- Krotz, F. and Schulz, I. (2006). Vom mobilen telefon zum kommunikativen begleiter in neu interpretierten realitäten. die bedeutung des mobiltelefons in alltag, kultur und gesellschaft. *Ästhetik & Kommunikation*, 135. 59-65.
- Kuryel, A. ve Özden, F.B. (2015), *Küresel ayaklanmalar çağında direniş ve estetik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kuşay, Y. (2010). *Sosyal medyanın gücü ve uygulama örnekleri, ikinci medya çağında internet*, (Der: Filiz A. ve Ayşen A.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Laer, J. V. and Aelst, P. V. (2010). Handbook of internet crime. Yvonne J. & Majid Y. (Eds.), *Cyber-protest and civil society: the internet and action repertoires in social movements* (pp. 1149). London: Willan Publishing
- Lee, W. (2017). 'Whistleblowing' and 'leaking' explained. *Voa News*. 22.03.2018 tarihinde <https://www.voanews.com/a/whistleblowing-and-leakingexplained/3736863.html> / sayfasından erişilmiştir.
- Luchetta, S. (2017). Exploring The Literary Map: An analytical review of online literary mapping projects. *Geography Compass*, 2(3), 1-17.

- Maccannell, D. (2013). *The tourist: a new theory of the leisure class*. London : University of California Press, .
- Manovich, L. (2002). *The language of new media*, Cambridge, UK: MIT Press.
- Meierding, L. (2005). *Ace the verbal on SAT*. Lanham: Scarecrow Education.
- Offe, C. (1999) Yeni sosyal hareketler: teorik açılımlar. Serkan, Ö. (Ed.), *Yeni sosyal hareketler: kurumsal politikanın sınırlarının zorlanması*. (s. 65). İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Oğuz A. (2010). Fotografik imge ve sayısal görüntü, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, ART-E 2008-01.
- Ozanne, J., Moscato, E. and Kunkel, D. (2013). Transformative photography: evaluation and best practices for eliciting social and policy changes, *Journal of Public Policy & Marketing*, 32 (1)
- Özdemir, M. (2011). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir analiz çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 16-35.
- Öztürk, G. (2017). Sözlü iletişimden matbaaya: iletişim devrimleri ve toplum. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. 7(2), 317-327.
- Öztürk, S. (t.y). En eski ve en yeni iletişim medyası: İnsan, *Praksis* 24, 115-132.
- Paktin, S. (2014). *Change.Org: katılımcı demokrasi ve aktivizm*. 3/04/2019 tarihinde <http://yesildusunce.org/dl/uploads/INTERAKTIVIST-WEB.pdf#page=92> sayfasından erişilmiştir.
- Pazarlıoğlu Bingöl, M., ve Çevik, N. (2020). Çağdaş sanatta bir ifade unsuru olarak kolaj üzerine bireysel söylemler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 599-637.
- Rab, Á. (2007). *Digital culture – Digitalised culture and culture created on a digital platform*. Budapest: Gondolat.
- Robins, K. (1996). *İma, görmenin kültür ve politikası*, (Çev. Nurça, T). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Robinson, A. C., Demšar, U., Moore, A. B., Buckley, A., Jiang, B., Field, K., Kraak, M.J., Camboim, S.P. and Sluter, C.R. (2017). Geospatial big data and cartography: research challenges and opportunities for making maps that matter. *International Journal of Cartography*, 3 (1), 32-60.
- Sağlamtimur, Z.Ö. (2010). Dijital sanat. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (3), 213-238.
- Sayın, Ö. (2014). *Göstergebilim ve sosyoloji*. Ankara: Anı Yayınevi.

- Scholz, T. (2010). *Infrastructure: its transformations and effect on digital activism*, Mary Joyce (Edt.), *Digital activism decoded* (pp. 17-31). New York: Idebata Press.
- Sert, Y.N. (2012). *Kurumsal sosyal sorumluluk ve aktivizm ilişkisinin araştırılması: Türkiye’de özel sektör, kurumsal sosyal sorumluluk ve aktivizm ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevinç, S.S. (2012). *Pazarlama iletişimde sosyal medya*. İstanbul: Optimist Yayınevi. 2012.
- Sibbernern, C. (2012). *Digital activism: Addressing social movements in the digital age*. A Senior Honors Thesis, The University of Utah.
- Sivitanides, M. (2011). *The era of digital activism*. Conference for Information Systems Applied Research, 2011.
- Sivitanides, M., and Shah, V. (2011). The era of digital activism. *Conference for Information Systems Applied Research*, 4(1842).
- Sontag, S. (1999). *Fotoğraf üzerine* (2.Baskı), (Çev: Reha Akçakaya). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları, s. 35
- Sontag, S. (2005). *Başkalarının acısına bakmak*, (2. Basım), (Çev: Osman Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı, s. 56
- Sontag, S. (2008). *Fotoğraf üzerine*. (Çev: Akınhay, O). İstanbul: Agora.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Şendeniz, Ö. (2015) Bakmak, biriktirmek, paylaşmak: fotoğraf, bellek ve sosyal medya ilişkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(6).
- Tani, E. (2018). *Yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm: Çevreci sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topçuoğlu, N. (2010). *Fotoğraf Ölmedi Ama Tuhaf Kokuyor*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tugay, A. (2020). İletişim aracı olarak fotoğraf. *Aksaray İletişim Dergisi*, 2(1).
- Tuççe, Ç.E. (2011). *İstanbul Kültür Üniversitesi*, Türkiye tcedikçi@iku.edu.tr.
- Turhan, G.D. (2017). Dijital aktivizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 26-44
- Tüfekçi, T. (1999). *Tarihsel süreç içinde resim-fotoğraf etkileşimi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.

- Uzelac, A. (2008). *How to understand digital culture: digital culture- a resource for a knowledge society? digital culture: the changing dynamics*. Aleksandra Uzelac & Biserka Cvjetičanin (Eds.). Zagreb: Institute for International Relations (IRMO)
- Uzundumlu, Ö. (2015). Bir iletişim unsuru olarak sosyal selfie uygulamaları. *Atatürk İletişim Dergisi*, 2(3).
- Ünal, S. (2014). *Göstergebilimsel açıdan sembolik tüketim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ünsal, O. (2005). *İletişimin ABC'si*, İstanbul: Der Yayınevi.
- Van Dijk, J. (2016). *Ağ toplumu*. (Çev: Özlem Sakin.). İstanbul: Kafka.
- Velentzas, J. and Broni, G. (2014). *Communication cycle: Definition, process, models and examples*. In Recent Advances in Financial Planning and Product Development (pp. 117-131). İstanbul: Eastern Macedonia and Thrace Institute of Technology.
- Wallace, R.A. and Wolf, A. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları: klasik geleneğin geliştirilmesi*, (Çev.: Mehmet Rami Ayas, Leyla Elburuz). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Wright, S. (2015). *E-petitions*. In Stephen, C. & Deen, F. (Eds.). Handbook of digital politics (pp. 136-150). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Yanık, A. ve Batu, M. (2019). Yeni medya aktivizm hareketleri üzerine zengin medya kısır aktivizm tartışmaları. *İstanbul University Journal of Communication Sciences*, 8(5).
- Yavuz U. G. (2012). Savaş fotoğrafı tarihinde dijitalleşme süreci ve fotografik etkisi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 2(2), 16-25.
- Yavuz, V. (2020). Yeni medyada bir görsel iletişim modeli: emojiler. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 22-34
- Yaygın, M. (2009). *Fotoğraf ideolojisi* (1.Baskı). İstanbul: Kaldeon Yayıncılık s. 44
- Yegen, C. (2014). Bir dijital aktivizm biçimi olarak slaktivizm: change.org örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 84- 108
- Yegen, C. (2015). Bir dijital aktivizm biçimi olarak slaktivizm: change.org örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1 (8), 84-108.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, M. (2019). Dijital sanat ve kolaj. *EKEV Akademi Dergisi* 23(80).

- Yıldırım, Y. (2012). “İşgal Et” Hareketi üzerine, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3(8), 22-26.
- Yılmaz, B., DüNDAR, G. and Oskay, T. (2015). Dijital ortamda aktivizm: online imza kampanyalarına katılım davranışlarının incelenmesi (Kocaeli üniversitesi iletişim fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma). *E-Journal of Intermedia*, 2 (2), 481-504.
- Zukin, C., Scot, K., Molly, A., Krista, J., Michael, X. and Delli, C. (2006). *A new engagement?: Political participation, civic life, and the changing american citizen*. USA, NYC: Oxford University Press

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ebru BOZOK	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Dumlupınar Üniversitesi
Fakülte	Güzel Sanatlar Fakültesi
Bölümü	Resim
Makale ve Bildiriler	
1. Bozok, E., Bostancı, M. (2022). Yeni Medyanın Sanata Yansımaları: Refik Anadol Çalışmaları. İçinde Y. Adıgüzel & M. Bostancı (Editörler), Dijital İletişimi Anlamak 3. Palet Yayınları	

